

Siivekäs

1:1995

16. vsk

Pohjois-Savon lintutieteellinen yhdistys Kuikka

Siivekäs

1:1995

15. vsk

Julkaisija
Pohjois-Savon Lintutieteellinen
Yhdistys KUIKKA

Toimituskunta

 Päätoimittaja
Kalle Ruokolainen

 Toimitus ja Taitto
Jussi Helppi

Eelis Rissanen

 Toimitussihteerit
Seppo Mikkonen

Jyrki Pynnönnen

Adrian Royle

Jäsenmaksut 1995
70 mk (perhejäsen 20 mk, ei lehteä).
Maksut tilille PSP 800023-6606 822.

Siivekkään tilaaminen ja jakelu
Jaetaan PSLTY:n Kuikan jäsenille.
Lehden voi tilata myös jäseneksi
liittymättä. Tilaushinta 70 mk maksetaan
eo. tilille. Lehti ilmestyy kahtena
numerona vuodessa.

Osoitteenmuutokset
Pekka Tenhunen

Ilmoitushinnat
Takakansi 1000 mk, 1/1 sivu 800 mk, 1/2
sivu 500 mk, 1/4 sivu 300 mk. Hinnat ovat
ohjeelliset.

Painos 400 kpl

Kansi: Viitasirkkalintu (© Helena Rönkä)

tässä numerossa

3 Pääkirjoitus: "Rauhoitettujen" lintujen lahti?
Kalle Ruokolainen

4 Pohjois-Savon linnuston faunistinen katsaus
1993. Markku Ukkonen

23 Ajankohtaista: IBA Tärkeiden lintualueiden
kartoitus käynnistyi. Mauri Leivo & Kalle Ruokolainen

24 Keräkurmitsan esiintymisestä Itä-Suomessa.
Lennart Saari

28 Kahlaajamuutto Raasiossa ja Mustissa
syksyinä 1992 ja 1993. Markku Ukkonen

40 Päivärannan ja Antikkalan välisen Puijon
itärinteen linnusto. Kalle Ruokolainen

44 The Further adventures of the Quiet Guy
in the Corner. Adrian Royle.

44 Viimeaikaisia havaintoja (1.5.-31.8.).
Jarkko Koskela.

46 "Syysarktikkaa Pohjois-Savossa".
Eelis Rissanen

48 Maakunnasta ja muualta. Maailman kahlaajakuulumisia,
Sanomalehdistä, 24 tunnin pinnaennätys ja Tornien taisto.

50 Kusti Polkee 16 h – eli Polkupyöräpinnarallit
vuosilta 1993-95. Eelis Rissanen

51 Tiedonanto ym. sälää

Ohjeita kirjoittajille: Kaikenlaista lintuihin liittyvää, niin tieteellistä kuin viihteellistä aineistoa otetaan mieluusti vastaan. Käsikirjoituksen voi toimittaa joko selvästi kirjoitettuna (käsini tai koneella) tai mieluiten tietokoneen levykkeellä. Kannattaa kuitenkin ottaa ennen jutun tms. lähettämistä toimitukseen yhteyttä, jolloin saat tarkempia ohjeita. Myös valokuvista ja piirroksista on pulaa (kaikenlainen kuvamateriaali kelpaa, myös värikuvat ja väridiat).

"Rauhoitettujen" lintujen lahti?

Pohjois-Savon Lintutieteellinen

Yhdistys **KUIKKA**

(toimii osana Kuopion

Luonnontieteellisen yhdistystä)

c/o Kuopion museo, Kauppakatu 23,
70100 Kuopio

Puheenjohtaja

Harri Hölttä

Sihteeri

Jarkko Koskela

Taloudenhoitaja

Mika-Petri Harju

Varapuheenjohtaja

Heidi Hannula

Hallituksen muut jäsenet

Timo Immonen

Seppo Mikkonen

Eelis Rissanen

Hallituksen varajäsen

Arvi Meklin

Metsästäjät ja BirdLife ovat käynnistäneet yhdessä jahdin, jossa metsästäjät ampuvat alas lintuja ja BirdLife haluaa lahdata rakastamiensa lintujen ampujat. Pelivälineeksi BirdLife on ottanut rauhoitetut lintulajit.

Lintuharrastajan lienee helppoa ymmärtää, miksi jotkut rauhoitetut vesilinnut (esim. harmaasorsa, mustalintu, lapasotka, uivelo) joutuvat maalitauluiksi metsästyksen yhteydessä: lintujen määrittäminen ampumistilanteessa ei ole mahdollista ehdottoman tarkasti – ei varsinkaan keskivertometsästäjän lajintuntemuksella –, mutta tuskinpa pikamääritys onnistuisi keneltäkään ilman haulikkoa parempaa optista apuvälinettä.

Metsästystä, jossa ammutaan vain rauhoittamattomia lajeja ei ole olemassa. Totuus täytyisi kaikkien tunnustaa ja vaatimusta täysin "puhtaasta" metsästyksestä olisi syytä lieventää. Ehdottomuus ei mielestäni edistä BirdLifen tavoitteita, joihin pitäisi kuulua tahattomasti ammuttujen rauhoitettujen lintujen määrän minimointi. Luulenpa, ettei Suomesta löydy monta lintuharrastajaa, joka ei kulkuneuvonsa – vaikkapa bussin – puskurilla ole ollut kylmän viileästi murhaamassa rauhoitettua ruokaa poikasilleen etsivää västäräkkiä.

Mitä BirdLifen tulisi siis tavoitella? Suoraan sanoen voisimme vaikka ruveta keräämään maa- ja metsätalousministeriölle miljoonaa nimeä adressiin, jossa vaaditaan Suomeen yksittäisiä kohteita mainitsematta metsästykseltä rauhoitettujen kosteikkojen verkostoa. Kuinka verkosto toteutetaan, lienee tuhannen

taalan kysymys. Siihen meidän pitäisi etsiä rakentavaa ratkaisua. Rauhoitusalueiden tiellä on ainakin monta lakipykälää, jos alueita aiotaan perustaa "pakkokeinoin". Kenties joudumme liittymään kalastuskuntiin ja metsästysseuroihin ja äänestämään mies ja ääni -periaatteella rauhoitukset voimaan. Lintuvesien kunnostushankkeiden rahoituksella ympäristöministeriö ja eurovalta pystyvät varmasti painostamaan parhaiden kosteikkoalueiden metsästysseuroja ja kalastuskuntia.

Jotkut lainsäädännön epäkohdat pitäisi olla helppoa poistaa. Pimeällä metsästäminen voidaan kieltää. Voidaan järjestää jonkin verran valvontaa metsästyspaikoille, vaatia kiikarit jahtimiehille sekä lisää opintoja lajintuntemuksesta ja järkevästä, kestävstä metsästyksestä jahtiluvan haluaville. "Metsästäjiksi naamioidut rumat ankanpojat", joille kalatiirat ja haikaratkin kelpaavat maalitauluiksi, tulisi metsästysjärjestöjen ottaa itse hampaisiinsa, koska ne tuntevat ongelman. Näihin tapauksiin laki antaa mahdollisuuden puuttua, jos niin halutaan.

Tavoitteena on "rauhoitettujen" lintujen lahti – ei lahtaus. Media huutaa verta. Sotaan yli- ja tulivoimaista vihollista vastaan ei kannata suoraan syöksyä, vaikka luulisimme jumalan olevan puolellamme. Toivottavasti BirdLife ei vain auo päättään, vaan pystyy uuteen päänavaukseen metsästyskeskustelussa.

Kalle Ruohokainen

Pohjois-Savon linnu faunistinen katsaus

Katsauksen perusaineistona ovat valtakunnallisen rariteettikomitean (RK) hyväksymät Pohjois-Savon havainnot sekä yhdistyksellemme toimitetut havainnot lajeista, jotka on merkitty Pohjois-Savon havaintojen keräilyluettelossa keruukoodilla A, 1, 2 tai 3 (ks. Siivekäs 13:80–83). Keruukoodilla A merkittyjen lajien havainnot vaativat ennen julkaisuaan alueellisen harvinaisuuskomitean (AHK) hyväksynnän. AHK katsoi määrittämissä riittäviksi 127 havainnon osalta (vuodelta 1993 70 ja sitä aikaisemmilta vuosilta 57 havaintoa). A-lajin rengastushavainnon yhteydessä AHK-lomakkeen täyttämistä ja AHK-käsittelyä ei ole vaadittu. Samaa menettelyä on noudatettu myös Kuopion museolle toimitettujen lintujen kohdalla. RK- ja AHK-lajeja koskevat ja aiemmin Siivekkäessä julkaisematomat vanhat havainnot on lueteltu ko. lajin yhteydessä vuoden 1993 havaintojen jälkeen. Yhdistyksellemme lähetettiin Pohjois-Savon linnusto -kirjaa varten runsaasti vanhoja havaintoja muistakin katsauslajeista. Nämä havainnot tulevat käsitellyiksi linnustokirjassa, eikä niitä ole otettu mukaan tähän katsaukseen.

Lisäksi olemme saaneet käyttöömmme Rengastustoimiston tiedot Pohjois-Savon rengastuksista vuodelta 1993. Eino Savolainen toimitti tiedot Kuopion museolle tuoduista ja taltioituista linnuista (tekstissä lyhenne "mus") sekä museolle ilmoitetuista tarkistetuista maallikkohavainnoista. Yhdistyksemme havaintovihkojen (Iisalmen Keskimäinen, Maaningan Patalahti ja Lapinjärvi, Rautalammin Tyyrinvirta, Riistaveden Keskimäinen, Siilinjärven Raasio sekä Varkauden Lehtoniemi) havainnot ovat myös mukana aineistossa. Varmennetut

Edessäsi oleva faunistinen katsaus tarjoilee joukon Pohjois-Savon herkullisimpia lintuhavaintoja vuodelta 1993. Lintuvuosi 1993 oli monella tavalla mielenkiintoinen. Maakunnalle uusia lintulajeja saatiin vuoden aikana peräti viisi: jääkuikka, madeirankeiju, pikkukotka, haahka ja tulipäähippiäinen. Keväällä lintujärvillämme ja lietealtaillamme tavattiin runsaasti mm. kahlaajia. Kesää elävöittivät lukuisat ruisrääkät, luhtahuitit ja yölaulajat. Monilla petolinnuilla kevät ja kesä sujuivat myyräkadosta johtuen ankeissa merkeissä. Syksyn parasta antia olivat tikkojen vaellus, arktisten kuikka- ja vesilintujen raju muutto sekä pikkukajavien äkillinen rynnäkkö. Vuoden päättyessä sulillamme törmättiin sellaisiin talvilintueriköisuuksiin kuin pikkujoutseneen, liejukanaan ja allihaahkoihin.

Kaikkiaan Pohjois-Savossa nähtiin vuoden 1993 aikana 234 lintulajia. Muhkeaan lukuun vaikutti varmasti osaltaan se, että Kuikan, Keski-Suomen Lintutieteellisen Yhdistyksen ja Suomen-selän Lintutieteellisen Yhdistyksen välillä käytiin vuoden aikana pinnakisa. Mittelö lisäsi monella retkeilyaktiivisuutta, mikä ymmärrettävästi näkyi havaintojen määrissä. Lienee turha korostaa, mikä yhdistys luonnollisesti vei ykkössijan.

ns. maallikkohavainnot on sisällytetty katsaukseen (tällöin havainnon varmentaja on ilmoitettu; esim. H. Havaittaja/MU). Lisäksi muutaman vuoden ajan noudatetun käytännön mukaisesti katsaukseen on otettu mukaan Joroisten kunnassa (Etelä-Savoa) tehty havainnot. Joroisten havainnot eivät sisälly Pohjois-Savosta esitettyihin lukuihin, vaan ne on mainittu/summattu aina erikseen. Ilmatieteen laitoksen säähavainnot Pohjois-Savon mittausasemilta toimitti käyttööni Kalle Ruokolainen, joka laati myös vuorokauden keskilämpötiloja ja sademääriä esittävän käppyräkuvion (kuva 1).

Satunnaistalvehtijoita, Siilinjärven Raasion ja Mustin syksyisiä kahlaajia sekä eräitä syys- ja kevätmuuttajia koskevat havainnot on käsitelty yksityiskohdaisemmin omissa raporteissaan. Eräiden pesimärauhaa vaativien lajien kohdalla on noudatettu perinteistä varovaisuutta ja kyseisten lajien pesimäpaikkoja ei ole esitetty teksteissä kuntaa tarkemmin.

Havaintojen yhteydessä havainnoijat on lueteltu aakkosjärjestyksessä lukuun ottamatta RK- ja AHK-havaintoja, joiden kohdalla ilmoituslomakkeen tekijä (lennun löytäjä) on mainittu ensin. Useamman kuin neljän henkilön tekemissä ha-

Markku Ukkonen

son s 1993

vainnoissa on pääsääntöisesti mainittu vain havainnon (aakkosjärjestyksessä ensimmäinen) ilmoittaja. Kaikki havaintojaan ilmoittaneet tai muutoin katsauksen syntymistä edistäneet henkilöt ja tahot ovat ansainneet kiitoksen aktiivisuudesta.

Vuoden 1993 sää

Vuoden alku oli selvästi keskimääräistä lauhempi. Myös lunta satoi tammikuussa useimpina päivinä (kuva 1). Lauha säätyyppi jatkui helmikuun puolella. Tammi-helmikuun ainoat kunnon pakkasjaksot olivat lyhytaikaisia ja ajoituivat tammikuun viimeiselle viikolle ja helmikuun lopulle. Talven aikana maamme merialueilla oli useita myrskyjä ja tammikuussa Itämerellä mitattiin jopa hirmumyrskylukuja (katso madeiran-keiju). Maaliskuun alku oli vielä täyttä talvea, mutta puolivälissä kuuta rätki jo vettä ja kelit muuttuivat hetkellisesti keväisiksi. Tammi-helmikuulle tullessa edellissyksyn runsas pihlajanmarjasato oli jo huvennut olemattomiin. Kuusen-käpyjen runsaus oli kevättalvella silmiinpistävä.

Huhtikuun alkupuolisko oli poutainen, mutta kolea. Lintumaailma muuttui hetkessä huhtikuun 20. päivän tienoilla sään vaihduttua keväisen lämpimäksi. Toukokuun kolme ensimmäistä viikkoa olivat keskimääräistä lämpimämpiä ja keväisen kuivia. Lämpötilat lähentelivät päivisin jopa hellelukumia ja jäät hävisivät suuristakin järvistämme ennen toukokuun 10. päivää. Koivut olivat isoilla hiirenkorvilla heti vapun jälkeen, ja normaalia rajumman koivun kukinnan heti

toukokuun alussa painivat merkille muutkin kuin koivuallergikot. Toukokuun 20. päivän tienoon ennätysheiteet tyssäsivät rajusti toukokuun viimeisen viikon luoteistuuliseen koleuteen. Kesäkuu oli keskimääräistä viileämpi sekä varsinkin kuun alkupuolisko myös normaalia pilvisempi ja sateisempi.

Heinä- ja elokuu olivat lämpötiloiltaan ja sademääriltään keskimääräisiä. Heinäkuun alussa oli sateinen ja viileä viikko. Syksyn tulo aisti syyskuun alussa. Syyskuun oli keskimääräistä kylmempi ja poikkeuksellisen vähäsateinen. Lokakuun alussa oli utuisen harmaiden päivien joukossa pari komeaa ja lämmitä syyspäivää. Lokakuun 8:nä keli oli muuttunut itätuuliseksi ja syksyisen rähmäiseksi. Parin päivän päästä koillis-

Havainnoijat

Raimo Aaltonen (RA), Pentti Alaja (PA), Mika Asikainen (MA), Erkki Björk (EB), Mikael Dyhr (MD), Timo Filipoff (TF), Olavi Eskelinen (OE), Heidi Hannula (HHa), Mika-Petri Harju (MPH), Aimo Hartikainen (AHa), Pertti Hartikainen (PHa), Jari Holopainen (JHo), Jukka Hujala (JHu), Osmo Huupponen (OHu), Tuula Hyvönen (THy), Terho Hämäläinen (TeH), Harri Hölttä (HHö), Tuomo Jalkanen (TJa), Timo Immonen (TI), Silveri Jussila (SJ), Kai Jäderholm (KJä), Pentti Kaarakainen (PKa), Jaakko Kettunen (JKe), Jorma Knuutinen (JKn), Jarkko Koskela (JaK), Heikki Kotilainen (HKo), Janne Kumpulainen (JKu), Ilpo Kuronen (IK), Pekka Kyllönen (PKy), Anne-Mari Kärkkäinen (AMK), Kati Könönen (KKö), Jaakko Laasanen (JLa), Mauri Leivo (MLe), Paavo Liimatta (PLi), Mariko Lindgren (MLn), Antero Lindholm (ALi), Raimo Lindholm (RLi), Tom Lindroos (TLi), Martti Linkola (MLi), Pertti Mertala (PMe), Seppo Mikkonen (SM), Allan Nyyssönen (AN), Marko Pakarinen (MPa), Raimo Pakarinen (RPa), Pasi Parkkinen (PPa), Jari Poikolainen (JPo), Lauri Puranen (LPu), Jyrki Pynnönen (JPy), Petro Pynnönen (PPy), Juha Pääkkönen (JPä), Reino Pöyhönen (RPö), Eelis Rissanen (ER), Juhani Rissanen (JRI), Adrian Royle (ARo), Pentti Runko (PRu), Kalle Ruokolainen (KRu), Kalevi Rutonen (KRt), Helena Rönkä (HR), Risto Rönkä (RR), Hannu Räsänen (HRä), Pertti Räsänen (PRä), Seppo Räsänen (SRä), Kari Saukkonen (KSa), Eino Savolainen (ES), Hannu Siikavirta (HSi), A. J. Siivonen (AS), Kauko Sikström (KSi), Uolevi Skaren (US), Veli-Matti Sorvari (VMS), Pekka Sovinen (PSo), Ari Tanskanen (AT), Jorma Tuomainen (JT), Markku Ukkonen (MU), Visa Uusipaikka (VU), Esko Vesänen (EVe), Veli-Matti Väänänen (VMV), Heikki Väättäinen (HVä), Juha Väättäinen (JVt), Asko Yli-Kauppi (AY), Jarmo Yliuoma (JY).

Lyhenteet

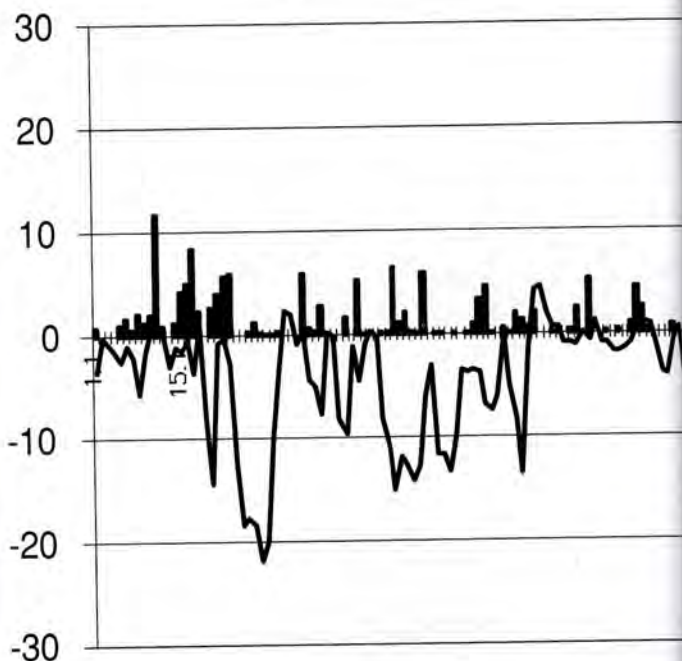
(A)	= AHK-laji (lajinimen jäljessä), esitetyt havainnot AHK:n tarkistamia ja hyväksymiä
(RK)	= RK-laji (lajinimen jäljessä), esitetyt havainnot SLY:n rariteettikomitean hyväksymiä
(1)	= lajista kerätään kaikki havainnot (lajinimen jäljessä)
(2)	= lajista kerätään vain pesimäaikaiset havainnot (lajinimen jäljessä), 2* = myös pesimäbiologiset tiedot kerätään
(3)	= lajista kerätään tiedot laajempien alueiden pari-/reviirimääristä (lajinimen jäljessä), 3* = myös pesimäbiologiset tiedot kerätään
p	= paikallinen tai lepäilevä
m	= muuttava; jos muuttosuunta tiedossa, merkitty vain muuttosuuntalyhenne (S, W, SW jne.)
kiert	= kiertelevä
r	= rengastettiin
Ä	= laulava tai soidinäntelevä
ä	= muuten ääntelevä, äänihavainto
a	= parvi; a5 = viiden parvi, 5a = viisi parvea, 100(5a) m = yhteensä sata muuttajaa viidessä parvessa
kv	= kalenterivuosi; iät kalenterivuosina
ad	= vanha (aikuinen)
subad	= esiaikuinen
juv	= nuori (1kv)
pull	= pesäpoikanen tai lentokyvytön maastopoikanen
fl	= lentokykyinen, muuten iältään määrittämätön
tp	= talvipukuinen

Havainnot lajeittain

Kaakkuri *Gavia stellata* (1). Pesintöjä todettiin vain vanhoilla pesimäpaikoilla: Suonenjoki 2 (MLi), Kaavi 1 (SRä) ja Tuusniemi 1 (OE). Kaavin toiselta ja Leppävirran kahdelta pesimälammelta, joilla on pesitty vuosina 1990–92, ei saatu tietoja – mahdollisesti lampia ei käyty tarkistamassa. Suonenjoen molemmat pesät sijaitsivat kaakkureita varten tehdyillä teko-saarilla. Siitä huolimatta toinen pesinnöistä epäonnistui. Muilla pesimälammilla nähtiin heinäkuun tarkistuskäynnillä poikasia: 1+2+2 pull. Ainakin Tuusniemen pesintä sujui onnistuneesti poikasvaiheen yli. Lisäksi Joroisten pesimälammella nähtiin 10.6. 2 p (OHu). Muut kesäkuukausille sijoittuvat havainnot: 12.6. 1 p Joroinen (AN, HRä), 12.6. 1 p Varkaus Siitinselkä (OHu) ja 7.8. 1 ä Leppävirta Oravikoski (OHu). Kevätmuuttohavaintoja tehtiin ajalla 23.4.–30.5. yhteensä 9 yksilöstä. Suurimpana kevätparvena nähtiin 27.4. 3 p Varkauden Siitinselällä (OHu). Syysmuuttajia tavattiin 9.10.–13.11. yhteensä noin 95 p+m. Parhaat määrät laskettiin lokakuun alussa ja marraskuun alussa: 10.10. 10 m Kuopio Puutossalmi (AHa ym.), 10.10. 29 m/kiert Varkaus Lehtoniemi (OHu) ja 7.11. noin 36 m Kuopio Puutossalmi (AHa, JPy, ER, MU). Lisäksi yksi talvikautinen havainto: 19.12. 1 tp/juv p Rautalampi Tyrvinvirta (JaK, ER, ARo).

Kuikka *G. arctica* (3*). Pari- tai pesintähavaintoja jakettiin ilmoitella vain 14 järveltä (suluissa yhteisparimäärä): Leppävirta 3 (3), Kuopio 2 (2), Nilsia 2 (2), Pielavesi 2 (8), Rautalampi 2 (5), Suonenjoki 1 (1), Sonkajärvi 1 (1) ja Rautavaara 1 (3). Pesinnät varmistuivat seuraavilla paikoilla: Rautalampi Niinivesi 2 poikuetta (1+1 pull)(TJa, MLi), Nilsia Eitikka poikue (2 pull)(HHö), Nilsia Pisanlampi poikue (1 pull)(ES) ja Pielavesi Pielavesi Vaaraslahden alue 2 pesää + 3 poikuetta (1+2+2 pull)(KRT). Pielaveden pesijöistä 3 paria pesi 1 km²:n sisällä. KRT arvioi koko Pielaveden kannaksi 10–15 paria.

Jääkuikka *G. adamsii* (A). Kuikkalintujen räväkkä muutto lokakuun alussa toi näytille peräti kolme jääkuikkaa: 8.10. 1 ad WSW Kuopio Kelloniemi (HKO) ja 10.10. a2 ad S Kuopio Puutossalmi (HKO, ARo). Kaikki nämä juhlapukuiset linnut nähtiin komeasti. Ensimmäinen luonokka rymisteli havainnoijan vierestä 40 kuikan ja kaakkurin sekaparvessa. Jälkimmäiset pyyhälsivät Kallaveden pinnassa ensimmäisten aamutokkuraiten havainnoijien editse miesten vasta talsiessa perinteiselle stajipaikalleen – autolle kupeksimaan jääneet heräilivät mieliharmiinsa katsellessaan loittonevia lintuja ilman pinnanottoa! Nämä olivat Pohjois-Savon ensimmäiset havainnot lajista.

Pikku-uikku *Tachybaptus ruficollis* (A). Yksi talvihavainto loppuvuodelta: 4.–6.12. 1 p Varkaus Kuvansinjoki (OHu ym.). Lisäksi kaksi vanhaa havaintoa, jotka AHK on käsitellyssään hyväksynyt: 5.12.1988 1 p pienessä tienvarren sulassa Sonkajärvi Sukeva Lahna-koski (TLi, H. Klemola, J. Komi, J. Sillanpää), 27.10.1990 1 p Kuopio Riistavesi Keskimäinen (PKy).

Härkälintu *Podiceps grisegena* (1). Useamman parin pesimäalueita todettiin kaksi: Rautalammin/Suonenjoen/Tervon Iisvesi ja Leppävirran Paukarlahden Paukalahti. 2.5.–2.7. löydettiin Iisvedeltä yhteensä 11–12 reviiriä, joista kahdella reviirillä todettiin poikue ja ainakin 4–5 reviirillä vahvat merkit pesinnästä (TJa, MLi). Tervon puolella sijaitsevalta Iisveden Iisluodolta paljastui 4–5 reviirin yhdyskunta. 21.5.–heinäkuussa laskettiin Paukarlahden Paukalahdelta yhteensä 7–8 paria, joista ainakin kahdella parilla nähtiin myös poikaset (HR). Iisveden härkälintu-esiintymä on ollut seurannassa jo vuosia, mutta Paukarlahden esiintymästä ei liene tietoja aiemmilta vuosilta. Muut kesä-heinäkuun havainnot: 11.6. 1 p Kuopio Sotkanieniemi (ER, ARo), 11.6. 1 p Kuopio Riistavesi Kuukanjärvi (HHa), 12.6. 1 p Kuopio Kuhanen (ER, ARo) ja 9.7. 1 p Siilinjärvi Kolmisoppi-järvi (HKO, JPy, PPy). Lisäksi toukokuulta ilmoitettiin havaintoja em. paikkojen ulkopuolelta yhteensä 13 yksilöstä. Syysmuuttoon

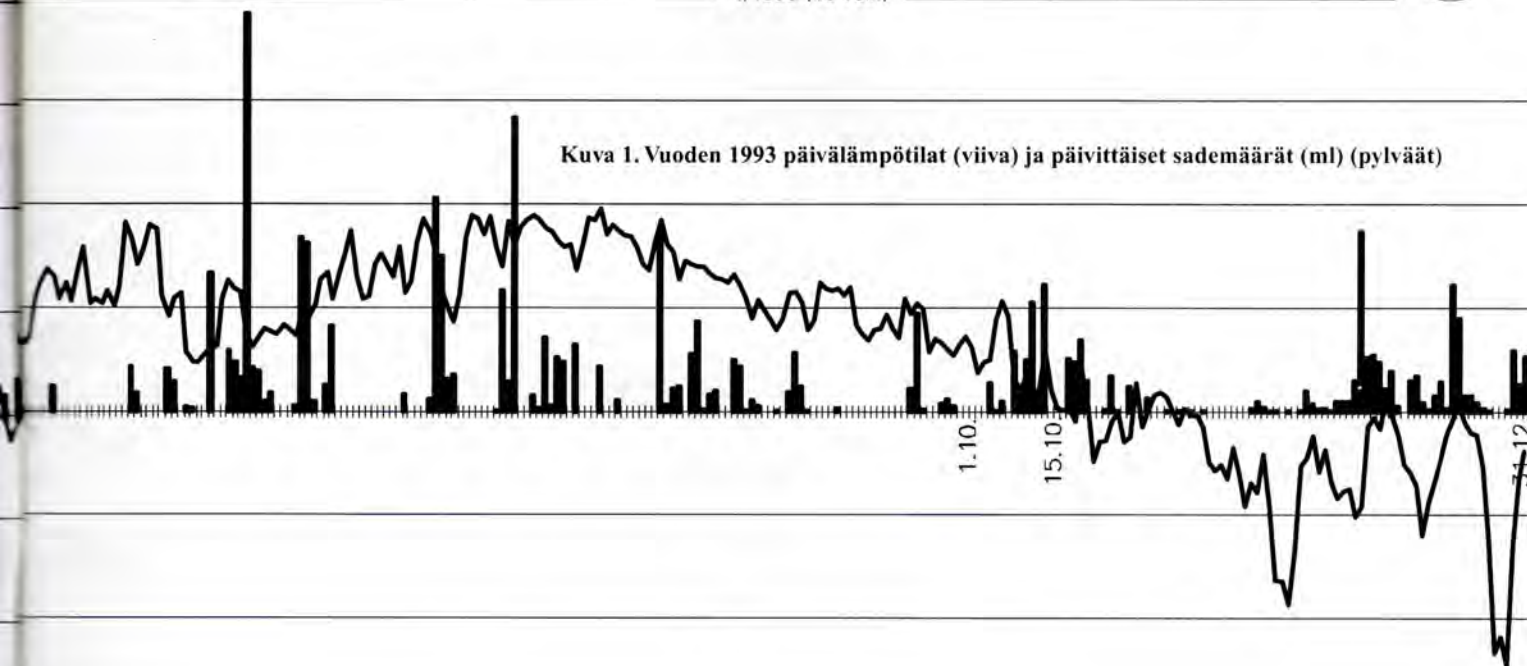
liittyviä havaintoja saatiin ajalta 18.9.–10.10. yhteensä 4–5 yksilöstä.

Mustakurkku-uikku *P. auritus* (2). Kesä-heinäkuisia havaintoja yhteensä vain 8 järveltä: 9.5.–6.6. 2–3 reviiriä Nilsia Palonurmi (PHa), 22.5.–26.8. enimmillään 2 ad p Siilinjärvi Raasio (JPy ym.), 22.5.–7.8. enimmillään 3 ad p Sonkajärvi Saukkosuo (ALi, VMS), 28.6. 1 p Leppävirta Paukarlahti Paukalahti (HR), 13.7. 1 ad p Siilinjärvi Iso-Jälä (MU), 18.7. 1 p Rautalampi Iisvesi Kuusikkoharju (TJa) ja 1.8. 2 ad + 3 juv p Vieremä Ylä-Haajainen (ER). Lisäksi Joroisista yksi havainto: 12.6. 1 p Joroinen (AN, HRä).

Madeirankeiju *Oceanodroma castro* (RK). Lintuvuotemme todellinen megapommi jysähti jo alkuvuodesta: 19.1. 1 p Suonenjoki Iisvesi (P. Jäppinen, N. Collanus, TeH, ER, H. Lehto). Valtamerien kasvatti oli tuupertunut Iisveden jäälle, josta löytäjät veivät henkitoissaan olevan linnun poliisilaitokselle, josta sitä lähdettiin kyyditsemään edelleen Pentti Alajan hoitoon. Siivekäs kuitenkin menehtyi kuljetuksen aikana ja toimitettiin alustavan *Oceanodroma sp.*-määrityksen jälkeen Kuopion museolle, jossa raato joutui tarkkaan syyniin kuvauksineen ja mittauksineen. Määritysapua haettiin lopulta ulkomaita myöten ja kuukausien päästä lintu varmistui madeirankeijuksi. Laji pesii lähim-

Kuva 1. Vuoden 1993 päivälämpötilat (viiva) ja päivittäiset sademäärät (ml) (pylväät)

millään Keski- ja Etelä-Atlantin ulapan saarilla. Madeirankeiju on uusi laji sekä maakunnalle että koko Suomelle. Se voidaan luokitella yhdeksi harvinaisimmista koskaan Suomessa tavatuista lajeista. Se, miten lintu oli joutunut Savon sydänmaalle, jää arvoitukseksi. Ehkä otus oli ajautunut tänne Itämereltä tai suoraan lännestä/luoteesta Atlantilta vuodenvaihteen länsituulten kускаamana. Joka tapauksessa keskisuomalaiset ja suomenselkäläiset pinnakisakumpanimme taisivat järkyttyä havainnosta niin perinpohjaisesti jo kisakauden alussa, etteivät keksineet loppuvuodeksi enää keinoja kisan voittamiseksi.

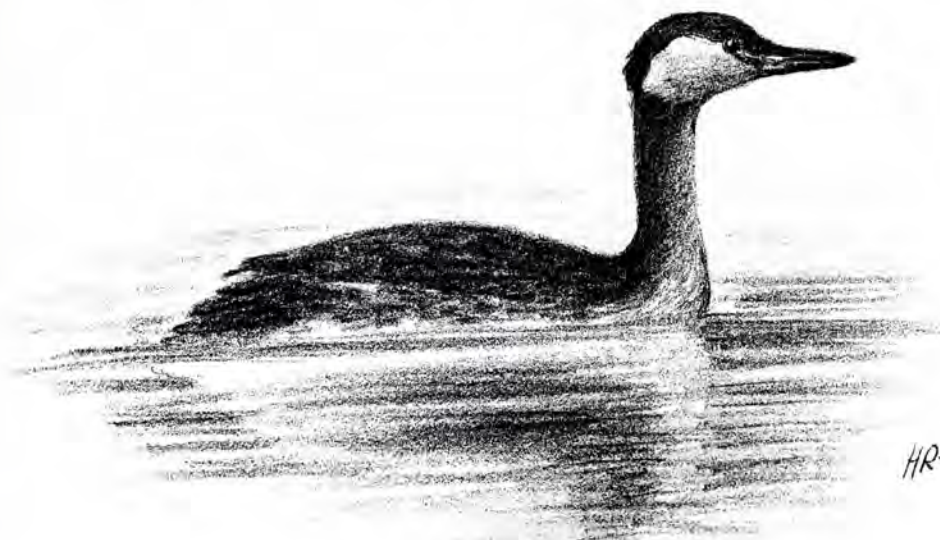
Merimetso *Phalacrocorax carbo* (1). Kaikki havainnot: 8.3.–10.4. 1 (2kv) p Kuopio Puutossalmi (EB ym.), 24.5. ja 1.6. 1 p Maaninka Onkivesi Käänninniemi (T. Taskinen/VMV), 1.–2.6. 1 p Kuopio Puutossalmi (R. Vasara/ER), 5.6. 1 p Leppävirta Humalaselkä (RR), 29.8. a6 SW Varkaus Pitkälänniemi (OHu, ALi), 7.9. 1 p Sonkajärvi Päämäri (M. Veteli/HHö), 17.9. 1 juv p Varkaus Siitinselkä (OHu), 20.9. 1 p Varkaus Komminselkä (J. Pirinen/RR), 25.9. 4 m Vehmersalmi Ritoniemi (JRi, KRu, MU), noin 10.10. 1 p Rautalampi Kerkonjoki (KSi), noin 25.11. 1 p Vieremä Savimäki (Iisalmen Sanomat/HHö) ja 29.12. 1 juv p pellol-

la (!) Iisalmi/Vieremä Latukka (KJä, Iisalmen Sanomat/HHö).

Kaulushaikara *Botaurus stellaris* (1). Miehittäjiä todettiin vain entisistä ruovikoista. Kaikkiaan rekisteröitiin 9–10 möykkääjää yhteensä 11 paikalta: 23.4.–18.5. 1 Ä Varkaus Ruokojärvi–Mula (OHu), 16.5.–7.6. 1 Ä Varkaus Ruokolahti (OHu, ALi), 12.6. 1 Ä Leppävirta Saamainen (ER, ARo), 11.–20.5. 1 Ä Kuopio Riistavesi Kuukka (AHa, JKe, HKo), 22.5. 1 Ä (mahdollisesti sama yksilö kuin Kuukalla) Kuopio Riistavesi Keskimmäinen (TF, VU), 20.5. 1 Ä Kuopio Hakomäki (MPH, KSa), 14.5. ja 12.6. 1 Ä Kuopio/Siilinjärvi Jännevirta–Ris-

sala (HHa, MU), 7.5.–3.7. 1 Ä Maaninka Patalahti–Patajärvi (AHa ym.), toukokuu–13.6. 1 Ä Maaninka Mustavirta (JRi, KRu, MU, VMV), 20.–27.6. 1 Ä (sama yksilö kuin Mustavirralla) Maaninka/Siilinjärvi Lapinjärvi–Keskimmäinen (JHu ym.) sekä touko–kesäkuu 1 Ä Kiuruvesi Heinäkylä Luodelahti (SJü). Lisäksi Joroisissa kuultiin 4 huutajaa: 27.4.–16.6. 1 Ä lentokenttä (OHu, AN, HRä), 1.6. 1 Ä Kirveslahti (OHu), 7.6. 1 Ä Valvatus (OHu) ja 16.6. 1 Ä Joroisvirta (OHu). Muita havaintoja uuhkasta kertyi niukasti: 18.4. 1 p Varkaus Mula Kuvansinjoki (OHu) ja 20.8. 1 kiert Maaninka Lapinjärvet (O. Liimatainen, KRu, VMV). Lisäksi yksi vanha noteeraus ajoilta, jolloin havainto vaati AHK-käsittelyn: 7.5.1983 1 Ä Varkaus Mula (OHu).

Harmaahaikara *Ardea cinerea* (1). Kaikki havainnot: noin 20.4. 1 p Rautalampi Tyyrinvirta (KSi), 24.4. 1 m Kuopio Neulamäki (MA), 19.7. 1 p Kuopio Karhonsaari (J. Hakola/HHö), 26.7. 1 ad p (JaK, AMK, ER), 5.8. 1 juv p nousi S (JPY, PPy, KKö) ja 10.8. 1 p+m (JPY, MU) Siilinjärvi Raasio, 12.–13.8. 1 p Vesanto Vesantojärvi (R. Huuskonen/PA; ks. Alaja 1993), 20.8. 1 kiert Maaninka Lapinjärvet (O. Liimatainen, KRu, VMV), 23.8. 1 SW Leppävirta Nikkilänmäki (HR) sekä 31.8. 1 p Nilsia Syväri Vuohisaari (V. Apell/HHö). Lisäksi yksi AHK:n käsittelemä vanha havainto: 7.4.1984 1 (+2kv) p Varkaus Siitinselkä (ALi ym.).

Härkälintu. © Helena Rönkä

Kattohaikara *Ciconia ciconia* (A). Kuten niin monesti aiemmin tämänkin vuoden kattohaikarat noukittiin maakuntamme länsilaidalta ja tyypillisesti toukokuussa: 8.5. 1 ad p Vesanto Kuuslahti (V. Viding/ER), 16.5. 1 p nousi S Kiuruvesi Rapakkajoki Juurikkajärvi (SJ), 29.5. 1 ad p Kiuruvesi Honkaranta Lähderinne (J. Voutilainen/ER) ja 30.–31.5. 1 ad p Tervo Talluskylä Väärälampi (E. Kettunen/ER). Aiemmilla vuosilta yksi aiemmin julkaisematon havainto: 7. ja 9.7.1990 1 p Sonkajärvi Sukeva Iskolanaukea (E. Kauppinen/VMS).

Kyhmyjoutsen *Cygnus olor* (A). Yksi kevähavainto: 20.–21.4. 3 ad p Varkaus Lehtoniemi (OHu). Kyhmyjoutsen on havaittu Pohjois-Savossa nyt neljänä peräkkäisenä vuotena.

Pikkujoutsen *C. columbianus* (A). Yksi syysmuuttohavainto ja yksi poikkeuksellinen talvehtimishavainto: 11.10. a2 ad + 2 juv m Kuopio Puutossalmi (MU, JRi) ja 3.12.–ainakin 28.2.1994 1 (+1kv) p Rautalampi Tyyrinvirta (ALi ym.). Rautalammin talvehtija oli rengastettu ja roikotti alkutalvesta hieman toista siipeään. Mahdollisesti lintu oli törmännyt johonkin ja vioittanut siinä siipensä. Tämä ilmeisesti selitti linnun jäämisen talven armoille. Lisäksi yksi aikaisemmin julkaisematon havainto: 9.10.1992 1 ad SW Kuopio Ikonniemi (HKO). Pohjois-Savosta ei ollut aiemmin tiedossa ainoatakaan syys- tai talvihavaintoa pikkujoutsenesta.

Laulujoutsen *C. cygnus* (2*). Pesintöjä varmistettiin 14 paikalla, joista monet olivat jo ennestään tunnettuja pesimäjärvä, mutta uusiakin pesimäpaikkoja paljastui: Rautalampi Hetteinen (MLi, KSi), Leppävirta Tyttiänsaari (HHa), Kuopio Riistavesi Kuukanjärvi (HHa ym.), Kaavi Maarianvaara Karpalolampi (SRä), Siilinjärvi Ylimmäinen (JRi, KRu, MU, VMV), Maaninka Patalahti (VMV ym.), Nilsia/Varpaisjärvi Saarinen (HHö), Varpaisjärvi Lukkarila (HHö), Kiuruvesi Luupuvesi (SJ), Kiuruvesi Niemiskylä Koivujärvi (SJ, US), Kiuruvesi Niemiskylä Hirvijärvi (SJ), Kiuruvesi Rapakkajoki Mustalampi (SJ, maallikot/AT), Kiuruvesi Kalliokylä (SJ) ja Sonkajärvi Kaarakkala Talaskankaan alue (VMS). Lisäksi Pielaveden pesimäkannaksi ilmoitettiin ilman tarkempaa pesimäpaikkojen erittelyä 4–5 paria (KRT). Joroisten puolelta varmistui kaksi pesintää: Tahkoranta (OHu) ja Pihlasjärvi

Tundranhanhesta tehtiin vuonna 1993 keväällä yksi ja syksyllä viisi havaintoa. © Jorma Peiponen

(mus). Poikuekokoja tilastoitiin seuraavasti: 2 + 3 + 3 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 5 + 5 + 6 pull. Pesintään vahvasti viittaavia havaintoja tehtiin lisäksi kahdella järvellä: Karttula Hirvijärvi (HHa) ja Karttula Pitkajärvi (MLi). Kihlapareja tai kihlapareiksi tulkittavia lintuja tavattiin kesä-hei-

näkuussa seuraavilla paikoilla: Varkaus Ruokojärvi (OHu), Leppävirta Osmajärvi (OHu), Leppävirta Paukarlahti (HR, RR), Rautalampi Pohjois-Saikari (MLi), Karttula Keihäsjärvi (MLi), Maaninka Hämeenlahti (VMV), Maaninka Lapinjärvi (VMV), Iisalmi Keskim-

mäinen (lintutornin havaintovihko) ja Rautavaara Tiilikajärven kansallispuisto (MLe, PPy, KRu). Kesäkiertelijöitä nähtiin eri puolilla maakuntaamme yhteensä noin 50 yksilöä. Suurimmat kesäparvet käsittivät 9 ja 11 lintua.

Metsähanhi *Anser fabalis* (2*). Vähälukuinen pesimäkantamme majoilee Ylä-Savossa, josta saatiin nykyin ainoat pesimäaikaiset havainnot: 22.5. a3 lennossa Sonkajärvi Sukeva Iskolanaukea (VMS), 23.5. 1 pari lennossa Vieremä Nisilä Iso-Talas (VMS) ja kesäkuu 2 pesivää paria + noin 10 pesimätöntä joutilaslintua Rautavaara Tiilikjärven kansallispuisto (MLE).

Tundranhanhi *A. albifrons* (1). Vain yksi kevätthavainto: 28.4. 2 p Rautalampi Rastunsuo (KSi). Kaikki syyshavainnot tehtiin 8.–9.10. arktisten lintujen muuttomylläkän yhteydessä: 8.10. 30 m Kuopio Kelloniemi (HKO), 12 m Kuopio Puutossalmi (ER) ja a80 m Rautalampi Rautavuori (KSi) sekä 9.10. noin 35 N Kuopio Kulkiharju (JTU) ja 108 m Kuopio Kelloniemi (HKO, HKO ym.). Lisäksi ilmoitettiin yksi vanha kevätthavainto: 5.–6.5.1984 1 p Varkaus Ruokojärvi (ALi ym.). AHK tarkistaa kaikki havainnot vuosilta 1983–85.

Merihanhi *A. anser* (A). Kevätthavaintoja huhtikuun lopulta vähintään viidestä yksilöstä, mikä on keskimääräistä parempi vuosialdo: 21.–27.4. 1–3 p (23.4. 2 p ja 26.4. 3 p) Maaninka Lapinjärvet (HKO, ER, MU ym.) ja 26.4. 2 p Varpaisjärvi Jokijärvi (HHö).

Kanadanhanhi *Branta canadensis* (1). Rautalammin Tyrvirran talvehtijoiden määrä pysyi edellisvuosien tasolla: 1.1.–15.3. 10 p (TJa ym.) ja 1.12.–31.12. myös 10 p (TJa ym.), kuitenkin 2.12. 11 p (ER). Tyrvirralla kanadalaisia nähtiin myös pesimäkaudella: 11.4. 2 p (A. Bagge, A. Jäntti) ja 16.5.–30.7. 1 p (RPö). Rautalammin ulkopuolella kanadanhanhi on pysynyt kovasti harvinaisena nähtävyytenä, vaikka havaintomäärät Etelä- ja Länsi-Suomessa ovat lisääntyneet vuosi vuodelta. Nytkin havaintoja Tyrvirran ulkopuolelta kertyi vain kourallinen: 20.4. 1 p (JTU) ja 26.–27.4. 1 p (AHa, JRi) Kuopio Riistavesi Keskimäinen, 25.4. ja 1.5. 1 p Maaninka Lapinjärvi (JHo), 2.5. 1 p Kuopio Ritinen (JPY), 15.5. 1 p Maaninka Patajärvi (VMV), 6.6. 1 p Kiuruvesi Rapakkojoki (SJü) sekä 12.6. 1 p Leppävirta Saamainen (ER, ARo). Menneiltä vuosilta vielä yksi havainto: 23.4.1984 2 p Varkaus Kuvansinjoen suisto (OHu, SM). AHK tarkistaa havainnot istutusalueiden ulkopuolelta vuosilta 1983–85.

Valkoposkianhi *B. leucopsis* (1). Kevätkaudelta kolme havainto: 14.–15.5. 5 p Kuopio Riistaveden Lintujärvet (RA, JTU), 21.5. a8 m Kaavi Luikonniemi (PRä) ja 3.6. 1 p Pielavesi Iso-Pajunen (KRt). Lokakuun alussa päästiin nauttimaan pohjoissavolaistaitaan kohtuullisen komeasta syysmuutosta: 8.10. a75 W Siilinjärvi kirkonkylä (MU), 45 m Siilinjärvi Kasurilanmäki (KRu), 400(4a) m Kuopio Puutossalmi (ER), 250(3a) m Kuopio Kelloniemi (HKO), a110 m Kuopio matkustajasatama (KRu), 260(3a) m Rautalampi Rautavuori (KSi) ja a60 SW Varkaus Lehtoniemi (OHu), 9.10. a15 p Varpaisjärvi Jokijärvi (HHö), 25 m Kuopio Kelloniemi (HHA ym.) ja 80(2a) S–SW Kuopio Puutossalmi (PLi, JPY, KRu, MU), 10.10. 48(2a) W + 200 valkoposken ja sepelhanhen sekaparvi N Varkaus Lehtoniemi (OHu), 12.10. a90 S Kuopio Puutossalmi (TF, AHa, VU) ja 210(3a) S–SW Varkaus Lehtoniemi (OHu) sekä 21.10. 1 p loukkaantuneena pellolla Juankoski Pisankoski (JVT). Lisäksi syyshavainto ilman tarkempaa päivämäärä: a170 p Maaninka Onkiveden rantapellot (PRu).

Sepelhanhi *B. bernicla* (1). Kaksi kevätmuutolla väsähtänyttä lintua ja kesäthavainto, joka yksi koski mystisistä, heinäkuista kesäseikkailijaa: 5.–noin 8.6. 1 p rantapellolla Kiuruvesi Rapakkojoki (SJü), 10.–11.6. 1 p oraspellolla Maaninka Mustavirta (KRu, J.-P. Väänänen) ja 4.–5.7. 1 p pellolla Siilinjärvi Toivala (HKO, J. Pirhonen, ER). Syysmuuttajia nähtiin syys-lokakuun taitteessa keskimääräistä enemmän: 25.9. 33(2a) SE Kuopio Puutossalmi (TF, AHa, JKe, VU), 8.10. a250 N Kuopio Kettulanlahti (JPY) ja 90 m Kuopio Puutossalmi (ER), 9.10. 220(2a) p+m Kuopio Puutossalmi (PLi, JPY, KRu, MU), 10.10. 390(3a) NW Varkaus Lehtoniemi (OHu) sekä 12.10. a350 SSW Siilinjärvi Jälä (MU) ja 53(2a) S Kuopio Puutossalmi (TF, AHa, VU).

Ruostesorsa *Tadorna ferruginea* (RK). Erään kevätretken väriläiskä: 12.5. 1 W Kuopio Riistavesi Keskimäinen (TF, VU). Ruostesorsahavainnot luokitellaan nykyisin kuitenkin tarhakarkulaisia koskeviksi. Pohjois-Savosta tunnetaan vain yksi aikaisempi julkaistu havainto (3.5.1972, myös tämä on Riistaveden Lintujärviltä).

Harmaasorsa *Anas strepera* (A). Onnistuttiin löytämään vain keran: 4.5. 1 mf p Varpaisjärvi Jokijärvi (HHö). Pari piileksi sadan Anaksen lössissä tulvapellolla. Lisäksi yksi julkaisematon havainto 1980-luvun lopulta, jolloin harmaasorsalla oli Pohjois-Savossa pieni esiintymisbuumi: 23.4.1989 1 ♂ ♀ p Varkaus Ruokojärvi (OHu).

Jouhisorsa *A. acuta* (3*). Jouhisorsan parimääräarvioita esitti vain muutama havainnoija. Tietoja kertyi vain 9 parista yhteensä 7 järveltä: Siilinjärvi 4, Varpaisjärvi 2, Leppävirta 1, Maaninka 1 ja Sonkajärvi 1. Näin heikko ei Pohjois-Savon jouhisorsatilanne tietenkään ole. Renkaalla varustettiin 8 pull.

Heinätavi *A. querquedula* (2*). Heinätavi koettaneen maakunnassamme mielenkiintoisemmaksi lajiksi kuin jouhisorsa, ja sen havainnot kirjautunevatkin paremmin havainnoijien havisvihkoihin. Nyt tiedotettiin yhteensä 10 pesimäjärvistä, joista osa on jo entuudestaan tunnettuja lajin pesimäjärvä. Pareja ilmoitettiin yhteensä parisenkymmentä: Maaninka 5–10, Leppävirta 3, Sonkajärvi noin 3, Kuopio 2, Karttula 1, Siilinjärvi 1 ja Varpaisjärvi 1. Rengastukset: 1 pull.

Lapasorsa *A. clypeata* (3*). Parimäärä- tai pesimäjärvitietoja tuli vain viideltä havainnoijalta. He ilmoittivat yhteensä 13 pesimäjärveä: Siilinjärvi 4, Maaninka 3, Iisalmi 1, Kuopio 1, Lapinlahti 1, Leppävirta 1, Sonkajärvi 1 ja Vieremä 1. Renkaita kiinnitettiin 4 poikaselle.

Punapäänarsku *Netta rufina* (RK). Katsausvuonna narskuja ei alueellamme havaittu. Vuonna 1988 punapäänarskuja nähtiin Suomessa ennätyksellisen runsaasti. Kaksi näistä linnuista eksyi Pohjois-Savoonkin: 24.–25.5.1988 1 ♂ ♀ p Maaninka Lapinjärvet (VMV). Havainto on Pohjois-Savon ensimmäinen tästä lajista.

Punasotka *Aythya ferina* (3*). Laji ei jaksa kiinnostaa keskiverto lintuharrastajaa pesimäaikana. Havaintoja kertyi niin minimaalisesti, että kaikki(!) pesintään haiskahtavat havainnot on nopeasti luettelut: 22.5. 1 ♂ ♀ p Siilinjärvi Raasio (ALi), läpi kesän "yksinäisiä" koiraslintuja ja pariskuntia" Lep-

pävirtä Paukarlahti (HR) ja 18.7. 1 ♀ + 3 pull Siilinjärvi Pöljänjärvi (MU).

Lapasotka *A. marila* (1). Havaintoja ilmoitettiin vain syysmuutolta. Eniten havaintoja tehtiin lokakuun alussa arktisten vesilintujen muutonpurkauksen yhteydessä. Kaikki havainnot: 14.9. 1 ad ♂ p (MU) ja 28.9.–4.10. enimmäkseen 4 p (JRi ym.) Siilinjärvi Raasio, 8.10. 70 m Rautalampi Rautavuori (KSi), 9.10. 40(5a) m (PLi, JPY, KRu, MU), 10.10. 20(2a) m (AHa ym.), 11.10. 1 S (JRi, MU) ja 7.11. 1 S (AHa, ER, MU) Kuopio Puutossalmi, 10.10. a4 S Vehmersalmi Enonniemi (KRu, MU) sekä 30.10.–2.11. 1 p Kiuruvesi Rapakkojoki (SJü).

Haahka *Somateria mollissima* (A). Haahkaa on odoteltu jo kauan Pohjois-Savon lajilistan täytteeksi, ja lopulta toive toteutui uisteluretken kylkiäisenä toukokuisella selkäveden ulapalla: 22.5. 5 ♀ ♀ p Rautalampi Etelä-Konnevesi (JPo, M. Poikolainen).

Allihaahka *Polysticta stelleri* (A). Pohjois-Savossa allihaahka on talvilintu. Katsausvuonnakin havaintoja tehtiin helmikuussa ja joulukuussa: 13.2. 1 ad ♂ p Kuopio Puutossalmi (AS, A. A. Siivonen, J. Hyvärinen, S. Hyvärinen), 14.2. 1 ♀ p Rautalampi Tyrvirta (TJa), 5.12. 2 ad ♀ ♀ + 1 (1kv) p Rautalampi Tyrvirta (ALi, OHu), 25.12. 3 ad ♂ ♂ p Rautalampi Tyrvirta–Kattilavirta (TJa, ALi ym.), 25.12. 1 ad ♂ p Rautalampi Nokisenkoski (TJa, E. Vesänen) ja 27.12. 1 ad ♂ Rautalampi Kattilavirta (ER, ARo). Kolme AHK-käsitelyyn tullutta vanhaakin havaintoa ovat tyypillisesti vuodenvaihteen tienoilta: 23.12. 1988 a11 ♀-pukuista p Rautalampi Tyrvirta (TLi), 27.12. 1991 1 ♀-pukuinen p Varkaus Kosulanniemi (MD, K. Savolainen) ja 20.12.1992 1 ad ♂ p Rautalampi Lonkari (HSi). Tyrvirran 11 linnun potti vuodelta 1988 on ylivoimaisesti suurin Pohjois-Savossa nähdystä parvista. Todennäköisesti parven kaikki linnut olivat nuoria.

Mustalintu *Melanitta nigra* (2*). Havaintoja yhdestä pesimäaikaisesta harhailijasta: 21.5.–15.6. 1 ♂ p Kuopio Ranta-Toivala (HHö).

Pilkkasiipi *M. fusca* (1). Keväältä vain kaksi havainto: 16.4. 1 ♀ p Varkaus Huruslahti (OHu) ja 19.5.

a25 ♂♂ NE Kuopio Riistavesi Keskimmäinen (TF, VU). Syysmuutolla pilkkasiipiä pyyhälsi alueemme halki keskimääräistä enemmän. Aikavälillä 28.9.–28.11. nähtiin yhteensä 151 p+m eri puolilla Pohjois-Savoa, pääasiassa Kuopion Puutossalmella. Parhaimmat päiväsummat: 8.10. 20(2a) m (ER), 11.10. 27(3a) m (JRi, MU) ja 12.10. 20(3a)m (TF, AHa, VU) Kuopio Puutossalmi sekä 10.10. 23(3a) m Vehmersalmi Enonniemi (KRu, MU). Talvikaudella nähtiin vielä kaksi pilkkasiipeä: 16.12. 1 juv ♀ p Varkaus Tyyskä (OHu) ja 25.–27.12. 1 ♀-pukuinen p Rautalampi Tyyrinvirta (TJa ym.).

Uivelo *Mergus albellus* (2*). Kesäkuukausilta havaintoja neljältä paikalta: 5.6., 3.7. ja 11.8. 1 ♀-pukuinen p Siilinjärvi Raasio (OHu ym.), 12.6. 1 ♂♀ p Maaninka Pieni Lapinjärvi (JRi, KRu, MU), 9.7. 1 ♀ p Maaninka Ylä-Ruokovesi ja 4 ♀♀ p Maaninka Patalahti (VMV).

Isokoskelo *M. merganser* (3). Pesinnöistä raportoititiin vain neljältä vesialueelta. 27.6.–2.7. nähtiin Rautalammin/Suonenjoen/Tervon līsvedellä 2 poikuetta (MLi) ja touko-heinäkuussa Leppävirran Paukarlahdessa vähintään 10–15 pesivää paria (HR). Pielaveden Vaaraslahdesta löytyi 3 pönttöpesää (KRt). TJa:n mukaan līsveden ja Rautalammin Niiniveden poikuehavainnossa tapahtui suuri pudotus edellisiin vuosiin verrattuna. Hän näki ko. järvillä kesän mittaan vain muutaman poikueen. Pohjois-Savon rengastukset: 10 pull + 1 fl.

Mehiläishaukka *Pernis apivorus* (3*). Mehiläishaukkareviireistä jaksosi tiedottaa vain kaksi havainnoijaa! Sonkajärvellä ja Vieremällä käytiin tarkistamassa neljä vanhaa pesäpaikkaa, joista vain yhdellä nähtiin emolintu reviiirihavainnon merkiksi (VMS). Siilinjärvellä todettiin kolme reviiiriä (MU ym.). Haapala ym. (1994) tilastoivat Pohjois-Savosta yhden pesinnän. Renkaalla varustettiin kaksi pesäpoikasta.

Haarahaukka *Milvus migrans* (A). Yksi toukokuinen havainto: 15.5. 1 W Siilinjärvi kirkonkylä (MU). Tämä oli Pohjois-Savon kolmas havainto 1990-luvulla.

Merikotka *Haliaeetus albicilla* (A). Yhteensä neljä muuttohavaintoa, joista yksi tehtiin keväällä, kaksi syksyllä ja yksi talvikaudella: 19.3. 1 NE Siilinjärvi kirkonkylä (MU), 21.10. 1 juv/subad SW Kuopio Neulamäki (ER, JaK), 7.11. 1 subad S Kuopio Puutossalmi (MU, AHa, MLn, JPy, ER) ja 31.12. 1 juv/subad S/SW Siilinjärvi Kemira (ER). Lisäksi kaksi vanhempaa AHK:n käsittelemää havaintoa: 3.4.1983 1 subad m Varkaus Päiviönsaari (R. Lindholm, O. Nyyssönen, ilmoitti ALi) ja 21.4.1984 1 ad p Varkaus Ruokojärvi (ALi).

Kuningasmerikotka *H. pelagicus* (RK). Parin vuoden takaisena aprillipäivänä Maaningan pojat olivat vähän aikaa ällikällä: 1.4.1992 1 ad p Maaninka Lapinjärvet (VMV, PRu, J.-P. Väänänen). Kotka näh-

tiin tonkimassa Lapinjärven piisamien pesiä. Paikalle hälyytetty PRu pitikin ilmoitusta otuksesta aluksi takuuvarmana aprillijekkuna. Sama yksilö nähtiin vuosina 1991–93 eri puolilla Suomea. Lintu on luokiteltu tarhakarkulaiseksi.

Ruskosuohaukka *Circus aeruginosus* (1). Yhteensä ainakin 8 pesintää tai pesinnän yritystä: Lepävirta Paukarlahti Hankalahti (HR), Maaninka Lapinjärvi (VMV ym.), Maaninka Patalahti 2 pesintää (VMV ym.), Maaninka Patajärvi (VMV ym.), Maaninka/Siilinjärvi Keskimmäinen (VMV ym.), Lapinlahti Sonnilanlampi (HHö, VMV) ja Kiuruvesi Kiurujärvi (SJü). Lisäksi tavattiin pesimäaikainen pari kolmella paikalla: Kuopio Riistaveden Lintujärvet (monet), Siilinjärvi Sulkavanjärvi (MU) ja Siilinjärvi Iso-Jälä (AHa, HKo, MU). Kesä-heinäkuuisia havaintoja yksittäisistä (reviiri)linnuista tehtiin em. paikkojen lisäksi vielä kolmella muulla paikalla: Rautalampi Rastunsuo (HSi) sekä Varkaus Ruokojärvi ja Lehtoniemi (OHu, ALi). Joroisten puolelta kesähavaintoja yhdeltä paikalta: 12.6. ja 26.6. 1 ♂ p Katisenlahti (OHu). Kevätmuuttajia nähtiin huhtikuun lopulla ja toukokuun alussa yhteensä noin 25 yksilöä. Muutamat syysmuuttajia koskevat havainnot kirjattiin elosyyskuun vaihteessa. Useimmat näistä muuttokautisista havainnoista tehtiin em. kesäisillä tapaamispaikoilla tai niiden liepeillä. Rengastuksia kertyi selvästi vähemmän kuin muutamana edellisenä kesänä: vain 5 pull.

Sinisuhaukka *C. cyaneus* (2*). Pesintöjä ei varmistunut ensimmäistään (ks. myös Haapala ym. 1994). Tulos oli odotettavissa, sillä myyräkansa oli alueellamme vähissä. Aikavälillä 15.5.–8.8. ilmoitettiin yhteensä 14 havaintopaikkaa, joista kolmella todettiin pari ja yhdellä nähtiin saalista rahtaava koiras: Sonkajärvi 4, Siilinjärvi 3, Vieremä 2, līsalmi 1, Lapinlahti 1, Pielavesi 1, Rautalampi 1 ja Varpaisjärvi 1.

Arosuhaukka *C. macrourus* (RK). Yksi vanha havainto Kuopion museon kokoelmista löytyneestä linnusta: 20.5.1979 1 (2kv) ♂ kuoleena Pielavesi Löytynmäki (ilmoitti TeH). Laji on tavattu Pohjois-Savossa vain neljä kertaa aikaisemmin.

Aro-/niittysuhaukka *C. macrourus/pygargus* (A). Katsausvuodelta yksi havainto: 9.5. 1 ♂ kiert Kuopio Puijo (HKo).

Kanahaukka *Accipiter gentilis* (3*). Haapala ym. (1994) ilmoittivat Pohjois-Savosta raportoidun 17 pesintää. Korteilla ilmoitettiin yhteensä 10 asutusta pesästä ta maastopoikueesta: Kaavi 2 (SRä), Pielavesi 2 (KRt), līsalmi 1 (RPa), Lapinlahti 1 (MU), Nilsia 1 (ER), Rautalampi 1 (MLi), Sonkajärvi (VMS) ja Vieremä 1 (RPa). Iso pesäpoikasia tai maastopoikasia näissä pesinnöissä varttui seurasvasti: 0+1+1+2+3+3+3. Lisäksi ilmoitettiin yhdestä muusta asutuksesta reviiiristä (Rautalampi). Kanahaukan ohdakkeisesta taipaleesta po-

Pohjois-Savon alueelta ilmoitettiin vuonna 1993 vähän pesimäaikaista havaintoja varpushaukasta. © Eelis Rissanen

joissavolaisilla pesimäsaloillaan kertokoon VMS:n kommentit Sonkajärveltä: "Huonoin tuntemani vuosi; kuuden reviiirin pesistä vain yhdellä asumisen merkkejä ja silläkin epäonnistuttu. Lisäksi seitsemännellä reviiirillä pesämetssä hakattu motolla viime talvena tai peräti alkukesänä 1993". Ketkä väittävätään, että kanahaukat sikiävät täysrauhoituksen takia hävittämään kaikki mahdolliset ja mahdollittomat riistaeläimet hyvinvointimetsästäjien nälkää näkevien suiden edestä? Renkaita laitettiin kesän mittaan 30 poikaselle ja pitkin vuotta 68 fl-linnulle.

Värpshaukka *A. nisus* (2*). Haapalan ym. (1994) raportti tuntee maakunnastamme vain 4 pesintää. Korteilla pesähavaintoja ilmoitettiin vain 3, kaikki Kaavilta (SRä). Lisäksi viestitettiin neljästä reviiiristä tai pesimäaikaisesta havaintopaikasta (Maaninka 2, Siilinjärvi 1 ja Sonkajärvi 1). Pitäköö pesimäaikaisten havaintojen niukkuudesta tehdä se johtopäätös, että pohjoissavolaisen nykyornitologin kesäisiin komppaustemtoihin eivät itikkaiset korpimetsät enää pahemmin kuulu? Rengastukset: 15 pull + 37 fl.

Hiirihaukka *Buteo buteo* (3*). Hiirihaukka on Pohjois-Savossa heikossa seurannassa. Haapala ym. (1994) ilmoittavat Pohjois-Savosta vain 8 pesintää, joista korteiltamme löytyy vain kaksi pesätietoa: Pielavesi (KRT), Siilinjärvi (MU). Muita reviiireitä, joista kahdella todettiin maastopoikue, löydettiin yhteensä viisi: Siilinjärvi 2 (MU), Kaavi 1 (MU), Nilsä 1 (HHö) ja Varpaisjärvi 1 (MU). Renkaita kiinnitettiin 14 pesäpoikasen ja 2 fl-linnun nilkkaan.

Kiljukotka *Aquila clanga* (RK). Yksi vanha havainto, joka koskee keskikesäistä kiertelijää: 24.6.1992 1 (2kv) p Maaninka/Siilinjärvi Ylimmäinen (VMV). Tämä oli vasta toinen havainto lajista Pohjois-Savossa (edellinen on vuodelta 1980).

Kilju-/pikkukiljukotka *A. clanga pomarina* (A). Havainto yhdestä roikkusiivestä, joka suhteellisen lyhyestä havainnointitietäisyydestä huolimatta jäi vastaan tillittäneen aamuauringon vuoksi tarkemmin lajilleen määrittämättä: 16.5. 1 p nousi N Maaninka Lapinjärvet (HKO, AHa, JKe, ARO).

Tavoite 2001

Osta, Hyvä Ihminen, Tavo.

Sillä *Tavoite 2001* on pohjoisen havumetsävyöhykkeen ainoa omakustanneluonto-lehti. Numeroissa 17-20 nyt Jussi Helpin, Karri Jutilan ja Marko Markkasen hermojahivelevä matkakertomus Pohjois-Amerikasta. Hinta 40:-. Tilauksia välittää Kuopiossa diileri Helppi (puhno 971-3612 423).

Maakotka *A. chrysaetos* (1). Yksi keväinen ja viisi syksyistä havaintoa: huhtikuu 1 (noin 2kv) p Sonkajärvi/Viermä Talaskankaan alue (lehtitieto/HHö), 6.9. 1 (+5kv) ♂ jalkaan loukkaantuneena (lintu lopetettiin 8.10. Helsingissä) Pielavesi Laukkala (Helsingin Yliopisto), 25.9. 1 juv S Vehmersalmi Ritoniemi (JRi, KRu, MU), 30.9. 1 juv S Nilsä Saramäki (JRi) ja sama lintu noin 10 minuuttia myöhemmin edelleen S Siilinjärvi Rissala (KRu), 2.10 1 (1kv) S Nilsä Eitikka (HHö) sekä 18.10. 1 subad S Kuopio Pirttiniemi (JaK). Kuopion havainto on AHK:n käsittelemä – AHK käsittelee havainnot, jotka koskevat muita kuin kiinni otettuja tai nuoria lintuja. Pielaveden havainto vanhasta linnusta on merkittävä, sillä vanhat linnut eivät yleensä siirry syksyisin nuorten lintujen tavoin pois pesimäseuduiltaan. Lisäksi yksi vanha AHK:n tarkistama havainto: 15.9.1984 1 juv/subad S Varkaus Pitkälänniemi (ALi, HKO, SM).

Kotka-laji *Aquila/Haliaeetus* (A). Yksi havainto: 19.9. 1 yks. lennossa Nilsä Lastulahti (Jvt).

Pikkukotka *Hieraetus pennatus* (RK). Rivakan piekanamuuton imussa päästiin nautiskelemaan kovemman luokan petorareiteista: 23.4. 1 vaalean värimuodon ad NW Kuopio Riistavesi Keskimäinen (PLi, HKO). Etelän peto jäi kaartelemaan sopivalle hollille ja lintutornilla stajanneet konkarit

pääsivät hyvissä havainto-olosuhteissa haarukoimaan itselleen uuden upean elispinnan. Lintukeväämmä ehdoton herkkupala ja luonnollisesti uusi lisä Pohjois-Savon lajilistalle. Pikkukotka on nähty maassamme tätä ennen vain kerran aikaisemmin.

Kalasääski *Pandion haliaetus* (3*). Yhdestä ilmoitetusta pesähavainnosta (Rautalampi) ja yhdestä reviiirihavainnosta (Siilinjärvi) ei saa mitään järkevää irti! Pesintöjen määrästä kertoo jotakin maakunnan rengastussumma: 67 pull + 1 fl. Rengastettujen poikasten määrä oli kaikkien aikojen ennätys.

Tuulihaukka *Falco tinnunculus* (2*). Haapala ym. (1994) taulukoivat Pohjois-Savosta yhteensä 7 pesintää, kun edellisvuosina pesintöjä on varmistunut tuplasti enemmän. Korteilla pesintöjä ilmoitettiin yhteensä viisi, jotka kaikki todettiin Sonkajärven Sukevan vankilan peltoalueella (VMS ym.). Tämän alueen tuulihaukat pesivät edellisvuosien tapaan latopönteissä ja yksi pari ladossa olleessa vanhasa harakanpesässä, jossa varttui seitsemän poikasen pesye. KRT tarkasti Pielavedellä 13 tuulihaukka-pönteään ja vanhat metsäreviirit, muttei todennut yhtään pesintää. Syytä vähäisiin pesimähavaintoihin pitäneen osittain hakea Pohjois-Savon heikoista myyrimarkkinoista kesällä 1993. Sonkajärven Sukevan vankilan pelloilla lienee ollut paikallisesti jonkin verran paremmin

myyriä, sillä paikan kaikki pesijät kasvattivat 2-7 lentopoikasta. Muita pesimäaikaisia reviiireitä ja havaintopaikkoja ilmoitettiin yhteensä 18, jotka jakaantuivat kunnittain seuraavasti: Siilinjärvi 6, Maaninka 2, Pielavesi 2, Sonkajärvi 2, Kaavi 1, Kuopio 1, Lapinlahti 1, Rautavaara 1, Suonenjoki 1 ja Viermä 1. Lisäksi Joroisista ilmoitettiin yksi pesimäaikainen havaintopaikka. Rengastettavaakin Pohjois-Savosta löytyi; rengastustoimiston listauksen mukaan alueellamme rengastettiin yhteensä 26 pull + 13 fl.

Punajalkahaukka *F. vespertinus* (RK). Joroisten puolelta yksi syys-havainto: 9.9. 1 ♀ p Joroinen Järvi-kylä (HKO, TI, H. Pentikäinen). Vanhoja Pohjois-Savon havaintoja RK käsitteli ja hyväksyi kaksi kappaletta: 22.6.1990 1 (2kv) ♂ p Sonkajärvi Sukeva (VMS, J. Sorvari) ja 12.8.1990 1 (1kv) p Siilinjärvi Kolmisoppi (H. Kontkanen, A. Parviainen).

Ampuhaukka *F. columbarius* (2*). Pesimäajalta vain kaksi havaintoa: 7.6. 1 lennossa Maaninka Repomäki (MU) ja 5.7. 1 ad ♂ saalista kantaen ja törmäten autoon Juankoski Pisankoski (Jvt). Poikas-rengastuksia ei Pohjois-Savossa tehty.

Nuolihaukka *F. subbuteo* (2*). Haapalan ym. (1994) katsaus tuntee Pohjois-Savosta yhteensä 5 pesintää. Korteilla tuli ilmi vain

reviireitä ja pesimäaikaista havaintopaikkoja, niitäkin niukasti: Kuopio 2. Leppävirta 1, Rautalampi 1, Siilinjärvi 1, Sonkajärvi 1, Suonenjoki 1, Varkaus 1 ja Vieremä 1. Pesäpoikasia ei alueellamme rengastettu. Joroisista ilmoitettiin lisäksi yksi pesimäaikainen havaintopaikka.

Muuttohaukka *F. peregrinus* (A). Yksi syksyinen havainto: 3.10. 1 SW Kuopio Neulamäki (JaK).

Muutto-/tunturihaukka *F. peregrinus/rusticolus* (A). Yksi havainto alkusyksystä: 3.9. 1 p sepekkyyhkyjähdissä Maaninka Pieni Lapinjärvi (VMV).

Riekko *Lagopus lagopus* (2). Vain yksi pesimähavainto, vaikka riekko on ainakin Ylä-Savossa vielä säännöllinen, paikoin jopa yleinenkin pesimälaji: 27.7. 1 ♂ ♀ + vähintään 6 lentopoikasta Vieremä Kurkisuo (RPa). Lisäksi yksi muu pesimäaikainen havainto: 23.5. 2 Å Sonkajärvi/Vieremä Talaskankaan alue (VMS). Pesimäaikaisten havaintojen niukkuus vuodesta toiseen johtuu pitkälti siitä, että Ylä-Savonkaan riekkomaille ei kesäisin retkeillä. Talvi- ja kevähavainnotkin kertovat paljon tämän paikkalinnun esiintymisalueista Pohjois-Savossa, joten nekin lienee syytä julkistaa: noin 10.1. 1 p Kuopio Vanuvuori (PMe), 24.1.–13.2. enimmillään 3 p ja 4.12. 3 p Rautalampi Rastunsuo (AHa ym.), tammi-kuu noin 20 p Rautavaara Akkosuo (IK), 4.3. 3 p Rautavaara Tiilikan kansallispuisto Uitto (JRi), 14.3. ja 28.3. 1 p Nilsia Eitikka (HHö), 15.3. 1 p Kuopio Airaksela Kallioniemi (M. Keinänen/JRi), 20.3. 2 p Rautalampi Etelä-Konnevesi Kypäri (JKn, E. Karki) sekä lokakuu–12.12. 2–3 p Rautalampi Etelä-Saikari (TJa).

Viiriäinen *Coturnix coturnix* (A). Yksi havainto: 3.6. 1 Å Leppävirta Timola (OHu). Lisäksi yksi vanha havainto oudossa ympäristössä huutaneesta yksilöstä: 30.6.1989 1 Å Sonkajärvi Sukeva Kontiolampi (VMS). Tämä lintu oleskeli ojitetulla avosuolla.

Luhtakana *Rallus aquaticus* (1). Ääntelijöitä rekisteröitiin kahdella paikalla: 16.5. 1 Å Maaninka Lapinjärvi (VMV) ja 25.6. 1 Å Tervo kirkonkylä Pohjalampi (MLi).

Luhtahuitti *Porzana porzana* (1). Hyvä huittikesä; kaikkiaan kuultiin noin 35 huittailijaa: 7.5. 1 Å Iisalmi Keskimäinen (JY), 7.5. 1 Å

Varkaus Ruokojärvi (OHu), 13.5.–20.6. enimmillään 5–7 Å Maaninka Lapinjärvet (VMV ym.), 14.5. 2 Å Kuopio Kuhanen (AHa, TeH, HKo, ER), 16.5. alkaen heinäkuulle enimmillään 9 Å Maaninka Patalahti(–Patajärvi) (VMV ym.), 18.5. 1 Å Varkaus Kämäri (OHu), 27.5. 1 Å Leppävirta Niirala (OHu, ALi), 2.6. 1 Å Nilsia Ruokosjärvi (HHö), 3.6. 2 Å Leppävirta Sunninlahti (OHu), 4.6. 1 Å Leppävirta Suurijärvi (OHu), 11.6. 1 Å Siilinjärvi Monninjärvi (JRi, KRu, MU), 12.6. 1 Å Maaninka Käärme- lahti (JRi, KRu, MU), 26.6. 1 Å Rautalampi Toholampi (JKn, E. Karki, RPa), 2.–4.7. 1 Å Varkaus Ruokolahti (HHa, OHu), 17.7. 1 Å Lapinlahti Juurikanjärvi (MU), 18.7.–21.7. 1 Å Kuopio Ritinen (HHa, JPy), kesä 2 Å Maaninka Ylä-Ruokovesi ja 3 Å Maaninka Valkeinen (VMV ym.). Lisäksi Joroisista saatiin ilmoitukset kahdesta sivaltelijasta: 10.5. 1 Å Kolmajärvi ja 16.6. 1 Å lentokenttä (OHu).

Ruisräikkä *Crex crex* (1). Erinomainen räikkävuosi. Yhteensä kesän aikana kuultiin 31–32 narisijaa. Esiintyminen oli kahtiajakoista: ääntelijöitä havaittiin sekä kesäkuun ensimmäisellä puoliskolla että toisaalta heinäkuussa. Kaikki havainnot: 24.5.–kesäkuu 1 Å Siilinjärvi Leppäkaarre (M. Ahonen/MU), touko–kesäkuu 1 Å Tervo Seppälä ja 2 Å Vesanto Närhilä (N. Huuskonen, E. Puolakka/PA; Alaja 1993), 2.6. 1 Å Siilinjärvi Saarikylä (E. Antikainen/ES), 5.6.–2.7. 1 Å Kuopio Puutossalmi (AHa ym.), 6.6. 1 Å Vehmersalmi Kirnumäki, 1 Å Vehmersalmi Asuma ja 1 Å Kuopio Riistavesi Keskimäinen (ER ym.), 11.6. 1 Å Siilinjärvi Koivusaari (JRi, KRu, MU), 12.6. 3 Å ja 17.7. 1 Å Leppävirta Saamainen (ER, OHu, ALi), 12.6. 1 Å Siilinjärvi Toivala (AHa), 12.6. 2 Å Leppävirta Paukarlahti (HR, RR), 23.6. 1 Å Nilsia Palonurmi (PHa), 3.7. 1 Å Maaninka Pohjois-Haatala ja 1 Å Lapinlahti Naarvanlahti (KRu, MU), 5.–11.7. 2 Å Siilinjärvi Aappola (MU), 13.7. 1 Å Kuopio Ranta-Toivala (MU), 15.7. 1 Å Kuopio Julkula (AHa), 17.–18.7. 1 Å Suonenjoki Suontee ja 1 Å Rautalampi Tyyrinvirta (ER, KRu), 21.7. 1 Å Kuopio Hiltulanlahti (JPy), 23.7. 1 Å Nilsia Pajulahti (ER, JRi) sekä kesä 3–4 Å Maaninka Lapinjärvi (VMV ym.) ja 1 Å Maaninka Kään- ninniemi (VMV). Joroisista vielä kaksi merkkausta: 7.6. 1 Å Palvi- ainen ja 16.6. 1 Å Mutala (OHu).

Liejukana *Gallinula chloropus* (A). Kaksi havaintoa, joista toinen koskee talvehtimista yrittänyttä yksilöä: 10.–11.5. 1 ad p Nilsia Lastulahti (JVt, AHa, HKo) ja 26.11.–28.12. 1 ad p Siilinjärvi Siilinjoki (KRu ym.). Siilinjärven lintu todennäköisesti menehtyi joen jäätyessä umpeen vuoden vaihteessa.

Nokikana *Fulica atra* (3*). Nokikanasta ei tietoja paljon herunut: pesimäaikaista havaintoja ilmoitettiin vain kahdelta järveltä (Iisalmi ja Kuopio) ja Lapinlahden pesimäkannan todettiin olevan edelleen vahvan (HHö, PPy, KRu, MU). Rengastukset: 14 pull + 3 fl.

Kurki *Grus grus* (2*). Reviireitä tai reviireiksi tulkittavia havaintoja ilmoitettiin yhteensä 10, jotka jakaantuivat kunnittain seuraavasti: Nilsia 2, Rautavaara 2, Vieremä 2, Rautalampi 1, Sonkajärvi 1, Tuusniemi 1 ja Varkaus 1. Pesinnät varmistuivat vain kahdella revii- rillä Nilsissä ja Tuusniemellä (JVt). Luppokurkia havaittiin yhteensä noin 90 yksilöä, suurimpa- na määränä 12.6. 35 p Maaningan Lapinjärvillä (JRi, KRu, MU, VMV). Renkaalla onnistuttiin varustamaan 1 pull.

Meriharakka *Haematopus ostralegus* (1). Havaintoja vain ke- väältä ja kesältä: 21.4. 1 p Varkaus Huruslahti ja 1 p Varkaus Siitinselkä (TI), 22.4. 1 p Rauta- lampi Nokisenkoski (KSi), 25.4. 4 p ja 27.4.–1.5. 6 p Varkaus Lehto- niemi (OHu ym.), 16.5. 2 p Varka- us Pitkälänniemi (OHu, ALi), 16.5. 1 NE Maaninka Patalahti (AHa, JKe, HKo, ARo), 12.6. 1 p Varkaus (AN, HRä), 16.6. 2 p Kaavi Melttunen (PRä), 17.–19.6. 1 p Kuopio Sorsasalo (JRi) sekä läpi kesän 2 p (ilmeisesti eivät pesineet) Varpaisjärvi Korpjärvi (maallikot/ HHö). Laji on pesinyt 1980- ja 1990-luvuilla yllämainittujen Var- kauden ja Kuopion paikkojen lie- peillä.

Pikkutylli *Charadrius dubius* (3). Ilmoitetut reviirit (yhteensä 35) jakaantuivat kunnittain näin: Siilin- järvi 27, Maaninka 2, Varkaus 2, Kuopio 1, Rautalampi 1, Sonkajär- vi 1, Suonenjoki 1 ja Varpaisjärvi 1. Suurimmat keskittymät olivat Siilinjärven Raasion 9 ja Siilinjär- ven Mustin 7 pesivää paria. Myös Joroisista raportoitiin vähintään yhdestä pesimäaikaisesta havainto- paikasta. Pohjois-Savon rengastuk- set: 28 pull + 91 fl. Pikkutylli on Pohjois-Savossa soramonttujen ja

Pohjois-Savossa havaittu
kaksi liejukanaa vuonna
1993, joista toinen yrit-
talvehtiiä. Jorma Polonen

laajojen kasvittomien täytem-
kenttien tunnuslintu.

Tylli *C. hiaticula* (1). Vuoden a-
simmäinen tyllihavainto tehtiin en-
tän aikaisin: 13.4. 1 p Rautala-
Rastunsuo (KSi). Muut ke-
havainnot sijoittuvat aikavälille
8.5.–12.6. Keväisiä lintuja nähtiin
yhteensä 101 yksilöä, joista lähes
kaikki kiikaroitiin kolmella paika-
lla: 8.–30.5. 10 p+m Nilsia Pal-
nurm (PHA), 13.5.–12.6. 80 p Si-
linjärvi Raasio (ALi ym.) ja 16.
22.5. 9 p Kuopio Riistaveden Lim-
järvet (TF, VU). Suurimmat kas-
laskettiin Raasiassa: 22.5. 15
(ALi), 23.5. 11 p (HHö), 30.5. 11
(MU ym.) ja 12.6. 10 p (JRi ym.).
Muualta ilmoitettiin vain kaksi
kevähavaintoa: 16.5. 1 m Varka-
Ruokojärvi (OHu) ja 20.5. 1 m
Maaninka Lapinjärvet (VMV). Si-
linjärven Raasiassa oleskeli yks-
näinen kesänorkoilija: 24.–29.6.
ad p (PPy, KRu). Myös syyshava-
noista suurin osa tuli Siilinjärve-
Raasiosta ja Mustista; aikavälillä
18.7.–1.10. havaintosummaksi sa-
tiin 434 yksilöä. Parhaana päivänä
12.8. laskettiin 40 ad p Raasios-
(JPy ym.). Muualta syyshavainto-
saatiin aikaväliltä 10.8.–12.9. ym.

teensä 13 yksilöstä: Varkaus 8, Siilinjärvi 2, Varpaisjärvi 2 ja Kuopio 1. Raasiassa rengastettiin yhteensä 60 fl. Myös Joroisista yksi syys-havainto: 14.9. 1 m (OHu).

Keräkurmitsa *C. morinellus* (A). Yksi kevähavainto tyypilliseen aikaan toukokuun loppupuolelta: 22.–23.5. 1 ad p Sonkajärvi Sukeva Iskolanaukea (VMS).

Kapustarinta *Pluvialis apricaria* (2). Kolme pesimäaikaista havaintoa mahdollisilta pesimäpaikoilta: 12.6. 1 p Sonkajärvi Saukkosuo (ALi), 22.6. 1 varoitteleva ♂♀ Rautavaara Sammakkosuo (PPy, KRu) ja 6.7. 1 ä p Rautavaara Tiilikajärven kansallispuisto (OHu).

Tundrakurmitsa *P. squatarola* (1). Siilinjärven Raasiassa nähtiin aikavälillä 2.8.–23.9. yhteensä 39 p+m (monet). Parhaana päivänä 17.8. kiikaroitiin 8 ad p + 18 S (ALi ym.). Raasiassa tehtiin myös alueemme ainut tundrakurmitsarengastus. Havainnot muualta: 4.8. 1 (juv/2kv) m Kuopio Puutossalmi (TeH, HKo, ER), 24.8. 1 ä yömuutolla Varkaus (OHu) ja 23.9. 1 juv p Siilinjärvi kirkonkylä Ahmon pellot (MU).

Isosirri *Calidris canutus* (1). Havaintoja ilmoitettiin vain Siilinjärven Raasiosta, jossa isosirrejä nähtiin kahtena päivänä: 6.8. a10 SW (JPY ym.) ja 5.9. 1 juv p (KRu).

Pulmussirri *C. alba* (1). Onnistuttiin havaitsemaan vain Siilinjärven Raasion lietteillä: 1.7. 1 ad p (JPY), 5.8. 4 ad p (JPY, PPy, KKö) ja 14.9. 1 juv r (MU).

Pikkusirri *C. minuta* (1). Keväisin pikkusirri on Pohjois-Savossa harvinaisuus. Nyt kevähavaintosumma kohosi 13 yksilöön: 22.5.–12.6. yhteensä 12 p Siilinjärvi Raasio (monet) ja 29.5. 1 p Nilsin Palonurmi (PHa). Raasion paras päivä: 29.5. 4 p (HR). Syysmuuttajia nähtiin runsaasti Siilinjärven Raasiassa ja Mustissa, jossa summattiin ajalla 7.7.–23.9. yhteensä 1034 yksilöä (Raasio 991 + Musti 43). Parhaina päivinä Raasiassa oli ihan kunnon huike: 27.8. 80 p + 176(7a) m (JPY), 28.8. 160 p (+ Musti 19 p) (JPY, KRu, MU) ja 29.8. 115 p (JPY ym.). Muualta syys-havaintoja ilmoitettiin perinteisen nuikasti: 10.8. 2 juv p Kuopio Riistavesi Keskimmäinen (PPy, KRu, MU), 19.8. 1 kiert Maaninka Pieni Lapinjärvi ja 20.8. 1 p Maaninka/Siilin-

järvi Keskimmäinen (KRu, VMV), 28.8. 8 juv p, 29.8. 7 juv p ja 30.8.–5.9. 1 juv p Varkaus Lehtoniemi (OHu, ALi) sekä 2.9. 3 p Varpaisjärvi kirkonkylä jätevedenpuhdistamo (HHö). Kaikki 415 fl-linnun rengastusta tehtiin Raasiassa. Lisäksi yksi havainto ajoilta, jolloin laji kuului vielä AHK-listalle: 19.8.1984 3 juv p Varkaus Lehtoniemi (ALi ym.). Raasiassa 27.8. todettu muutto on yksi rajuimmista Suomen sisämaassa koskaan nähdyistä pikkusirrimuutoista.

Lapinsirri *C. temminckii* (1). Kylmän toukokuun lopun vuoksi keväisiä lapinsirrejä nähtiin selvästi normaalia enemmän. Siilinjärven Raasion havaintosumma aikavälillä 9.5.–5.6. oli 133 p (monet). Parhaat päivät: 15.5. noin 35 p (ALi ym.) ja 23.5. 19 p (HHö). Nilsin Palonurmessa nähtiin 16.5.–1.6. 49 p, eniten 30.5. 12 p (PHa). Muita kevät-havaintoja tehtiin ajalla 14.5.–30.5. 11 yksilöstä: Kuopio 7, Maaninka 1, Sonkajärvi 1, Varkaus 1 ja Varpaisjärvi 1. Valtaosa syys-havainnoista tehtiin Siilinjärven Raasiassa ja Mustissa, jossa aikajakson 5.7.–25.8. havaintosumma

oli 212 p (Raasio 207 + Musti 5) (monet). Huippupäiviä edustivat 15.7. 18 ad p ja 3.8. 25 ad p (JPY ym.). Syys-havainnot muualta: 10.8. 2 p Kuopio Riistavesi Keskimmäinen (PPy, KRu, MU), 25.8.–5.9. havaintosummana 13 p Varkaus Lehtoniemi (OHu, HKo, ALi, HR) ja 2.9. 1 p Varpaisjärvi kirkonkylä jätevedenpuhdistamo (HHö). Pohjois-Savon rengastukset: 142 fl.

Kuovisirri *C. ferruginea* (1). Laji on keväällä Pohjois-Savossa kova rareiteetti, josta tehtiin nyt havaintoja kolmena päivänä: 20.5. 2 p (HHö), 22.5. 5 p (ALi) ja 23.5. 2 p (toinen tp) (HHö) Siilinjärvi Raasio. Nämä kevät-havainnot ovat läpäisseet AHK:n syynin (AHK tarkistaa kaikki kevät-havainnot). Kuovisirrin kuten muidenkin sirrien ja vähälukuisten kevätkahlaajien tavallista runsaampi kevätseintyminen selittyy toukokuun lopun kylmällä säällä. Syys-havaintoja saatiin kolmelta paikalta: Siilinjärven Raasion ja Mustin havaintosummana 6.7.–30.8. 147 p+m (Raasio 125 + Musti 22) (monet) ja Varkauden Lehtoniemessä 28.–29.8. 1 juv p (OHu, ALi). Syksyn parhaimmat päivät: 17.7. 10 p (JPY ym.) ja 4.8. 8 ad p + 12 m (JPY, PPy, KKö) Raasiassa sekä 18.7. 10 ad p Mustissa (AHa, HKo). Renkaalla merkittiin yhteensä 41 fl-lintua – kaikki Raasiassa. Vielä yksi AHK:n käsittelemä vanha havainto: 2.8.1989 1 ad p Sonkajärvi Saukkosuo (VMS).

Suosirri *C. alpina* (1). Kevät-havaintoja tehtiin muihin sirreihin suhteutettuna varsin vähän. Nähtiin keväällä vain kolmella paikalla: 13.5.–9.6. yhteensä 37 p Siilinjärvi Raasio (monet), 15.5. 1 p Varkaus (OHu) ja 5.6. 2 p Siilinjärvi Musti (OHu ym.). Syysmuuttavia suosirrejä summattiin Siilinjärven Raasiassa ja Mustissa ajalla 23.6.–6.10. 507 p+m (Raasio 483 + Musti 24). Ruuhkaisimmat päivät koettiin heinäkuun ja elokuun alussa: 6.7. 50 ad p (OHu, ALi, JPY) sekä 1.8. 57 ad p ja 2.8. 62 ad p+m (JPY ym.). Muualla syysmuuttajia tavattiin ajalla 11.7.–26.9. yhteensä 10 p+m (Kuopio 5, Maaninka 3, Varkaus 1 ja Vehmersalmi 1). Rengas laitettiin 171 fl-linnulle.

© Eelis

© Kalle Ruokolainen

Rantakurvit tuntuvat viihtyneen Siilinjärven Raasiossa, koska peräti kolme havaitusta neljää nähtiin siellä.

Jänkäsirriäinen *Limicola falcinellus* (1). Toukokuun lopun pohjoispuhurit tiputtivat sirriäisiä tavallista sankemmin joukoin sopiville lieterannoille. Siilinjärven Raasiossa koettiin ennätyksellinen kevättrynnäkkö, ja aikavälin 23.5.–9.6. havaintosummaksi kirjattiin peräti 262 p (monet). Parhaana päivänä 26.5. paikalla kahlaili 100 p ja seuraavanakin päivänä vielä 70 p (ALi ym.). Myös Nilsin Palonurmessa oli säpinää: 30.5. 40–60 p, 31.5. noin 13 p ja 1.6. 1 p (PHa). Muut ilmoitetut kevät-havainnot: 27.5. 2 S Kuopio Riistavesi Keskimmäinen (ALi), 28.5. 3 p Siilinjärvi kirkonkylä Ahmon pellot ja 6.6. 2 p Siilinjärvi Jälä (MU). Syysmuutolla palattiin taas arkipäiväisempiin lukuihin: 21.7. 1 p, 22.7. 2 p, 25.7. 2 p ja 28.7. 1 p Siilinjärvi Raasio (JPY ym.). Pohjois-Savon kaikki rengastukset tehtiin Raasiossa, jossa merkittiin ennätykselliset 64 fl-lintua.

Suokukko *Philomachus pugnax* (2). Vain yksi ilmoitus pesimäajalta ja sekin perinteiseltä pesimäpaikalta: 23.5. 1 ♂ ♀ p Sonkajärvi Saukkosuo (VMS).

Jänkäkurppa *Lymnocyrtus minimus* (1). Kaikki havainnot: 23.4. 1 p Rautalampi Rastunsuo (KSi), 28.4. 1 p Kuopio Riistavesi Keskimmäinen (HKO, M. Pakarinen), 1.5. 2 p ja 6.5. 1 p Siilinjärvi kirkonkylä Ahmon pellot (JPY, MU), 11.9. 1 p, 19.9. 2 p ja 2.10. 3 p Siilinjärvi Iso-Jälä (MU ym.) sekä 29.9. 1 p Siilinjärvi kirkonkylä Ahmon pellot (AHa, HKo) ja 5.10. 1

p Siilinjärvi Raasio (AHa, HKo, MU).

Heinäkurppa *Gallinago media* (A). Yksi havainto keskeltä kesää ja yksi syksyltä: 22.6.–16.7. 1 ad p Siilinjärvi Jälä (MU ym.) ja 4.9. 1 p Varkaus Lehtoniemi (OHu). Siilinjärven lintu oleskeli varsin pienellä alueella rantaan rajautuvalla heinäpellolla. Mitään pesintään viittaavaa ei kuitenkaan havaittu. Vanhoja havaintoja kertyi AHK-käsittelyyn aimo läjä. Tässä näistä kaikki hyväksytyt havainnot: 25.9.1983 3 p Varkaus Pitkälänniemi (HKO, H. Kärkkäinen, O. Nyyssönen), 13.9.1984 1 p Varkaus Lehtoniemi (HKO), 22.9.1984 1 p Varkaus Huruslahti (HKO), 12.9.1987 1 p Varkaus Puurtila (HKO), 15.9.1987 3 p Kuopio Riistavesi (HKO, PLi), 24.9.1987 1 p Kuopio keskustan hautausmaa (HKO), 3.10.1987 1 p Varkaus Ruokojärvi (HKO) ja 13.–14.8.1988 1 p Varkaus Lehtoniemi (HKO ym.). Ennätysyösyyn 1987 heinäkurppa-saldo nousi nyt 13 yksilöön.

Punakuiri *L. lapponica* (1). Punakuirit välttelivät havainnoijia, sillä ainoastaan kaksi havaintoa ilmoitettiin: 12.8. a33 p ja 31.8. 1 juv p Siilinjärvi Raasio (JPY ym.).

Pikkukuovi *Numenius phaeopus* (3). Pikkukuoveja pesii harvakseltaan Ylä-Savon avosoilla ja paikoin myös peltoaukeilla. Ylä-Savosta löytyivät kaikki tähänkin katsaukseen ilmoitetut pesimäaikaiset havaintopaikat ja reviiirit, jotka

jakaantuivat kunnittain näin: Sonkajärvi 5–6 ja Rautavaara 3.

Punajalkaviklo *Tringa totanus* (1). Tietoja kantautui yhteensä vain 4 reviiristä: Maaninka Lapinjärvet (ALi ym.), Maaninka Mustavirta (JRi, KRu, MU), Nilsin Palonurmi (PHa) ja Siilinjärvi Raasio (AHa ym.). Aikaisimmat kevät-havainnot punajalkavikloista tehtiin huhtikuun lopulla em. paikoilla. Kevään havaintosumma oli noin 45 yksilöä. Syysmuuttoon liittyviä havaintoja saatiin kolme: 1.8. 1 m Vieremä Ylä-Haajainen (ER) sekä 14.8. 4 S (ALi ym.) ja 27.8. 1 S (JPY) Siilinjärvi Raasio. Rengastukset: 1 fl.

Lampiviklo *T. stagnatilis* (RK). Sironokkaa päästiin ihastelemaan kerran: 6.5. 1 p Maaninka Lapinjärvi (HKO, MPH). Lisäksi RK hyväksyi kuusi vanhempaa havaintoa: 24.6.1985 1 hätäilevä Maaninka Kinnulanlahti (VMV), 23.5.1987 1 p Maaninka Kinnulanlahti (VMV), 4.–6.6.1988 1 p Maaninka Kinnulanlahti (VMV), 18.5.1989 1 p Maaninka Patalahti (VMV), 1.6.1990 1 p Iisalmi Keskimmäinen (VMV) ja 15.5.1991 1 p lähti E Varpaisjärvi Sopenjärvi (HHö). Maaninkan hätäilevä lintu vuonna 1985 viittaa pesintään. Lajin pesintä todettiin samalla seudulla vuonna 1984.

Rantakurvi *Xenus cinereus* (A). Rantakurvihavainnot näyttävät olevan lisääntymään päin; nyt ilmoitettiin 4 havaintoa: 29.–31.5. 1 ad p Siilinjärvi Raasio (MU ym.), 30.5. 1 p Varpaisjärvi kirkonkylä jäteve-

denpuhdistamo (HHö, KJä) sekä 24.6. 1 p (KRu, PPy) ja 25.7. 1 ad (ER, JaK) Siilinjärvi Raasio. Lisäksi yksi vanha AHK:n käsittelemä havainto: 21.5.1987 1 p nousi N Sonkajärvi Hirvijärvi (JKu).

Karikukko *Arenaria interpres* (1). Lähes kadoksissa, sillä vain yksi havainto ilmoitettiin: 17.8. 1 ad Siilinjärvi Raasio (ALi, ER).

Vesipääsky *Phalaropus lobatus* (1). Loppukevään koleuden myötä kevät-havaintoja tehtiin normaalia enemmän. Siilinjärven Raasiossa summattiin jakson 22.5.–8.6. yhteismääräksi 76 p (ALi ym.). Vilkkaimmiksi päiviä erottuivat 30.5. 18 p (MU ym.) ja 31.5. 21 p (AHa ym.). Raasiossa tehtiin myös alueemme ainoat rengastukset: yhteensä 7 fl. Nilsin Palonurmessa havaittiin 26.5.–6.6. 34 p (PHa). Parhaana päivänä 6.6. nähtiin 16 p. Lisäksi yksi muu kevät-havainto: 26.5. 1 p Sonkajärvi Saukkosuo (ALi). Syysmuuttajahavainnot kirjattiin pääosin Raasiossa; aikavälin 5.7.–30.8. havaintosummaksi kertyi 51 p (monet). Muualta vain yksi syys-havainto: 5.8. 1 juv p Kuopio Keski-Kallavesi Hietasalon luoto (JTU).

Merikihu *Stercorarius parasiticus* (A). Yksi kevät- ja yksi syysmuuttajahavainto: 5.6. 2 vaalean värimuodon yksilöä kiert Siilinjärvi Musti (ALi, OHu, HKo) ja 9.10. 1 vaalean värimuodon ad SW Kuopio Puutossalmi (MU, MLn, JPY, KRu).

Pikkulokki *Larus minutus* (3). Pesintään vihaavia havaintoja ker-tyi yhteensä 16 järveltä tai suurem-man järven luodolta, jotka jakaantuivat eri kuntiin seuraavasti: Siilinjärvi 5, Maaninka 3, Leppävirta 2, Nilsia 2, Tervo 2, Iisalmi 1 ja Karttula 1. Suurimmassa pesimäkoloniassa nähtiin 35 hautovaa lin-tua (Siilinjärvi Raimajärvi). Ren-kaisiin laitettiin yhteensä vain 5 pull.

Selkälokki *L. fuscus* (3*). Pesimäaikaisia havaintoja ilmoitel-tiin epäyhtenäisesti. Jatkossa on syytä tiedottaa myös nollatuloksista sellaisilta järviltä, joilla laji on ai-kaisemmin pesinyt, mikäli järvellä on pesimäkauden mittaan havain-noitu jatkuvasti tai suoritettu las-kentoja. Katsausvuodelta rapo-rtoitin yhteensä 12 parista: Leppä-virta 3, Pielavesi 3, Rautalampi 3, Kaavi 2 ja Rautavaara 1. KRT arvi-oi koko Pielaveden pesimäkannaksi korkeintaan 7–10 paria. MLI takseerasi Tervon–Rautalammin–Suonenjoen Iisveden selkälakeen selkälokkien vanhat pesimäpaikat löytämättä ainuttakaan merkkiä pesinnöistä saatikka edes reviiri-linnuista. Ne muutamat selkälokki-yksilöt, joita tavallinen retkeilijä

Isolokki *L. hyperboreus* (A). AHK käsitteli ja hyväksyi joukon vanho-ja havaintoja: 4.4.1984 1 (2kv) p Varkaus Siitinselkä (RLi, ilmoitti ALi), 7.–9.4.1984 1 (2kv) p Varka-us Siitinselkä ja Huruslahti (ALi ym.), 18.4.1988 1 (3–4kv) p Varka-us Siitinselkä (OHu) ja 13.3.1989 1 (2kv) p Varkaus Siitinselkä (OHu, M. Hovi, SM). Vuoden 1984 linnut ovat havainnoijien mukaan tulkit-tu eri linnuiksi. Näiden havaintojen myötä Varkauden asema Pohjois-Savon isolokkipaikkakuntana vain vahvistuu entisestään.

Merilokki *L. marinus* (1). Yhteen-sä neljä ilmoitettua havaintoa, kaik-ki keväältä: 20.3. 2 p (TI) ja 3.4. 1 ad p (TI, HKo) Varkaus Huruslahti, 24.4. 1 subad p Rautalampi Virran-kylä Koskelovesi (RPa) sekä 27.4. 1 ad p Kuopio Kallansillat (AHa, ER). Vanhoja havaintoja, jotka läpäisivät AHK:n käsittelyn, on myös neljä: 27.3.1983 1 ad p Varka-us Lehtoniemi (OHu), 29.3.1984 2 ad p Varkaus Siitinselkä Tyyskä (OHu), 9.4.1984 1 ad p Varkaus Siitinselkä (OHu) ja 19.4.1987 1 (4kv) p Varkaus Siitinselkä (ALi, OHu, HKo).

Kuopio Kelloniemi (HKo). Kaikki yksilöt olivat 1kv-lintuja.

Räyskä *Sterna caspia* (A). Yksi ha-vainto keskikesäisistä kiertelijöistä: 4.7. 2 ad p Siilinjärvi Musti (OHu). Tämä oli jo kolmas räyskähavainto Siilinjärven Kemiran läjitysaltilta.

Lapinttiira *S. paradisaea* (A). Vuo-den 1992 ensipesintä Siilinjärven Raasiassa sai jatkoa, kun lapinttiirat pesivät paikalla toistamiseen 5.6.–4.8. (ALi, PPy, MU ym.). Raasion hietikolla kalatiirujen joukossa pesineen parin ainut poikanen rengastettiin 9.7. ja myöhemmin emojen seurassa nähtiin lento-poikanen. Muita lapinttiiraha-vaintoja ei katsausvuodelta ilmoi-tettu.

Mustatiira *Chlidonias niger* (A). Yksi keväthavainto: 16.5. 1 p Kuopio Puutossalmi (R. Vasara/ER). Lintu oli pyörinyt useita tunteja sal-messa liikennöivän lossin luona kalatiirujen joukossa. Lisäksi yksi vanha keväthavainto: 24.5.1984 2 ad p Varkaus Ruokojärvi (RLi, il-moitti ALi).

Riskilä *Cephus grylle* (A). Huhtikuinen yllättäjä, josta monet ehtivät poimia itselleen maakunta-pinnan: 18.4. 1 ad p Varkaus Lehto-niemi (OHu, J. Holopainen ym.). Tämä oli Pohjois-Savon kolmas ha-vainto tästä merilinnusta. Lintu oleskeli laajassa Siitinselän sulas-sa, jota pitkin liikkuaan se vie-raili myös Joroisissa Mikkelin lää-nin puolella.

Pikkuruokki *Alle alle* (RK). Perä-ti kaksi loppusyksystä havaintoa: 11.10. 1 tp hukkuneena muikku-verkkoon 2 m:n syvyydelle Juan-koski Suur-Säyneinen (A. Parta-nen/TeH) ja 17.11. 1 tp r Kiuruve-si Turhala (SJü, T. Hämäläinen). Juankosken lintu toimitettiin Kuopion museon kokoelmiin. Kiuruve-den lintuun liittyi värikäs löytö-tarina. Lintu tavattiin sekametsää halkovalla metsäautotiellä (!) tie-le parkkeeratun auton alta, josta otus pölähti pakosalle autoa käynnistettäessä. Lintumiesten hämmästyksien lienee ollut melkoinen – outoihin siivekkäisiin näyttää voi-van törmätä todella oudoissa olo-suhteissa. Pakenija onnistuttiin nappaamaan kiinni, rengastettiin ja vapautettiin seuraavana päivänä hy-väkuontoisena Helsingin Katajano-kalla. Nämä olivat Pohjois-Savon 6. ja 7. pikkuruokkihavainto.

Kesykyhky *Columba livia* (3). Pulutilanteesta raportoitiin vain muutamalta paikkakunnalta. Varka-uden Lehtoniemen myllyllä tavattiin elokuun lopulla 42 p (OHu) ja myö-hemmin talvella Varkauden alueel-ta ilmoitettiin parista pikkuparvesta (JPY, ER). Rautalammin keskustas-sa nähtiin joulukuun alussa 5 p (ER). Siilinjärven keskustassa ja Kemiralla tavattiin kesällä ja talvella enimmillään 30–40 p (JPY, MU). Lapinlahden kirkonkylässä lähi-ympäristöineen pesii edelleen muu-taman parin kanta (HHö). Iisalmen pulukantaa, jonka edustajat asustavat veturitalleilla ja Peltosal-men viljavarastolla, luonnehdittiin ”ylen niukaksi” (US).

Uuttukyyhky *C. oenas* (1). Kevääl-tä kaksi ilmoitettua havaintoa ja syksyiltä yksi jännittävä rengas-löytö: 16.4. 1 p Kuopio Riistavesi Keskimmäinen (HKo, MPa), 24.–25.4. 1 p Siilinjärvi kirkonkylä Ahmon pellot (MU) ja 13.11. 1 kuolleena löydetty Kiuruvesi kir-konkylä (J. Airaksinen, SJü; ks. myös Rengastustoimiston tiedonan-toja n:o 112). Kiuruveden lintu oli rengastettu pesäpoikasena 14.9. Mietoissa, joten perin omituises-ta suunnasta Lounais-Suomen kas-vatti oli ensimmäistä talvehtimis-paikkaansa lähtenyt hakemaan. Uuttukyyhkyyn syyshavaintoja tun-netaan Pohjois-Savosta hyvin vä-hän. Kiuruveden havainto on lisä-ksi poikkeuksellisen myöhäinen.

Turkinkyyhky *Streptopelia decaocto* (A). Turkinkyyhkystä tuli tietoon kolme havaintoa: 17.5. 1 p Nilsia Pieksänkoski (ER, TeH, JRi), 18.5. 1 p Nilsia kirkonkylä (PHA ym.) ja 25.5. 1 p Suonenjoki Iisvesi Kinnulanniemi (T. Kaipiai-nen/ER). AHK hyväksyi yhden vanhan havainnon: 28.–29.5.1990 1 ad p Sonkajärvi Sukeva kirkonkylä (VMS).

Turturikyyhky *S. turtur* (A). Vuo-den ainokainen turturikyyhky-havainto saatiin myöhäissyksyllä Kuopion museolle tuodusta huono-kuntoisesta linnusta: 19.10. 1 ad p Vehmersalmi Vuorisalo (M. Liima-tainen, TeH). Lintu toimitettiin jatkohoitoon Heinolaan.

Huuhkaja *Bubo bubo* (1). Haapa-la ym. (1994) ovat listanneet Poh-jois-Savosta yhden pesinnän. Korteilla ilmoitettiin yhteensä 9–10 reviiristä, joista kahdella todettiin pesintä: Rautalampi kirkonkylän ympäristö 3–4 reviiriä (HSi), Suo-

Isolokki etsimässä makupaloja kivien koloista. © Eelis Rissanen

nykyään kesäisin onnistuu maastos-a näkemään, ovat useimmiten epä-määräisiä järvillä liikuskelevia irtolintuja tai kaatopaikoilla nuokkujia, joiden pesimästatuk-sesta ei saa oikein mitään selvää. Poikasia Pohjois-Savon selkälokit vielä tuottavat, sillä kesän mittaan onnistuttiin löytämään ja rengasta-maan sentään 56 pull (+ 5 fl).

Pikkukajava *Rissa tridactyla* (A). Marraskuun alussa maamme ylite-pyyhkäisi muuttoaalto, josta pääs-tiin nauttimaan eri puolilla sisä-maata, myös täällä Pohjois-Savos-sa: 7.11. 1 S + a3 S + I N/S Kuopio Puutossalmi (MU, AHa, ER) ja 1 S Varkaus Tyyskänniemi (HKo) sekä 8.11. 1 NE Kuopio Puutossalmi (KRu, MLn, JPY) ja 14.11. 1 S

nenjoki Keurunmäki (AHa, HKo, JPy, ER), Vesanto kirkonkylä (PA), Kuopio Sorsasalo-Ranta-Toivala (ER, JRi), Kaavi Kotakylä (SRä), Siilinjärvi Keskimmäinen (JPä, J. Taskinen, MU, VMV) ja Kiuruvesi Rapakkokojki (SJü). Lisäksi yksi ilmoitettu syyshavainto: 22.8. 1 p Siilinjärvi Raasio (MA, P. Metsälä). Siilinjärven pesältä rengastetut 2 pull olivat Pohjois-Savon ainoat huuhkajarengastukset katsausvuodelta.

Tunturipöllö *Nyctea scandiaca* (1). Yksi keväthavainto: 6.3. 1 p Sonkajärvi Jänismäki Matkusjoki (PPa).

Hiiripöllö *Surnia ulula* (1). Ilmoitettuja havaintoja kertyi niin vähän, että ne kaikki on nopeasti kuitattu: 25.4. 1 p Varpaisjärvi Jokijärvi (J. Hirvonen/HHö), 27.4. 1 p Nilsia Ranta-Sänkimäki (ER, JRi), 5.10. 1 p Siilinjärvi Musti (AHa, HKo) ja 17.11. 1 p Keitele kirkonkylä (KRt). Lisäksi rengastettiin jossakin alueellamme 1 fl. Havaintojen vähäisyys kuvastaa osittain katsausvuoden kehnoa myyrätilannetta alueellamme.

Varpuspöllö *Glaucidium passerinum* (1). Petolintujen pesintää käsittelevään valtakunnalliseen yhteenvetoon vuodelta 1993 ilmoitettiin Pohjois-Savosta vain yksi pesintä (Haapala ym. 1994). Havaintokorteillamme ilmoitettiin yhteensä 10 reviiiristä tai maalishinäkuisesta havaintopaikasta, joista vain yhdellä todettiin pesintään vihaavia merkkejä: Rautalampi kirkonkylän ympäristö 5 reviiiriä (HSi), 6.3. 1 p Nilsia kirkonkylä (JRi), 20.3. 1 p Nilsia Eitikka (HHö), 6.4. 1 p Kaavi Niinivaara (PRä), 22.4. 1 p Rautalampi Ete-lä-Saikari (TJa) ja 9.7. pesäkolon Kaavi Rasimäki (SRä). Lisäksi Joroisista saatiin yksi reviiirihavainto: 27.3. 1 p Joroinen Kiekka (ALi). Tammi-helmikuulta saatiin tiedot 10 talvipölyllöstä: Pielavesi 4, Kaavi 1, Kuopio 1, Nilsia 1, Rautalampi 1, Rautavaara 1 ja Varpaisjärvi 1. Loka-joulukuusia havaintoja ilmoitettiin 13 yksilöstä: Nilsia 3, Kiuruvesi 2, Kuopio 2, Rautalampi 2, Siilinjärvi 2, Leppävirta 1 ja Pielavesi 1. Rengastukset: 2 fl.

Lehtopöllö *Strix aluco* (3*). Haapala ym. (1994) ovat tilastoineet Pohjois-Savosta kaksi pesintää. Havaintokorteilla ilmoitettiin vain yhdestä mahdollisesta pesinnästä: läpi kesän useita havaintoja Leppä-

virta Paukarlahti (HR). Lisäksi informoitiin kahdesta maaliskuisesta huhuilijasta (Leppävirta ja Varkaus).

Viirupöllö *S. uralensis* (3*). Viirupöllöpönttöihin vilkuilijat saivat töllistellä isännättömiä ja emännättömiä asumuksia; myyräkansan alho vei pesimähalut useimmalta viirukkaalta. Äänessä jaksettiin sentään keväällä olla, ja useimmat korteilla ilmoitetut reviiirihavainnot koskevatkin tällaisia huhuilijoita. Kunnittain nämä reviiirihavainnot (yhteensä 27) jakaantuivat seuraavasti: Kiuruvesi 5, Rautalampi 5, Siilinjärvi 5, Vehmersalmi 4, Kuopio 2, Juankoski 1, Kaavi 1, Leppävirta 1, Nilsia 1, Pielavesi 1 ja Vieremä 1. Haapala ym. (1994) ilmoittavat Pohjois-Savosta vain 5 pesintää. Myös pesäpoikasrengastusten määrä oli vuosien 1977–93 pohjanoteeraus: vain 4 pull-rengastusta (+ 8 fl).

Lapinpöllö *S. nebulosa* (1). Kaikki havainnot: 1.1. 1 p Rautalampi Kiesimä (KSi), 21.1. 1 p Rautalampi (KSi), 5.4. 1 p törmännyt autoon ja menehtynyt Kaavi Rauvan-taipale (mus), 6.4. 1 p Kaavi Maarianvaara (PRä), 10.4. 1 p Lapin-lahti Lamminpää (US), 11.4. 1 p Rautalampi Rastunsuo (AHa, JKe, KSi), 7.6. 1 p Siilinjärvi Kuivas-teenmäki (MU) ja 25.6. 1 p Kaavi Kaavinniemi (SRä). Lisäksi rengastettiin jossakin alueellamme 3 fl-lintua.

Sarvipöllö *Asio otus* (3*). Myyrien puute näkyi myös sarvipöllörintamalla; pesimäajalta ilmoitettiin havaintoja vain neljältä paikalta: kevät 1 p ja 3.7. 1 saalistelevala Maaninka Lapinjärvi (JPä, KRu, MU), 19.5. 1 p Rautalampi Pukkiharju (JKn, E. Karki), 5.6. 1 p Rautalampi Tyyrin-virta (RPö) ja 3.7. maastopoikue Siilinjärvi Keskimmäinen (KRu, MU). Poikasrengastuksia ei Pohjois-Savossa tehty ensimmäistäkään (kuitenkin yhteensä 16 fl-rengastusta).

Suopöllö *A. flammeus* (3*). Haapalan ym. (1994) mukaan Pohjois-Savossa todettiin

vain yksi pesintä. Korteillekin oli kirjattu pesimäaikaisia havaintoja kovin niukasti: 22.5.–7.8. 3 reviiiriä, joista ainakin yhdellä varmistui pesintä, Sonkajärvi Sukevan vankilan alue (VMS ym.), 3.6. 1 p Siilinjärvi Säynesuo (HHö), 5.6. 1 p Kuopio Kuhanen (ALi), 12.6. 1 p Varkaus (AN, HRä) ja 12.6. 2 p Sonkajärvi Sukevanjärvi (ALi). Yhtään poikasrengastusta ei maakunnassamme tehty (fl-rengastuksia yhteensä 18).

Helmipöllö *Aegolius funereus* (3*). Tyhjistä on hankala nyhjäistä – tämän totesivat helmipöllötkin ja jättivät muutamaa sitkeintä sissii lukuun ottamatta pesimättä myyrätyhjiössämme. Haapala ym. (1994) taulukoivat Pohjois-Savosta vaivaiset 6 pesintää. Havaintokorteillamme ei ilmoitettu ensimmäisestäkään pesinnästä. Esimerkiksi KRt uurasti tarkastaa omalla alueellaan Pielavedellä noin 300 pönttöä ja kolon ilman merkkiäkään pesinnöistä. Rengastustilastotkin viestittivät koruttomista olosuhteista: yhteensä vaatimattomat 9 pull-rengastusta (+ 8 fl-rengastusta osittain syksyltä) koko maakunnasta. Poikasrengastuksia ei ole tehty näin vähän yhtenäkkään vuotena aiemmin jaksolla 1976–93. Keväällä vielä puputeltiin, ja kaikki ilmoitetut havainnot koskivat näitä yöääntelijöitä. Yhteensä kuultiin 12 keväistä puputtajaa, jotka jakaantuivat eri kuntiin seuraavasti: Kuopio 4, Siilinjärvi 2, Karttula 1, Leppävirta 1, Pielavesi 1, Tervo 1, Vehmersalmi 1, Vieremä 1. Joroisista ilmoitettiin vielä yksi keväinen ääntelijä.

Tervapääsky *Apus apus* (3). Tie ja erämaapesinnöistä kerättiin edelleen. Katsausvuonna näitä havaintoja ilmoitettiin vain yhdeltä paikalta: Suonenjoki Keurunlahti (MLi).

Harjalintu *Upupa epops* (1). Harjalintuun törmättiin yhteensä viidellä paikalla: 30.4. 1 p Rautalampi Juhannusmäki (KSi), 2.5. 1 p Rautalampi Kerkonkoski (KS), 17.9. 1 p Maaninka Pellonpää (P. MU), 28.9. 1 p Kuopio Savon-Suola (JRi) ja 29.9.–1.10. 1 p Kuopio Päiväranta (AHa ym.). Rautalamin havainnot koskevat eri yksilöitä. Kuopion havainnot liittyvät todennäköisesti samaan yksilöön. Nämä havaintopaikat ovat Kallaveden ulapan vastakkaisilla rannoilla noin 2 km:n päässä toisistaan.

Harmaapäätikka *Picus canus* (1). Talviajalta ja keväältä yhteensä 1 p ja ilmoitettua havaintoa: 10.1. 1 p Rautalampi kirkonkylä (EVe), 18.1. 1 p (ollut paikalla kolme viikkoa) Kaavi Rasimäki (H. Toivanen/ER). Läpi talven 1992/93 1 p Tuusula Kivikkoniemi (maallikko/ER), 23.4. 1 p Rautalampi kirkonkylä Mylly (JKn). Kesähavaintoja kertyi yhdeltä reviiiriltä: 22.5.–12.7. 1 p yhteensä 21 päivänä Rautalampi Tienhaara (LPu). Syksyn tilanne vaelluksen mukana alueellemme maantui keskimääräistä enemmän myös harmaapäitä, joista osa jatkoi oleskeluaan talvisilla piharuokanoilla. Syyshavainnot painottuivat marras- ja joulukuulle. Seuraavaksi kaikki ilmoitetut syyslinnut: 24.9. 1 p Nilsia Ranta-Sänkimäki (JE), 26.9. 1 p kiert Kuopio Riistava-

Keskimmäinen (AHA ym.), 1.10. 1 kiert Kuopio Sikoniemi (E. Rissanen/JRi), 18.10. 1 p Vieremä Salahmi (maallikko/KJä), 30.10. 1 ♂ p Pielavesi Karhukangas (KRT), loka-marraskuu 1 p Vesanto Harinkaa (Y. Kauppinen/ES), 2.11. 1 p Suonenjoki Käpylä (L. Penttinen/ES), 15.11. 1 p Iisalmi Kotikylä (maallikko/Iisalmen luontomuseo), 18.–22.11. 1 p Kuopio Kurkimäki (H. Hujanen/ES), 23.11.–tammikuu 1994 1 p Iisalmi Välikylä (maallikko/Iisalmen luontomuseo), 25.11. 1 ♀ p Sonkajärvi Siikamäki (J. Rissanen/JRi), marraskuulta läpi talven 1 p Rautavaara Rasi-mäki (HHö), marras-joulukuu 1 p Karttula Itä-Karttula (A. Pohjo-lainen/ES), 2.12. alkaen koko lop-puvuoden 1 ♂ p Rautalampi kirkon-kylä Virta (ER ym.), 2.12.–4.4.1994 1 p Varkaus Savonmäki (maallikko/ES), 4.12.–29.3.1994 1 ♀ p Leppä-virta Nikkilänmäki (HR, RR), 26.12. 1 p Kuopio Lamperila (T. Su-honen), joulukuu 1 p Vieremä Salahmi (maallikko/Iisalmen luon-tomuseo), joulukuu-tammikuu 1994 1 p Juankoski keskusta (S. Kanervo/ES) ja talvi 1993/94 vä-hintään 2–3 kiert Varpaisjärvi (use-at maallikot/HHö). Jossakin ren-gastettiin vielä 1 fl-lintu.

Palokärki *Dryocopus martius* (2). Reviireitä ja pesimäaikaista (15.3.–15.7.) havaintopaikkoja ilmoitettiin yhteensä 21, jotka sijoituivat eri kuntiin näin: Pielavesi 4, Leppävir-ta 3, Rautalampi 3, Nilsia 2, Varpaisjärvi 2, Iisalmi 1, Kiuruve-si 1, Rautavaara 1, Sonkajärvi 1, Suonenjoki 1, Varkaus 1 ja Vieremä

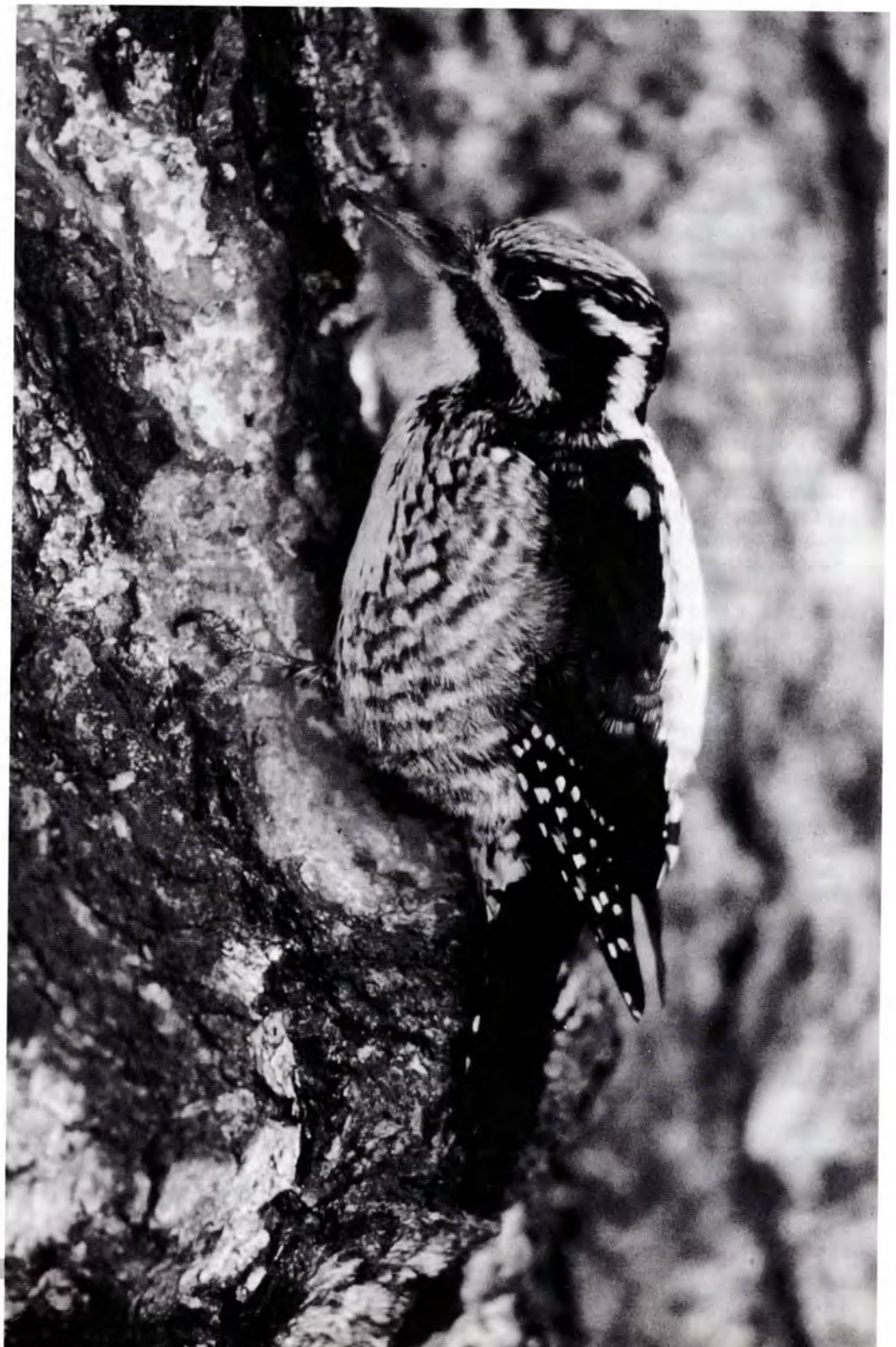
1. Pesäjä jaksettiin kaivaa esiin vain yksi: Pielavesi Pajuskylä, jossa myös rengastettiin katsausvuoden ainoat palokärkemme (2 pull) (KRT). Lisäksi Joroisista ilmoitet-tiin pesimäaikaista havainnot kahdelta paikalta.

Valkoselkätikka *Dendrocopos leucotos* (A). Valkoselkätikat vael-sivat itärajamme takaa syksyllä. Muutama valkoselkä harhautui myös meidän maakuntamme puo-lle: 23.9. 1 ♂ p (ALi) ja 26.9. 1 ♀ p (KRu) Siilinjärvi Raasio sekä 6.11. 1 p Nilsia Pieksänkoski (ER).

Muitakin valkoselkätikkoja maa-kunnassamme tiettävästi nähtiin, mutta ilmoituksia niistä ei ole kan-tautunut vielä AHK:lle asti. AHK käsitteli lisäksi tukun vanhoja ha-vaintoja: 11.12.1983 1 ♂ p Varka-us Lehtoniemi (OHu), 22.1.1984 1 ♂ p Varkaus Häyriä (OHu), 27.–28.12.1984 1 ♂ p Varkaus Kurola (HKO, TLi, H. Friman) ja 9.3.1985 1 ♂ ♀ p Leppävirta Äksylänrinne (HVä, J. Väättäinen). Leppävirran havainto on merkittävä keväisenä parihavaintona. Pari nähtiin sopi-vassa pesimäympäristössä, vanhas-sa pötkelikköisessä koivikossa,

mutta linnuista ei tehty havaintoja myöhemmin keväällä/kesällä.

Pikkutikka *D. minor* (1). Huhti-heinäkuisia tietoja reviireistä tai ha-vaintoja linnuista sopivissa pesimä-ypäristöissä tuli ilahduttavan run-saasti; yhteensä löydettiin 32–35 reviiriä/havaintopaikkaa: Kuopio 7, Rautalampi 6–7, Varkaus 6–7, Maaninka 3, Varpaisjärvi 2–3, Lep-pävirta 2, Siilinjärvi 2, Lapinlahti 1, Nilsia 1, Tuusniemi 1 ja Vehmer-salmi 1. Pesinnät varmistettiin vii-dellä paikalla: Rautalampi Konne-koski Nipuri (EVe), Rautalampi

Huono myyrävuosi ei houkuttanut viirupöllöjä pesimään. Samaa kertoo myös 8 pesäpoikasrengastusta.

© Eelis Rissanen

Pohjantikasta tehtiin neljä pesimäaikaista havaintoa. © Jorma Peiponen

kirjokylä Mylly (HSi), Rautalampi Tienhaara (LPu), Maaninka Mustavirta (PRu, J.-P. Väänänen) ja Siilinjärvi Kasurila (RA). Myös pesimäkauden ulkopuolisia havaintoja kertyi koko joukko: tammi-maaliskuulla tavattiin 7 yksilöä – osa em. reviiereillä tai niiden läheisyydessä – ja elo-joulukuulla nähtiin 24 yksilöä. Lisäksi Joroisista ilmoitettiin yksi syyskuinen havainto.

Pohjantikka *Picoides tridactylus* (1). Seuraavassa kaikki ilmoitetut havainnot touko–heinäkuulta: 8.5. 1 ♂ p Rautalampi Etelä-Saikari (TJa), 10.6. 2 p Kuopio Puijo (EB), 12.6. 2 p Sonkajärvi Sukevanjärvi (ALi), 22.6. 1 ♂ + poikaspesä Rautavaara Luokkikangas (PPy, KRu), kesäkuu ruokailujälkiä Rautavaara Tiilikajärven kansallispuisto (MLe) sekä 5.7. ruokailujälkiä Kaavi Rasimäki Hirvijärvi ja 15.7. ruokailujälkiä Kaavi Niinivaara Suuri-Kokka (SRä). Tammi–huhtikuusia havaintoja ilmoitettiin yhteensä viideltä paikalta (Kuopio 2, Leppävirta 1, Rautavaara 1, Siilinjärvi 1). Elo–joulukuussa pohjantikkoja tavattiin yhteensä 12 yksilöä (Suonenjoki 3, Kuopio 2, Sonkajärvi 2, Iisalmi 1, Leppävirta 1, Rautalampi 1, Rautavaara 1, Siilinjärvi 1). Rengastukset: 1 fl.

Tunturikiuru *Eremophila alpestris* (A). Onnistuttiin näkemään kerran katsausvuoden aikana: 20.4. 2 p Siilinjärvi Aappola (MU ym.). Menneiltä ajoilta toimitettiin yksi havainto AHK:n käsittelyyn: 17.4. 1983 1 N Leppävirta Oravikoski (ALi, RLi).

Keltavästäräkki *Motacilla flava*. RK tarkisti vanhan havainnon, joka koski Suomessa harvinaisen keltavästäräkkialalajin pesintää: 2.6.–4.7.1982 1 ad ♂ alalaji *lutea flavissima* pesi nimirodun naaraan kanssa Sonkajärven Vahtisuolla (VMS, E. Antikainen; ks. Antikainen & Sorvari 1985). Tämä oli Pohjois-Savon ensimmäinen ja Suomen 7. havainto kyseisestä alalajiparista.

Virtavästäräkki *M. cinerea* (RK). Viippapyrstö tavoitettiin tepastelemasta keväiseltä puroilta: 10.5. 1 ♂ p Vehmersalmi Myllykoski (HKO, T. Kotilainen ym.). Virtavästäräkki on nähty Pohjois-Savossa nyt kaikkiaan neljä kertaa.

Tilhi *Bombycilla garrulus* (2). Kaikki ilmoitetut havainnot pesimäajalta: 12.6. 2 p Sonkajärvi Ta-

laskangas (ALi), kesäkuun puoliväli–15.7. pesintä (pesästä rengastettiin 15.7. 4 pull) Iisalmi Ryhälänmäki (US, PKa, JL, K. Toivanen) (ks. Kaarakainen ym. 1993), 22.6. 2 p Rautavaara Joutenus (PPy, KRu) ja kesäkuu 1 p Rautavaara Tiilikajärven kansallispuisto (MLe). Jossain muuallakin pesittiin, koska rengastustilastot tiesivät kertoa yhteensä 5 pull-rengastuksesta. Lisäksi Joroisten puolelta ilmoitettiin yksi kesähavainto: 10–12.6. 2 p Joroinen Ahveninen (OHu). Iisalmen pesälöytö on merkittävä, sillä vaikka tilhiä nähdään Ylä-Savon suunnalla säännöllisesti kesäisin, lajin pesiä ei tietävästi ole löydetty (lue etsitty) vuosikymmeniä. Lisäksi todetun pesinnän ajankohta on merkillepantavan myöhäinen.

Satakieli *Luscinia luscinia* (1). Satakielen edellisenä vuonna alkanut alamäki tuntui jatkuvan. Nyt laulavia lintuja ilmoitettiin ainoastaan 32 yksilöä (taulukko 1), joka on noin 60 % vuoden 1992 vastaavasta summasta. Lisäksi Joroisista ilmoitettiin havainnot 4 laulajasta. Pohjois-Savon laulajat kuultiin aikavälillä 14.5.–13.7. Pohjoisimmat satakielet tavattiin Varpaisjärvellä. Satakielen esiintyminen oli katsausvuonna keskimääräistä eteläpainotteisempi; Varkaudessa, jossa havaittiin puolet maakuntamme laulajista, satakielen laulu raikui vähintään entiseen malliin, mutta pohjoisempana laulajamäärät romahtivat selkeästi edellisestä. Esimerkiksi Siilinjärvellä ja Kuopiossa, joissa yölaulajia kuunneltiin miltei samalla tehokkuudella kuin aikaisemminkin, laulajia oli vain kolmasosa vuoden 1992 määrästä. Heikon satakielikesän selityksenä saattoi osittain olla loppukevään kylmyys, jonka pysäyttämistä satakielet jäivät normaalia etelämmäksi. Pesintäkin onnistuttiin varmentamaan ainakin yhdellä paikalla: 27.6. nähtiin maastopoikue Varkauden Lehtoniemessä (OHu, ALi, J. Pirhonen). Samalla paikalla pyörinyt koiras napattiin kiinni, ja siitä tuli vuoden ainut satakielirengastus maakunnassamme. Jatkossakin on syytä ilmoittaa kaikki havaintopaikat mahdollisimman tarkasti (pelkkä kylän tai kaupunginosan nimi ei riitä!) sellaisilta paikkakunnilta, jossa satakieliä meluaa enem-

Taulukko 1. Satakielen, pensas- ja viitasirkkalinnun sekä viitakuulun laulavien koiraiden määrät kunnittain Pohjois-Savossa kesällä 1993.

kunta	Lus lus	Loc nae	Loc flu	Acr dum	Acr ris
Varkaus	15	2	4	32	2
Leppävirta	3	1	–	8	2
Rautalampi	–	1	1	1	1
Vehmersalmi	–	–	–	1	–
Kuopio	4	4	–	8	1
Siilinjärvi	5	3	1	11	–
Maaninka	4	2	–	3	–
Kaavi	–	–	1	–	–
Juankoski	–	–	–	1	–
Nilsia	–	1	–	1	–
Varpaisjärvi	1	–	1	–	–
Sonkajärvi	–	1	–	–	–
yhteensä	32	15	8	66	6

mästi ja jossa retkeilee paljon lintuharrastajia – jos tätä vinkkiä eivät kaikki noudata, on katsauksen tekijä ihmeissään yrittäessään laskea reviirien/laulajien lukumääriä. Sama pätee monien muidenkin yölaulajien kohdalla.

Mustaleppälintu *Phoenicurus ochruros* (A). Yksi keskikesäinen havainto: 27.6. 1 (2kv) ♂ p Kuopio Väinölänniemi (HKO). Tämä oli Pohjois-Savon kymmenes mulelihavainto.

Mustapäätasku *Saxicola torquata* (RK). Myöhäissyksy voi tarjota kaikenlaisia yllätyksiä: 6.11. 1 ♂ p Rautalampi Tyyrinvirta (JKn, TJa, E. Karki ym.). Kalanviljelylaitaiden rikkaruohoilla istuksinut lintu kuului alalajiin *maura*. Pohjois-Savosta on tiedossa vain kolme aikaisempaa havaintoa (vuosilta 1981, 1987 ja 1992).

Sepelrastas *Turdus torquatus* (A). Vappuna kannattaa kallistella vain simalasia – silloin jaksaa retkeillä ja voi nähdä muutakin kuin ilmapalloja. Tällä kertaa vappuaamun virkut karpaasimme nokittivat katsausvuoden ensimmäisen sepelrastaamme: 1.5. 1 ♀ p Varkaus Pitkälänniemi (ALi, TI, HKO). Lisäksi havaittiin toinen lintu heti vapun jälkeen: 5.5. 1 ♂ p Vesanto Niinivesi Harjula (PA; ks. Alaja 1993).

Pensassirkkalintu *Locustea naevia* (1). Aikavälillä 27.5.–21.6. kuultiin yhteensä 15 sirisijää puolilla maakuntaamme (taulukko 1). Lisäksi Joroisissa lauloi yksi yksilö. Mitään pesintään viittaavaa ei todettu yhdelläkään laulupaikalla. Rengastukset: 4 fl.

Viitasirkkalintu *L. fluviatilis* (1). Monien yölaulajien vaisuun tai keskimääräiseen esiintymiseen suhteutettuna viitasirkkalintujen runsaus oli kummallista, joskin tietoisuudesta ilahduttavaa. Laulajia kuultiin yhteensä 8 paikalla: 27.5. 1 Å Varkaus Kurola (OHu), 2.6. 1 Å Varpaisjärvi Urimolahti (HHö), 3.–8.6. 1 Å Varkaus Lehtoniemi (OHu), 8.–12.6. 1 Å Varkaus Vattuvuono (OHu), 17.6. 1 Å Kaavi kirjokylä (PRä), 26.6. 1 Å Rautalampi Myhinpää (JKn, E. Karki, RPä), 29.6. 1 Å Siilinjärvi Kasurila (EB), ja 9.7. 1 Å Varkaus Joutenus (OHu). Lisäksi viestitettiin Joroisissa 12.6. laulaneesta linnusta (AN, HRä). Vanhoja, AHK:n käsittelemiä havaintoja ilmoitettiin kaksi: 8.6.1984 1 Å Leppävirta Timola (OHu, SM) ja 15.6.1987 1 Å Maaninka Tavinsalmi (VMV, Kovanen).

Viitakerttunen *Acrocephalus dumetorum* (1). Viitakerttusia kuultiin ja nähtiin ajalla 21.5.–19.7. yhteensä 66 paikalla (taulukko 1). Ennätysmäinen reviiirsumma joutuu Varkauden tungoksesta – kuu-

tiinhan siellä varsin pienellä alueella puolet koko Pohjois-Savon viitakerttusista. Alueemme eteläisimpiä kuntia Leppävirtaa ja Varkautta lukuun ottamatta viitakerttusmäärät olivat samaa suuruusluokkaa kuin muutamana edeltävänäkin suvena. Pesintöjä todettiin kahdella paikalla: 6.7. ja 19.7. maastopoikue Leppävirta Nikkilänmäki (HR) ja 9.7. varoittelevat emot ruokaa nokassa Varkaus Lehtoniemi (OHu). Lisäksi rengastustoimiston listauksesta löytyi tieto, että jossakin alueellamme rengastettiin yhteensä 5 pull (+ 2 fl). Joroisista ilmoitettiin lisäksi yhteensä 6 laulajaa.

Luhtakerttunen *A. palustris* (1). Luhtakerttusia kuultiin edelliskesien tahtiin. Havaintokorttitietoja tuli yhteensä 6 reviiiristä (taulukko 1). Pohjoisin laulutaituri jokelteli Kuopion Niiralassa. Kaikki havainnot sijoittuivat aikavälille 3.6.–29.7. Luhtakerttusen laulun matkintojen oppimisesta esitti MLI hauskan seurantatuloksen: hän seurasi 11.6.–3.7. pihapiirissään Rautalammilla laulajaa, joka oppi pikkuhiljaa yhteensä 10–11 paikallisen lintulajin laulua tai ääntä ilmeisesti sitä mukaa kuin alkuperäiset lajit ääniään esittivät. Ainoa pesintään vihjaava havainto saatiin Leppävirran Paukarlahdesta, jossa nähtiin 29.7. varoitteleva lintu (HR). Lisäksi yksi hyväksytty havainto ajoilta, jolloin laji kuului vielä AHK-listalle: 24.6.1987 1 Å Varkaus Häyriä (OHu).

Rytikerttunen *A. scirpaceus* (A). AHK tarkistaa muualla kuin Varkaudessa tehdyt rytikerttushavainnot. Varkaudessa oleskeli ainakin 7–8 laulajaa: 1.6.–5.8. enimmillään (26.6.) 3 Å Ruokolahti (OHu, ALi), 3.6. 1 Å Lehtoniemi (AHa, JKe, HKo), 3.–26.6. enimmillään 3 Å Käämeniemi (OHu, ALi) ja 3.6. 1 Å Huruslahti Kiertotie (OHu). AHK:n hyväksymät havainnot muualta: 5.6. ja 11.6. 1 Å Kuopio Kuhanen (ALi, ER ym.), 12.6. 1 Å Leppävirta Saamainen (ER, ARO) ja 4.7. 1 Å Kuopio Itkonniemi (AHa). AHK:n tarkistuksen läpäisi lisäksi kaksi havaintoa 1980-luvulta, jolloin Varkaudenkin havainnoista vaadittiin AHK-ilmoitus: 30.6.–8.7.1983 1 Å Varkaus Mula (OHu, RLi) ja 30.5.1986 1 Å Varkaus Ruokolahti (OHu, O. Nyssönen). Rengastukset: 1 fl.

Kultarinta *Hippolaes icterina* (1). Kultarinta tuntuu vuodesta toiseen olevan yllättävän harvoin tavattava

laji Pohjois-Savossa; nytkin ilmoitettiin vain kaksi laulajaa: 7.–12.6. 1 Å Varkaus Lehtoniemi (OHu) ja 16.6. 1 Å Kaavi Karsikkovaara (MU).

Mustapääherttu *Sylvia atricapilla* (1). Ilmoitetut 17–18 reviiiriä/laulajaa olivat hajaantuneet eri kuntiin seuraavalla tavalla: Kuopio 7, Varkaus 3, Leppävirta 2–3, Rautalampi 2, Iisalmi 1, Maaninka 1 ja Siilinjärvi 1. Leppävirran Nikkilänmäellä varmistettiin 2–3 pesintää heinäkuussa (HR). Tammikuussa tavattiin yksi talvea vastaan taisteleva uskalikko: 14.–17.1. 1 ♂ p Kuopio Julkula (P. Mäkinen/ER). Syyshavaintoja saatiin kolmesta Kuopiossa nähdystä linnusta aikaväliltä 21.8.–19.10. Rengastukset: 3 pull.

Idänuunilintu *Phylloscopus trochiloides* (1). Jos satakielet ja monet muut loppukevään saapujat säikähtivät myöhäiskeväästä kylmyyttä, niin samoihin aikoihin muuttaneet idänuunilinnut eivät ainakaan moiseen pehmoiluun sortuneet. Idänuunilintuja tavattiin kesän mittaan yhteensä 21 reviiirillä – lähes yhtä monella kuin ennätysvuonna 1978 (22 reviiiriä). Lisäksi ilmoitettiin yhdestä laulajasta Joroisista. Kaikki Pohjois-Savon havainnot: 25.5.–21.7. 1 Å ja 17.7. samalla paikalla 1 Å + 1 p Kuopio Puijonlaakso (HHA), 6.6. ja 15.6. 1 Å Varkaus Ruokojärvi Hasinkangas (OHu, ALi), 6.6. 2 Å Rautalampi Kerkonkoski (KSi), 9.6. 1 Å, 19.7. varoittelevat ja ruokaa kantavat emot ja 28.7. maastopoikue laulavan koiraan mukana Leppävirta Nikkilänmäki (HR), 12.6. 1 Å Kuopio Puijo (AHa), 12.6. 1 Å Kuopio Pitkälahti (ER, ARO), 16.6. 1 Å Kaavi Karsikkovaara (MU), 16.6. 1 Å Kuopio Niuva (HHA), 20.6. 2 Å Siilinjärvi Raimänmäki (MU), 23.6. 4 Å Rautavaara Pumpulikirko (PPy, KRu), 29.6. 2 Å Maaninka Korkeakoski (AHa, JKe, HKo), 30.6. 2 Å Leppävirta Riikinneva (OHu), 4.7. ja 17.7. 1 Å Kuopio Puijo (OHu ym.) sekä 22.7. 1 Å Kuopio Rypysuo (HHA).

Tulipäähippiäinen *Regulus ignicapillus* (RK). Lintukesämme ehdoton jymy-yllätys: 13.7.–23.8. 1 ♂ Å Kuopio Pihlajaharju (HHA ym.). Lintu löytyi erään kesäisen polkupyöräreissun yhteydessä, kun tarkkakorvainen aktivistimme sattui pysähtymään erään tuikittavallisen pohjoissavolaisen kuusikon laidassa (ks. Hannula 1994). Yksilö oli ensimmäinen reviiirin

perustanut lintu Suomessa. Luonnollisesti kyseessä oli myös ensimmäinen havainto lajista Pohjois-Savossa. Poukaman risteyksen kuusikosta muodostui monelle lintuharrastajalle kesän pakollinen pyhiinvaelluskohde.

Pikkusieppo *Ficedula parva* (A). Yksi heinäkuinen havainto: 14.7. vähintään 1 p Rautalampi kirkonkylä (JKn). AHK hyväksyi myös joukon vanhempia havaintoja: 29.6.1988 1 ad ♂ + 3–4 maastopoikasta Rautalampi Hanhitaipale Roninsuo (JKn, HSi), 17.–18.6.1990 1 ♂ Å Rautalampi Etelä-Saikari (TJa), 17.6.1991 1 (2kv) ♂ Å Kuopio Jynkkä Vaivasenlampi (JKn) ja 17.6.1992 1 ♂ Å Kuopio Puijo Satulanotko (JKn).

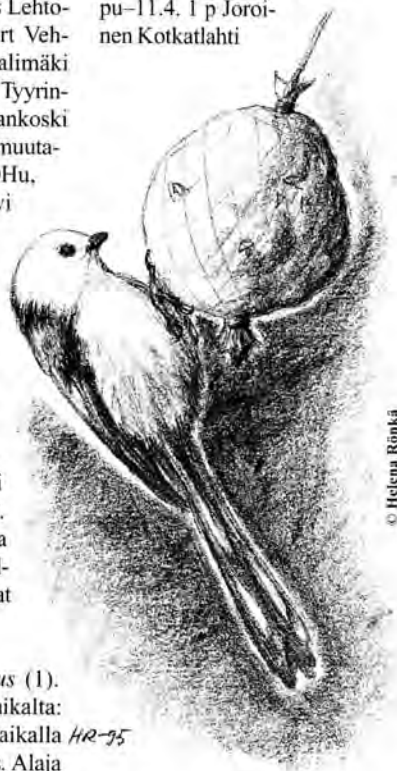
Pyrstötiainen *Aegithalos caudatus* (2). Huhti–elokuusia havaintoja ilmoitettiin tavanomaista enemmän: 4.4. 1 p Leppävirta Länsi-Saamainen Niittylahti (KSA), 6.4.–7.5. 2–3 p pesällä Varkaus Mula (OHu), 10.4. 4 p Kuopio Riistavesi Kipansalo (JTU), 11.4. 3 p Rautalampi Tyyrinvirta (AHa, JKe), 11.4.–4.5. enimmillään 7 p Kuopio Riistavesi Lintujärvet (ER, JTU), 12.4. 2 p Vehmersalmi (JTU), 12.4. 1 p Tuusniemi Ukonlahti Tervonsaari (JTU), 12.–14.4. 2 p Leppävirta Mustinlahti Pouhansaari (JTU), 14.4. 2 p Leppävirta Mustinlahti Tuutinniemi (JTU), 15.–18.4. 2 p Varkaus Kuvansinjoen suisto (OHu), 17.–23.4. 2 p Varkaus Ruokojärvi (OHu), 18.4. 1 ä, 19.5. 3 p ja 12.6. poikue Varkaus Lehtoniemi (OHu), 21.4. 2 kiert Vehmersalmi Putroniemi Kaalimäki (KSA), 25.4. 2 p Rautalampi Tyyrinvirta (ER ym.), 4.6. 1 ä Juankoski Ylä-Siikajärvi (HHö), 5.6. muutamia Kuopio Kuhanen (OHu, ALi), 12.6. 2 p Siilinjärvi Luvelahti (JRI, KRu, MU), 12.6. maastopoikue Leppävirta Paukarlahti Koivuranta (HR), kesäkuu 1 ♂ ♀ Rautavaara Tiilikajärven kansallispuisto (MLE), 21.7. 3 p Juankoski Pisankoski (JVT), heinäkuu maastopoikue Leppävirta Paukarlahti Paukajoki (HR) ja 13.–14.8. maastopoikue Leppävirta Nikkilänmäki (HR). Syksyllä pyrstötintit sitten vaelsivat oikein kunnolla.

Lapintiaainen *Parus cinctus* (1). Havaintoja kahdelta paikalta: 21.2.–26.3. 1 p ruokintapaikalla HR-95 Vesanto Katajamäki (PA; ks. Alaja

1993) sekä 12.4. 1 p + 1 m ja 25.4. 1 p Kuopio Kelloniemi (EB). Kuopion kaupunkialueen tuntumassa huhtikuussa pyörineet lapintintit osoittavat, että lajilla on keväälläkin selvää liikehdintää, vaikka havainnot siitä ovat paljon vähäisempiä kuin havainnot syksyisestä vaeltelusta. Lisäksi kaksi vanhaa AHK:n hyväksymää havaintoa ajalta, jolloin lapintiaainen kuului AHK-lajeihin: 23.12.1986–8.3.1987 1 p ruokintapaikalla Rautalampi Tallivirta (HSi, J. Haukka, KSi, EVe) ja 18.10.1987 1 p Kuopio Puutosalmi (AHa, JKe, PLi).

Kuusitiainen *P. ater* (2). Laji alkaa olla ainakin paikoin jo sen verran tavallinen ilmestys, että pesimäaikaisia havaintoja ei välttämättä jakseta kirjata havisvihkkoihin saattika lähettää yhdistyksemme käyttöön. Nytkin havaintoja ilmoitettiin epäyhtenäisesti eli kaikki korttejaan palauttaneet eivät lähettäneet kuusitiashavaintojaan. Ilmoitetut reviiirit (yhteensä 22) jakaantuivat eri kuntiin seuraavasti: Siilinjärvi 7, Varkaus 4, Kuopio 3, Leppävirta 3, Lapinlahti 2, Rautalampi 1, Tuusniemi 1 ja Varpaisjärvi 1. Pesä löytöjäkin tehtiin runsaasti, sillä Pohjois-Savossa rengastettiin yhteensä ennätysmäiset 293 pull (+ 41 fl). Pesien sijainneista yhdistyksellämme ei ole tietoa. Joroisista ilmoitettiin vielä kolme reviiiriä.

Valkopäätiainen *P. cyanus* (RK). Yksi talvinen vieras Joroisten puolelta: helmikuun loppu–11.4. 1 p Joroisten Kotkatlahti

© Helena Rönkä

(H. Laine ym.). Kuopion läänistä ei ole tiedossa yhtään hyväksyttyä havaintoa.

Pähkinänakkeleli *Sitta europaea*

(1). Alkuvuodesta tehtiin havaintoja vain yhdestä linnusta: 2.–5.1. 1 p Vesanto Sonkajärvi (K. Hakala/ER). Pähkinänakkeleita vaelsi jonkin verran lokakuulta alkaen. Monet nakkelit pysähtyivät lintulaudoille, ja monet maallikot informoivat näistä pihoilleen tupsahaneista oudonnäköisistä syys- ja talvivieraistaan. Loka-joulukuussa nähtiin yhteensä 12 tikarinokkaa: 20.10. ja läpi joulukuun 1 p Kuopio Sikoniemi (JRi ym.), 21.–22.10. 1 p Siilinjärvi Mehtomäki (Turunen/MU), 23.10.–joulukuun alku 1 p Leppävirta Uitukanharju (J. Kinnunen/HR), 30.10.–1.4.1994 1 p Rautalampi Katinkulma (E. Matilainen/HR), lokakuu 1 p Siilinjärvi Aappola (M.-L. Väänänen/HR), 1.11. 1 p Keitele (maallikko/RR), noin 7.11. alkaen vuoden 1994 puolelle 1 p Varpaisjärvi Lukkarila (T. Savolainen ym./HHö), marraskuu–talvi 1993/94 1 p Rautavaara Rasimäki (lehtitieto/HHö), marraskuu 1 p Vesanto (H. Martinen/HR), syksy 1993–5.4.1994 1 p Leppävirta Kalmalahti (K. Jaatinen/HR), talvi 1993/94 1 p Sonkajärvi Sukeva (US) sekä talvi 1993/94 1 p Iisalmi Nerohvirta (maallikko/KJä).

Kuhankeittäjä *Oriolus oriolus*

(1). Kaikki havainnot: 22.5. 1 Ä Kuopio Karhonsaari (HHö ym.), 2.6. 1 Ä Vehmersalmi Keski-Kallavesi Sikosaaret (JTU), 6.6. 1 Ä Siilinjärvi Kevätön (PSO), 12.6. 1 Ä Leppävirta Saamainen (ER, ARO), 16.6. 1 Ä Kuopio Ryönä (ES, TeH), 18.6. 1 ♀ p Leppävirta Nikkilänmäki (HR), alkukesä 1 Ä Leppävirta Tyytiänsaari (V. Hannula/HHa), 2.7. 1 Ä Rautalampi Pohjois-Saikari (MLi), 16.7. 1 p Kuopio Riistavesi Hiidenlahti (J. Smolander/ES), 5.8. maastopoikue Leppävirta Suvasvesi Pökösensaari (JTU) ja 13.8. 1 Ä Tuusniemi Levälahti Paimensaari (JTU).

Isolepinkäinen *Lanius excubitor*

(2). Pesimäkautisia havaintoja ilmoitettiin vain yksi ainoa: 2.7. 1 ad + 3 lentopoikasta Siilinjärvi Purnu (MU).

Kuukkeli *Perisoreus infaustus* (1).

Eri vuodenajoille sijoittuvia havaintoja ilmoitettiin yhteensä seitsemältä paikalta: 16.1. 1 p (talven 1992/93 aikana paikalla oleillut paikallisten asukkaiden mukaan enimmillään 3–4 p) Pielavesi Pitkäkoski (ER), tammi–maaliskuu 1 p Vieremä Talaskangas (KJä), 20.2. 2 p Rautavaara Tiilikkejärven kansallispuisto (ER), 6.4. 1 p Kaavi Niinivaara (PRä), 5.7. 1 ad p Kaavi Maarianvaara Syrjäjoki (SRä), 25.9. 2 p Suonenjoki Keurunmäki

(JTU) ja 2.–28.11. enimmillään 4 p Sonkajärvi Siikamäki (JRi, J. Risänen). Renkaisiin laitettiin jossakin alueellamme yhteensä 6 fl-lintua.

Pähkinähakki *Nucifraga caryocatactes* (1).

Pähkinähakki vaelsivat suurin joukoin kautta Suomen syksyllä 1992. Tämän voimakkaan vaelluksen jälkimainingit tuntuivat Pohjois-Savossakin vielä katsausvuoden keväällä ja pesimäaikana. Pesimäaikaisia havaintoja ilmoitettiin kolmelta paikalta, joista ainakin yhdellä innostuttiin myös pesimään: läpi kesän vähintään 2 p ja heinäkuussa poikue Leppävirta Paukarlahti (HR, RR), 1.1.–19.5. enimmillään 3 p (mm. vielä 19.5. 2 p) Kuopio Savisaari (AHa ym.) ja 26.6. 2 p Varkaus Hasinmäki (OHu, ALi). Savisaaren sembrakujalla ja lähiympäristössä ei havaittu lintuja enää kesä–heinäkuussa, mutta 26.8. nähtiin taas 2 p, jotka saattoivat tosin olla jo uusia syksyisiä vaeltajia. Paukarlahden linnut peuhasivat pitkin kesää erään maatilan pihapiirin sembramännissä, ja pesintä tapahtui mahdollisesti läheisessä lehtikuusikossa. Paikalla oli todettu poikue myös heinäkuussa 1992. Alkuvuodesta hakkeja nähtiin lisäksi kahdella muulla paikalla: 4.1.–huhtikuu 1 p Kuopio Kuhanen (ER ym.) ja 21.3. 1 p Nilsia Palonurmi (US). Muut havainnot tehtiin syk-

Tikkejä on viime vuosina esiintynyt runsaasti.

© Juha Vääntinen

syllä, jolloin vaeltavia hakkeja nähtiin eri puolilla maakuntaamme yhteensä 15–20 yksilöä. Ensimmäisen syysvieraat havaittiin elokuun alkuun saakka: 7.8. a2 W Siilinjärvi Raasio (JRi ym.). Eniten raakkujia tavattiin syyskuussa ja viimeiset havainnot kirjattiin marraskuussa Paukarlahden pesimäpaikalla.

Naakka *Corvus monedula* (2).

Iisalmen vesitorninmäellä oleskeltiin talvella 1992/93 ainakin 25 yksilöä (US), jotka kuulunevat Iisalmen pesimäkantaan. Varkauden keskellä laskettiin 6.1. ja 16.1. noin 200 yksilöä (JPY, JRi, KRu, MU), jotka lienevät ainakin pääosin Varkauden pesiviä lintuja. Iisalmesta ja Varkauden ulkopuolelta saatiin vain kaksi pesimäaikaista havaintoa: 8.7. 1 p Suonenjoki keskus (MLi) ja läpi pesimäkauden 2 p haapakololla Kiuruvesi Rapakallio (SJU).

Korppi *C. corax* (3).

Korppi ei tällä kaudella kiinnostanut juuri ketään pesimäaikaista; reviiiritietoja tuli yhteensä vain 6 kappaletta, joka ei kerro mitään korpin yleisyydestä harvinaisuudesta Pohjois-Savossa. Ilmoitetut reviiirit tai reviiireihin tulleet havainnot jakaantuivat seuraaviin kuntiin: Rautalampi 2, Siilinjärvi 2, Maaninka 1 ja Suonenjoki 1. Pesälöytöjäkin tehtiin, sillä jossakin päin Pohjois-Savossa rengastettiin yhteensä 8 pulla (–fl).

Pikkuvarpunen *Passer montanus* (1).

Laji on vakiintunut pesimälajiksi Varkaudessa, jossa keskeisin pikkuvarpunen- ja pesimäaikaisten on Lehtoniemi. Lehtoniemestä ilmoitettiin seuraavat kuukausittaiset maksimimäärät: 16.1. 2 p (JPY), helmikuulta ei ilmoitettuja havaintoja, 21.3. 3 p (OHu), 9.4. 10 p (OHu), 16.5. 10 p (OHu), 12.6. lentopoikue ja 20.6. noin 5 p (OHu).

ALi), 20.7. 40 p (OHu), elokuulta ei ilmoitettuja havaintoja, 4.9. 30 p (OHu), 9. ja 17.10. noin 20 p (ALi), 14.11. 6 p (ALi) sekä 17.12. 2 p (ER). Pesimäaikaisia Varkauden havaintoja ilmoitettiin Lehtoniemen lisäksi vain Ruokolahdesta: 7.6. ja 2.7. 1 p (OHu). Muita Varkauden pikkuvarpuspaikkoja olivat Luttala, Käärmeniemi ja Pitkälänniemi, joissa tavattiin vain yksittäisiä lintuja talvikuukausina ja syksyllä. Kuitenkin Pitkälänniemellä parveili 9.10. noin 20 p (ALi). Varkautta lukuun ottamatta pikkuvarpunen on Pohjois-Savossa edelleen pikkurarteetti, josta ilmoitettiin nyt seuraavat havainnot Varkauden ulkopuolelta: 6.1. 1 p Kuopio Riistavesi kirkonkylä (ER), 3.5. 1 p Kuopio Savilahti (EB), 26.9. 3 p Kuopio Riistavesi Keskimmäinen (HhA, ER), 29.11. 1 p Kuopio Mänistö (ER), 25.12. 1 p Suonenjoki keskusta (JPY, PPy) ja joulukuuta 1993/94 pikkuparvi Leppävirta Niikkilänmäki (HR, TI). Lisäksi Joroisista ilmoitettiin kaksi havaintoa: 12.6. 1 p (AN, HRä) ja 28.9. a14 p Katisenlahti (OHu). Koska pikkuvarpuskanta on Pohjois-Savossa vähälukuinen, joutuvat puolisoa haeskelevat pikkuvarpuset helposti tekemisiin varpusen kanssa, jolloin syntyy mahdollisuus sekapesintöihin. Esimerkiksi em. Kuopion Savilahden havaintopaikalla todettiin pikkuvarpusen menevän samaan koloon varpuskoiraan kanssa. Pikkuvarpusen ja varpusen risteymiä ilmoitettiin kaksi: 19.9. 1 p Varkaus Pitkälänniemi (ALi) ja 27.11. 1 p Siilinjärvi kirkonkylä (MU). Vuosina 1983–1987 laji kuului AHK-listalle. Näitä vanhoja havaintoja AHK hyväksyi nyt kaksi: marraskuu 1984–17.1.1985 4 p ruokintapaikalla Vesanto Sonkari (PA; ks. Alaja 1993) ja talvi

1985/86 1 p lintulautavieraana Rautalampi Kerkonkoski (HHö, KSi).

Tikli *Carduelis carduelis* (1). Seuraavassa kaikki havainnot pesimäkaudelta eli touko–elokuulta: 8.5. 1 p Varkaus Tyyskä (OHu), 13.5.–29.8. enimmillään 3 p ja 27.6. poikue Varkaus Lehtoniemi (OHu ym.), 19.5. 1 p Varkaus Joutenlahti (OHu), 27.6. noin 4 p Kuopio Väinölänniemi (AHa, HKo), noin 2.–13.7. 1 Å Kuopio Piispanpuisto (KSA) sekä 29.8. 2 p Varkaus Pitkälänniemi (OHu). Muilta kuukausilta ilmoitettiin havaintoja yhteensä 184–196 yksilöstä, jotka jakaantuivat kuukausittain näin: tammi 13, helmi 1, maaliskuu 56–68, huhti 40, syys 27, loka 32, marras 9 ja joulukuu 6. Kunnittain nämä pesimäajan ulkopuoliset havainnot jakaantuivat seuraavalla tavalla: Varkaus 88, Rautalampi 44–54, Kuopio 43–45, Siilinjärvi 4, Nilsia 2, Juankoski 1, Leppävirta 1 ja Maaninka 1. Lisäksi Joroisista ilmoitettiin yksi huhtikuinen ja kaksi syyskuusta havaintoa yhteensä 8 yksilöstä. Suurimmat parvet talvikuukausilta olivat 18.1. a5 p Kuopio Savilahti (JPY) ja 2.12. a5 p Kuopio keskusta (HhA). Kevään kookkaimmat laumat nähtiin Rautalammilla: 19.–25.3. 20–30 p Laakkola (LPu) ja 28.3. 20 p Toholampi (sama parvi kuin Laakkolassa?) (KSA). Suurin syysparvi käsitti 18 yksilöä 27.9. Varkauden Lehtoniemessä (OHu). Tiklien määrät ovat kasvaneet viime vuosina.

Hemppo *C. cannabina* (2). Valtaosa pesimäkautisista havainnoista saatiin jälleen kerran Siilinjärveltä, josta löytyi 16.5.–21.7. yhteensä 10 reviiä (MU ym.). Suurin osa näistä paikoista oli kirkonkylässä ja sen

lähituntumassa. Muualta pesimäaikaisia havaintoja ilmoitettiin yllättävän niukasti eli vain nämä kolme: 16.5. 1 Å Varkaus Varkaudenportti (OHu), 12.6. 2 p Kuopio Siikaniemi (ER, ARo) ja 24.7. 2 p Varkaus Lehtoniemi (OHu).

Tundraurpiainen *C. hornemanni* (1). Kaikki ilmoitetut havainnot (yhteensä 18 yksilöä): 1.1. 3 p (OHu) ja 10.1. 1 p (ER) Varkaus Lehtoniemi, 13.2. 1 p Varkaus Häyrylä (OHu), 21.2. 3 p Rautalampi Rastunsuo (PPy, JRi, MU), 21.2. 2 p Nilsia Eitikka (HHö), 30.3. 1 p lintulautavieraana Siilinjärvi Räisälä (MU), 17.10. 1 p Kuopio Kelloniemi (JaK, HKo), 9.11. 2 p Nilsia kirkonkylä (ER), 23.12. 1 p Juankoski kirkonkylä (ER), 25.12. 1 p Siilinjärvi Kasurila (MU), 27.12. 1 p Kuopio Päiväranta (JaK) sekä 30.12. 1 p Varkaus Kämäri (OHu).

Kirjosiipikäpylintu *Loxia leucoptera* (1). Kirjosiipi oli lähes kateissa. Kaikki ilmoitetut havainnot tehtiin keuhkatalvella: 14.2. 1 ♀ p Nilsia Pieskänkoski (ER), 21.2. ja 22.3. 1 p Kuopio Puijo (AHa) sekä 8.3. 1 ♂ ♀ p Nilsia Piekälänmäki (ER, JRi).

Isokäpylintu *L. pytyopsittacus* (2). Pesimäaikaiset havainnot samoin kuin havainnot pesimäajan ulkopuoleltakin ovat vuodesta toiseen yllättävän tiukassa. Vallitseva tilanne johtunee osittain myös määritysvaikeuksista pikku- ja isokäpylinnun välillä. Tässä kaikki ilmoitetut kuittaukset pesimäkaudelta (maaliskuu–kesäkuulta): 7.3. 2 ♂ ♂ p Kuopio Puijo (AHa, JKe), 14.3. 1 ♂ ♀ p Nilsia Eitikka (HHö), toukokuu 1 ad ♂ lentänyt ikkunaan Lapinlahti Rantamäki (mus) ja 27.6.

1 ♂ p Nilsia Ranta-Sänkimäki (JRi).

Taviokuurna *Pinicola enucleator* (2). Yllättävä pesimähavainto: kesäkuu 2 p + 2 lentopoikasta Rautavaara Tiilikjärven kansallispuisto (MLe). Tämä oli toinen tietoon tullut taviokuurnan pesintä Pohjois-Savossa. Maakuntamme edellinen pesimähavainto on viime vuosisadalta, noin 1880-luvulta, Leppävirralta. Kainuusta, johon Tiilikan alue rajautuu, pesimäaikaisia havaintoja tunnetaan ainakin mm. 1960-luvulta.

Nokkavarpuksen *Coccothraustes coccothraustes* (1). Kaikki havainnot: 1.1.–12.3. enimmillään 4 p Kuopio keskustan hautausmaa (HhA, HKo ym.), 12.2. 1 p Kuopio Ranta-Toivala (maallikko/ER), noin 1.4. 1 p Nilsia kirkonkylä (K. Rautiainen/HHö), 22.4. 1 p Kuopio Huuhanmäki (EB), 22.5. 1 p Kuopio Puijo (AHa), 28.9. 1 p Kuopio Huuhanmäki (EB), 10.10. 1 kiert Kuopio Haapaniemi (KSA), 6.11. 1 p Kuopio Päiväranta (AHa, JKe), marraskuu 1 p Nilsia kirkonkylä (lehtitieto/HHö) ja noin 1.–31.12. enimmillään (13.12.) 8 p lintulaudalla Lapinlahti Pajujärvi (ER, S. Kukkonen/ES).

Kultasirkku *Emberiza aureola* (A). Yksi vanha AHK:n käsittelyn läpäissyt havainto: 14.–15.6.1987 2 Å Maaninka Lapinjärvet (VMV, J. Kovanen). 14.6. järvillä havaittiin vain yksi laulava koiras (ad) ja seuraavana päivänä kuultiin kaksi laulajaa. Kultasirkkuja on tavattu Lapinjärvillä vain kerran aikaisemmin (varoitteleva ♂ ♀ vuonna 1985).

Kirjallisuus

Alaja, P. 1993: Havaintoja Vesannon ja sen lähipitäjien harvinaisista linnuista 1970–1990-luvulta; Vesannon ja sen lähialueiden erikoisia lintuhavaintojani kuvina. – Savon Luonto 24:45–49.

Antikainen, E. & Sorvari, V.-M. 1985: A mixed pair of Yellow Wagtails *Motacilla lutea* and *M. flava flava* in Sonkajärvi, North Savo. – Ornis Fennica 62:108.

Haapala, J., Korhonen, J. & Saurola, P. 1994: Petolintuvuosi 1993: Tyhjiä pesäpohjia ja höyhenpatjoja. – Lintu 29:20–24.

Hannula, H. 1994: Tuossa puussa se oli tunti sitten... nimittäin tulipäähippiäinen (*Regulus ignicapillus*) – ensi kertaa Pohjois-Savossa. – Siivekäs 15:34–35.

Kaarainen, P., Laasanen, J. & Skaren, U. 1993: Tilhi pesi lisälmessa. – Savon Luonto 24:109.

Summary

Faunistical Report 1993

The weather throughout the year was unusual, it started warmer in January and February with a cold spell in early April followed by a very warm period until May 20th, after which a colder spell halted the wader passage. June was colder and wetter than usual, whereas July and August were normal. September was colder but drier than normal but by October the first snow had fallen. November was colder than usual but with less snow but December brought a lot of snow.

The year opened with a sensational megabird – a Madeiran Storm Petrel was found on the 19th January barely alive on the lake ice near Suonenjoki. This was the first for Finland and was featured in the ornithological press throughout Europe. Four more new species were recorded in Pohjois-Savo during the year – White-Billed Diver, Booted Eagle, Eider and Firecrest.

During a spell of favourable winds coinciding with the autumn diver passage, some marvellous deduction work, worthy of Sherlock Holmes himself, produced the areas first three White-Billed Divers. This showed to the two competing neighbouring ornithological societies that PSLTY was worthy of victory in the annual competition, not relying on pure luck to find the birds. PSLTY finished the year with a total of 234 species – deserving champions.

Some good wildfowl observations were recorded during the year. Three Mute Swans passed through in April and four Bewick Swans arrived in October with one spending the whole winter at Rautalampi. It was a good year for geese observations with a good passage of Barnacle Geese especially, at the beginning of October.

The region's first five Eiders were seen in May but were outnumbered by the nine Steller's Eider seen during February and December. Two Velvet Scoter were seen during winter time on the invaluable open water.

Even though the year was a poor one for breeding raptors, due to a

shortage of voles, some unusual species were seen. The region's third Black Kite in the 1990's was seen in May as was a Spotted/Lesser Spotted Eagle seen flying directly towards the early morning Sun, preventing positive identification. A splendid Booted Eagle was seen migrating with Rough-Legged Buzzards on April 23rd. This was only the second recorded in Finland and a first for the region. A Steller's Sea Eagle was observed on April 1st 1992

© Helena Rönkä

but was not a wild specimen.

Spotted Crakes had a good year with about 35 individuals recorded as did Corncrakes with 31-32 individuals. Two Moorhens were seen, one even tried to overwinter but probably died when the stream froze.

An unprecedented number of Broad-Billed Sandpipers were observed and ringed at Raasio during May as were Red-Necked Phalaropes. Four Terek Sandpipers was an annual record. Two Great Snipe were seen and one Marsh Sandpiper was recorded with six older records being accepted.

An unusual weather pattern during the autumn brought a wave of Kittiwakes over Finland when eight individuals were seen in Northern-

Savo. Two Little Auks were found including one alive under a car in the middle of the forest. This bird was ringed and released at Helsinki Katajanokka.

Grey-Headed Woodpeckers arrive earlier than usual in very good numbers as did White-Backed Woodpeckers from Russia with three individuals seen in Northern-Savo.

It was a mixed year for passerines some species doing well whereas others had a poor year. Thrush Nightingales had a particularly poor season due to cold weather at their migration time contrast River Warblers had an excellent year with eight individuals recorded. Blyth's Reed Warblers continued their expansion into the region – an unprecedented 66 territories were discovered. It was a poor year for Icterine Warblers as only two were heard, but Green Warblers nearly equalled the record with 21 territories discovered. A long staying Firecrest was discovered – Finland's 9th, but the 1st territorial male – by one of our younger members (HHa) in Kuopio and attracted an enormous number of birdwatchers from all over Finland.

Siberian Tits and Nuthatches were noted on migration but an Azure Tit didn't quite make it in Northern-Savo being seen at Joroinen just south of the border. Siberian Jays were observed at several different places and Nutcrackers were found to be nesting at three sites after an invasion the previous autumn.

Tree Sparrows have become firmly established at Varkaus but only ten other birds were seen away from this colony so limiting any chance of further colonies developing.

Goldfinches continue their steady growth with more and more sightings every year of this very attractive finch. Arctic Redpolls had a good year – 15 sightings but only four Two-Barred Crossbills were noted. A surprise success was a family of Pine Grosbeaks which raised two youngsters. The last nesting record is from the last century.

Ajankohtaista

Mauri Leivo & Kalle Ruokolainen

Vuonna 1989 BirdLife International (ent. Kansainvälinen lintujensuojeluneuvosto ICBP) julkaisi kirjan Euroopan tärkeistä lintualueista (Important Bird Areas eli IBA). Suomesta koottiin mukaan kiireen vilkkaa 35 kohdetta. Pian sen jälkeen käynnistettiin uusi IBA-hanke. Tarkoituksena on saada mukaan uusia kohteita varsinkin sellaisista maista kuten Suomi, joissa ensimmäiseen hankkeeseen ei pystytty panostamaan tarpeeksi voimavaroja. Entisten IBA-kohteiden osalta on puolestaan tärkeää saada linnusto- ja suojelutiedot ajan tasalle.

Suomen ja Pohjois-Savon tärkeimmät lintualueet kirjoihin ja kansiin

Suomeen perustettiin BirdLife Suomen (ent. Lintutieteellisten Yhdistysten Liitto LYL) toimesta IBA-työryhmä syksyllä 1994. Työryhmän toimintaa vauhditti merkittävästi Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) luonnonsuojelututkimusyksikkö, joka järjesti rahoituksen IBA-projektin edistämiseksi Suomessa. Nyt käynnissä olevan IBA-hankkeen Euroopan tulokset kootaan vuonna 1997 ilmestyväksi kirjaksi. Uuteen kirjaan tulee Suomesta arviolta noin 150 Euroopan laajuisesti merkittäviä IBA-kohteita, siis viisinkertainen määrä vuoteen 1989 verrattuna.

SYKE on alustavasti myös lupautunut kustantamaan kirjan Suomen omista tärkeistä lintualueista. Näitä alueita löytyy Euroopan laajuisesti tärkeiden kohteiden lisäksi noin 400–500. Näillä näkymin talvella 1996/97 ilmestyvässä kirjassa on siis kaikki Suomen parhaimmat lintupaikat monipuolisine linnusto-, elinympäristö- ja suojelutietoineen yksissä kansissa.

Monipuoliset kriteerit

Euroopan laajuisesti tärkeiden lintualueiden pitää täyttää niille laaditut kansainväliset kriteerit. Vaikka näissä kriteereissä on uhanalaisten lajien esiintymisellä pääpaino, IBA-hanke ei tähtää ensi sijaisesti uhanalaisten ja harvinaisten lajien suojeluun. Ajatuksena on pikemminkin tunnistaa ja suojella alueita, joilla esiintyy poikkeuksellisen runsas ja monipuolinen linnusto.

Käytännössä uhanalaisten lintulajien esiintymisalueet ja IBA-alueet kulkevat kuitenkin käsi kädessä. Vain joidenkin elinympäristövaatimuksiltaan vaatimattomien (esim. teeri), vähälintuisissa elinympäristöissä pesivien (esim. kangaskiuru) tai hyvin hajallaan esiintyvien lajien (esim. peto-linnut) suojelussa IBA-verkosto on tehoton.

Suomen IBA-työryhmä on laatinut Suomen tärkeiden lintualueiden valitsemiseksi omat kriteerit. Nämä kriteerit on pyritty saamaan soveltuviksi kaikenlaisille lintualueille mm. niiden pinta-alasta, elinympäristötyypistä tai linnustoselvityksen tehokkuudesta riippumatta. Useimmilla tärkeillä lintualueilla on tehty säännöllisiä linnusto-

IBA

Tärkeiden lintualueiden kartoitus käynnistyi

selvityksiä, joiden perusteella alueiden soveltuvuus IBA-kohteiksi on helppo arvioida. Kuitenkin monilta alueilta – varsinkin metsäalueilta – linnuston runsaustiedot puuttuvat. Näiden alueiden arvo perustuu yksinomaan lajistotietoihin. Kriteereissä tämä on otettu huomioon laatimalla kullekin elinympäristötyypille (yht. 7 tyyppiä) oma tunnuslajilista. IBA-kohteeksi valitulla alueella näistä lajeista täytyy pesiä merkittävä osuus.

Kohteita valittaessa otetaan huomioon myös lajit, joiden suojelusta Suomella voidaan katsoa olevan Euroopassa erityisvastuu. Useimmat näistä lajeista ovat pohjoisen havumetsä- ja tundra-tyyppien lajeja, joita ei Euroopassa (maailmassa) esiinny useinkaan missään muualla kuin Suomessa ja Venäjällä (esim. uivelo, jänkäsirriäinen, pohjantikka, kuukkeli). Näiden Suomelle hyvin tyypillisten lajien tärkeimpien esiintymisalueiden ja elinympäristöjen suojelu täytyy ottaa vakavasti jo ennen kuin itse lajit tulevat uhanalaisiksi. Maailmanlaajuisesti ajatellen erityisvastuulajien suojelu on itse asiassa tärkeämpää kuin UHEKS-lajien, joista monia tavataan Suomen ulkopuolella hyvinkin runsaasti.

Suomen tärkein lintuprojekti?

Kevään 1995 aikana pyritään kokoamaan kaikki olemassa olevat linnustotiedot mahdollisilta IBA-alueilta ja laatimaan alustava IBA-kohdeluettelo. Luettelot lähetetään paikallisille lintuyhdistyksille tarkastettaviksi ja päivitettäväksi. Tätä samaa työtä jatketaan vuonna 1996. IBA-käsite halutaan nostaa samanlaisiksi suojelupoliittiseksi taikasanaksi kuin UHEKS, joka monessa tapauk-

sessä on auttanut ratkaisevasti kiistan kohteena olevan alueen suojelussa. Siksi kyseessä on ehkä tärkein hanke, joka linnuston suojelemiseksi maassamme on tehty.

IBA-hanke liittyy olennaisesti myös EU:iin liittymisen myötä käynnistyneeseen Natura 2000 -ohjelmaan, joka sekä on elinympäristöltään ja eliöstöltään arvokkaiden luontokohteiden verkon luomiseen tähtäävä hanke. Tavoitteena on, että useimmat IBA-kohteet julistettaisiin myös Natura 2000 -kohteiksi, joiden suojelun toteuttamiseen vuoteen 2004 mennessä Suomi joutuu sitoutumaan.

IBA-alueiden pitää siis muodostaa maanlaajuinen verkosto, johon pyritään otamaan mukaan parhaat kohteet kaikista maakunnista myös kunkin elinympäristön tai lintulajin pääesiintymisalueen ulkopuolelta. Tämä on välttämätöntä mm. uhanalaisten lajien elpymisen ja levittäytymisen turvaamiseksi.

Mitä voit tehdä?

Kaikkien paikallisyhdistysten pitää osallistua IBA-hankkeeseen aktiivisesti. Luonnonsuojelujärjestöt ja -viranomaiset voivat järjestää omalla toimialueellaan yhdessä tärkeiden alueiden tarkastuskäynnit. Entuudestaan tunnettujen tärkeiden lintualueiden linnustotiedot tulisi saattaa ajan tasalle ja uusilta kohteilta tulisi kerätä tarvittavia tietoja IBA-arviointia varten. Yksittäiset lintuharrastajat voivat edistää IBA-hanketta ilmoittautumalla oman yhdistyksensä suojeluvastaavalle tai puheenjohtajalle halukkuutensa osallistua kohteiden tarkistuksiin ja uusien etsintään. Edistämällä lintualueiden suojelua lintuharrastaja turvaa parhaiten retkikohteiden säilymisen myös tulevaisuudessa. Anna sinäkin panoksesi Suomen parhaiden lintupaikkojen suojeluhankeelle!

IBA Pohjois-Savossa

Pohjois-Savon IBA-kohdeluetteloa ja sen tilaa koskeviin kysymyksiin saa vastauksia Kalle Ruokolaiselta. Hänelle voit ilmoittaa myös uusia lintukohteita ohjelmaan. Kohteen ei tarvitse olla valtakunnallisesti merkittävä, myös paikallisesti sinulle tärkeä paikka riittää. Tietoja voidaan jatkossa hyödyntää läänin ja kuntien tasoilla, ja ne kerätään Pohjois-Savon ympäristökeskuksen kanssa mappeihin. Myöhemmin Kuopion läänin perustetaan oma IBA-työryhmä, joka laatinee lopullisen ehdotuksen läänimme kohteista ohjelmaan. Ilmoittaudu, jos olet kiinnostunut osallistumaan työryhmän toimintaan. Myös paikallisesti merkittävät lintupaikat kannattaa ilmoittaa, sillä vuonna 1996 saataneen rahaa ohjelman valmistelua varten useiden lintupaikkojen linnuston selvittämiseksi. Siis ilmoita lintumetsät, lintulammet, lintusuot ja tiedot niiden linnustosta.

Keräkurmitsan esiintymisestä Itä-Suomessa

Lennart Sacari

Keräkurmitsaa (Charadrius morinellus) on tutkittu tiiviisti Suomen Lapissa Värriötunturin maastossa jo neljännesvuosisadan ajan (ks. Pulliainen ym. 1992). Keräkurmitsa viettää koko kesänsä avotunturilla, joten lajin pesimäbiologian tutkiminen on verraten helppoa. Tutkimusta on laajennettu siten, että tarkastelun kohteeksi on otettu myös muutonaikainen esiintyminen maassamme. Tätä tarkoitusta varten olen käynyt läpi vanhat lintukäsikirjamme, vanhat Ornis Fennicat ja Lintumiehet sekä kääntynyt kirjeitse Suomen BirdLifen (ennen LYL) paikallisyhdistysten puoleen lisähavaintoja tiedustellen. Olen myös käynyt läpi Palménin (PA) ja Merikallion arkistot (MA). Ellen ole paikallista havaintoyhteenvettoa saanut, olen käynyt läpi paikallisissa lintulehdissä julkaistuja havaintokatsauksia. Tällä tavoin uskon saaneeni tietooni valtaosan maassamme tehdyistä muutonaikaisista havainnoista. Lienee kuitenkin selvää, ettei tämäntapaisia katsauksia koskaan saada "täydelliseksi", koska aina osa tehdyistä havainnoista jää saamatta. Eräänä paikallisten yhteenvetojen julkaisemisen tavoitteista onkin ennestään tuntemattomien havaintojen onkiminen esiin. Luotan kuitenkin siihen, että tähän mennessä kerätty havaintoaineisto antaa oikean kuvan keräkurmitsan muutonaikaisesta esiintymisestä maassamme. Paikallisten havaintokatsausten pohjalta olen laatimassa valtakunnallista yhteenvetoa, johon on koottu kaikki saatavissa oleva tieto keräkurmitsan muutosta Suomessa ja tätä tietoa verrataan muissa maissa saatuihin tuloksiin.

Tässä kirjoituksessa selvittelen keräkurmitsan esiintymistä Itä-Suomessa, johon luen Suomen BirdLifen paikallisalueista Etelä-Savon, Pohjois-Savon, Pohjois-Karjalan ja Kainuun. Tähän mennessä paikalliset yhteenvedot on Ahvenanmaata ja Lappia lukuunottamatta julkaistu, joten pohja vertailuille on olemassa.

Etelä-Savon kohdalla käännyin Inkeri Keron, Ilkka Sténin, Juha Tiaisen ja Lasse Vilhusen puoleen. Laji on siellä ilmeisen harvalukuinen, koska aivan tuo-

reita havaintoja ei ollut ilmoittaa. Okkonen (1987) mainitsee lajia tavatun Etelä-Savossa neljä kertaa. Kun itse onnistuin kaivamaan kirjallisuudesta esiin kuusi havaintoa, uskoisin, että kaikki havainnot on löydetty. Pohjois-Savon tiedot sain Eelis Rissaselta, Markku Ukkoselta, Kale Ruokolaiselta sekä Kauko Sikströmiltä, jonka havainnoista kuitenkin suurin osa on alueharvinaisuuskomitealle (AHK) ilmoittamattomia, eikä niitä voida tässä yksityiskohtaisesti esittää. Alueellisia lukumääriä laskiessani olen otta-

nut huomioon myös nämä AHK: ilmoittamattomat havainnot, joten tiedot eivät poikkeavat tältä osin paikallisyhdistyksen virallisista lukumääristä. Harri Kontkanen luovutti minulle Pohjois-Karjalan havainnot, joita täydennin kolmella kirjallisuudesta ja kahdella Merikallion arkistosta löytämälläni tiedolla. Kainuusta on havainnot vuodesta 1979 asti mennessä julkaistu Kainuun Linnuissa (yhden havainnon yksilömäärän korjasin havainnontekijän ilmoitusta vastaavaksi). Kainuun Lintutieteellisen Yhdistyksen arkistointitietoa sain havaintoja vuodesta 1980 lähtien. Viimeinen vuosi, jolta havaintoja kerättiin, on 1991. Kiitokset kaikille havaintoja ilmoittaneille.

Luettelen kaikki tietooni tulleet havainnot (lukuun ottamatta Pohjois-Savon virallisesti tarkistamattomia havaintotaulukossa 1, johon toivon saavan täydennyksiä tai korjauksia mikäli joku kalla on "salattua tietoa" lajin esiintymisestä. Rautalammita on Kauko Sikströmin ilmoittamien havaintojen lisäksi tiedossani kolme yksilöimätöntä kevähavaintoa 1980- ja 1990-lukujen vaihteesta, joista päivä- ja yksilömäärätiedot minulta toistaiseksi puuttuvat. Lisäksi Palménin arkistosta löytyi Enwaldin tieto, että keräkurmitsoja "saadaan", joskin harvoin, Kuopiosta, se epäilyttävä tieto havainnosta huhtikuussa 1845.

Tulokset

Etelä-Savossa keräkurmitsa on havaittu kuusi kertaa (yli 17 yksilöä), Pohjois-Savossa 31 (vähintään 75 yksilöä), Kainuussa 31 (vähintään 75 yksilöä), Pohjois-

Karjalassa 14 (27 yks.) ja Kainuussa 12 kertaa (väh. 42 yks.). Ajallisesti havainnot jakautuvat jossain määrin eri tavoin eri paikallisalueiden kesken. Etelä-Savossa vallitsevat vanhat havainnot, Pohjois-Karjalassa uudet.

Keräkurmitsahavainnot alkoivat yleistyä vasta 1960-luvulla, sitä ennen lintuharrastajat havaitsivat keräkurmitsoja hyvin satunnaisesti. On kuitenkin todennäköistä, että nykyisillä harrastajamäärillä havaintoja olisi viime vuosisadalla ja tämän vuosisadan alkupuolella tehty huomattavasti enemmän, ja että muuttava keräkurmitsakanta on viime vuosikymmeninä jopa taantunut. Oheisesta asetelmasta käy ilmi keräkurmitsahavaintojen jakautuma eri vuosikymmenille (Taulukko 2).

Varsinaisia keräkurmitsojen kerääntymispaikkoja ei tutkitulla alueella ole, ehkä Rautalammin Rastunsuota lukuunottamatta. Joiltakin muiltakin paikkakunnilta havaintoja tosin on useita, mutta tapaamiskerrat ovat kuitenkin olleet enemmän tai vähemmän satunnaisia. Pohjois-Savossa Kuopio (sisältäen Riistaveden) on ollut Rautalammin ohella varmin tapaamispaikka, Pohjois-Karjalassa Höytiäisen kanava Joensuussa ja Kainuussa Kajaanin ja Vaalan maisemat.

Kevät- ja syyshavaintojen suhde on Etelä-Savossa 2:4, Pohjois-Savossa 26:5 (poislukien kolme yksilöimätöntä keväthavaintoa; virallisesti hyväksytyillä havainnoilla 16:1), Pohjois-Karjalassa 2:12 ja Kainuussa 10:2. Huomio kiinnittyy siihen, että Pohjois-Karjala poikkeaa selvästi Pohjois-Savosta ja Kainuusta. Khii²-testillä laskettuna (Yatesin korjaus huomioitu) ero Pohjois-Karjalan ja Pohjois-Savon välillä on erittäin merkitsevä ($P < 0.01$); Pohjois-Karjalan ja Kainuun välillä merkitsevyys on hitusen tämän rajan yli (kuitenkin $P < 0.05$). Tulokset viittaavat joko siihen, että muuttoreitit poikkeavat toisistaan keväällä ja syksyllä, tai että kyseessä ovat erilliset populaatiot. Tuskin ainakaan alueiden välillä on ratkaisevaa eroa retkeilykäyttäytymisessä. H. Kontkasen

Taulukko 1. Etelä-Savossa, Pohjois-Savossa, Pohjois-Karjalassa ja Kainuussa tehdyt keräkurmitsahavainnot. Pohjois-Savosta ei ole esitetty virallisesti tarkistamattomia havaintoja. LM = Lintumies-lehti, PA = Palménin arkisto, MA = Merikallion arkisto.

Etelä-Savo			
1.6.1868	2	Sulkava, Tannila	Lindforss/von Wright & Palmén (1873)
26.5.1902		Rantasalmi, Vahersalo	Suomalainen/PA
(18.8.1904)	parvi, 2 amm.	Kangasniemi	Th. Stolpe/PA (kirje päivätty 18.8.1904)
1.9.1942	10	Pieksämäki, KK	Seppä/Kivirikko (1948)
16.-17.9.1969	1	Mikkeli mlk, Vuoliaho	LM 11: 89
13.8.1972	1	Mikkeli, Urheilupuisto	LM 14: 178
Pohjois-Savo			
28.5.1864	1 amm.	Kuopio	v. Wright
30.5.1867	1 amm.	- " -	- " -
31.5.1867	1 amm.	- " -	- " -
10.9.1899	2 p	- " -, keskusta	Suomalainen
00.5.1900		Kuopio	PA
28.5.1931	1	Pielavesi, Heinämäki	Kuopion museo
24.5.1935	2 p	Kiuruvesi, Luupuvesi	N.J. Timonen/PA
24.5.1957	1	Kuopio, Riistavesi, Lintujärvet	E. Miettinen
21.5.1958	1	- " - - " -	- " -
21.5.1968	1	Varkaus, Pitkälänniemi	LM 14:178
24.5.1973	yht. 10-16	Kuopio, Riistavesi, Lintujärvet	E. Miettinen (yks. sis. havainnot -57, -58)
30.5.1975	2 pellolla	Kiuruvesi, Kalliokylä	S. Jussila
23.-26.5.1977	2-4	Riistavesi, Lintujärvet	E. Miettinen
9.5.1981	1 p	Rautalampi, Rastunsuo	E. Vesanen
7.5.1983	1 p	- " - - " -	K. Sikström
24.5.1983	6 p	- " - - " -	- " -
19.5.1984	1 p	- " -, Kerkonkoski	- " -
Pohjois-Karjala			
19.9.1933	1 amm.	Joensuu, Höytiäisen kanava	Pynnönen/MA
alku 9.1937	1 siipir.	- " -, Repolan saha	- " -
29.8.1970	1	Joensuu, Höytiäinen	LM 9: 91
22.9.1972	2	- " -, Kulho	- " -
13.8.1975	1 p	Ilomantsi, Alakoita	Siipirikko 3(1): 21
8.9.1978	1 m	Joensuu, Höytiäisen kanava	- " - 6(3): 71
13.9.1980	1 juv p	- " - - " -	- " - 9(2): 59
17.9.1984	1 juv WSW	- " - - " -	- " - 12(4): 128
28.5.1987	4 ad p	Liekka, Riikolan pellot	- " - 15(4): 114
2.6.1988	3 p	Värtsilä, Niirala	- " - 19(1): 15
5.9.1990	2 ad 6 juv m	Outokumpu, Vuonos	- " - - " -
24.9.1990	1 juv p	- " -	- " - - " -
10.9.1991	1 ad	- " -	- " - 19(4): 122
27.9.1991	1 ad m/kiert	Rääkkylä, Vuoniemi	H. Kontkanen, kirj.
Kainuu			
15.5.1922	3	Suomussalmi	Hortling
25.5.1927	1	Vaala, Manamansalo	- " -
11.9.1927	2	- " - - " -	- " -
30.5.1965	10	- " -, Nieltävä	Ruuskanen & Seppänen
18.5.1967	n. 10	- " - - " -	- " -
24.5.1968	7	Kajaani, Paltaniemi	Niskasaari
15.5.1971	2	Kajaani mlk, Uusikylä	Karjalainen
19.5.1971	muutama	Vaala, Nieltävä	4-H kerho
13.9.1976	1	Kajaani, Koutalahti	Leinonen & Ruuskanen
19.5.1979	1	Puolanka, Paakana	Rusanen
27.5.1985	2 (mf)	Kajaani, Paltaniemi	KLY ark.
28.5.1985	1	- " -	- " -

mukaan harvat keräkurmitsat havaitaan (jos havaitaan) yleensä muuttolennossa; kerran muuttosuunnaksi ilmoitettiin länsilounas mikä viittaa siihen, että kyseessä ovat Venäjällä pesivät linnut. Kaksi syyssmuuttotarvea Rastunsuolla lensi lounaaseen, yksi etelään. Siten on mahdollista, että joitakin Venäjältä tulleita lintuja nähdään myös Pohjois-Savossa.

Itä-Suomeen keräkurmitsat saapuivat keskimäärin 22.5. (SD 7 vrk, n=26). Päämuutto keväällä sattuu välille 21.-30.5. (67 % yksilöistä). Viimeiset keräkurmitsat nähtiin keskimäärin 10.9. (SD 15 vrk, n=16). Linnut havaittiin etupäässä 29.8.-28.9. (ilman selvää huippua).

Keskimääräinen vähimmäisparvikoko oli Etelä-Savossa 2,8, Pohjois-Savossa

Pohjoinen keräkurmitsa mietteliäänsä – Mistähän löytyy tulevana syksynä hyviä levähdyspaikkoja? © Eelis Rissanen

2,5, Pohjois-Karjalassa 1,9 ja Kainuussa 3,5. Koko aineiston keskiarvo oli 2,6. Useimmiten keräkurmitsoja nähtiin kerralla 1–2. Keräkurmitsat ovat ilmeisesti viihtyneet etupäässä lajipuhtaissa parvis-
sa. Ainoastaan kahdesti keräkurmitsa oli ilmoitusten mukaan vieraassa seurassa: kahden suosirrin kanssa Rääkkylässä ja Rastunsuolla jouhisorsaparvessa.

Tiedot lepäilypaikkojen ympäristön luonteenpiirteistä ovat niukkoja. Riistaveden linnut lienee havaittu Keskimmäisen järveä ympäröivällä laajalla peltoaukealla, Kiuruveden linnut oleskelivat pelloilla ja Rastunsuo on laaja turvetuotantoalue, jossa on turvekenttiä, peltotilkkuja ja luonnontilaisen tyyppisiä avosuolaikkuja.

Pohdintaa

Yleisesti ottaen nyt käsiteltävät havainnot sopivat hyvin yhteen tähänastisen tietämyksen kanssa keräkurmitsojen muuttotavoista. Keräkurmitsa saapuu koko maahan lähes samanaikaisesti, päämuutto on toukokuun viimeisellä kolmanneksella ja syysmuuttokausi kestää

elokuun puolestavälistä syyskuun loppuun päämuuton osuessa elo-syyskuun vaihteeseen (L. Saari, valmisteilla).

Yllättävin huomio oli Pohjois-Karjalan havaintojen poikkeava jakauma verrattuna Pohjois-Savoon ja Kainuuseen. Maumary & Duflonin (1989) mukaan keräkurmitsamuuton kuva sekä Sveitsissä että Etelä-Ruotsissa muistuttavat toisiaan: kevähavaintoja on vähän, sensijaan syyshavaintoja huomattavasti enemmän. Pohjois-Ruotsissa kevähavainnot vallitsevat. Tämä selitettiin siten, että keväällä pesimäseudulle kiirehtivät keräkurmitsat ovat suuremmassa vaarassa kohdata epäedullisia muuttosaita juuri lähellä pesimäseutujaan, mikä tekee pakko-laskun välttämättömäksi. Sen sijaan syksyllä pesimäkauden jälkeen pesimäalueiden lähiseudut ylitetään ripeästi ja vasta kauempana aletaan tarkkailla laskeutumispaikkoja. Pohjois-Savon ja Kainuun havainnot sopivat hyvin Maumary & Duflonin (1989) malliin, Pohjois-Karjalan havainnot eivät.

Mitenkä tämä on selitettävissä? Tyydy toistaiseksi tyytyä arvaukseen. Suomalaiset keräkurmitsat muuttavat re-
gaslöytöjen mukaan joko lounaaseen, etelään tai kaakkoon (Pulliainen ym. 1992). Suomen läpi kulkee jonkinlainen, luontavasti leveähkö muuttoreintama, etelästä pohjoiseen, etelärannikolta Lapin perille, ja tällä reitillä tehdään joitakin havaintoja sisämaassa luultavimmin juuri huonolla muuttosäällä. Pohjois-Savo

Taulukko 2. Keräkurmitsahavaintojen ja yksilöiden jakaantuminen Itä-Suomessa eri vuosikymmeninä

	yksilöitä	havaintoja
1860	5	4
1890	2	1
1900	vähintään 4	3
1920	6	3
1930	5	4
1940	10	1
1950	2	2
1960	29	5
1970	noin 26	12
1980	63	24
1990–91	11	4

Kainuu ovat sopivasti tällä linjalla. Syksyllä keräkurmitsat lentävät vaivatta näiden alueiden yli etelään, luultavasti yöllä ja vielä korkealla ilmassa. Täten syksyinen havaitsemistodennäköisyys on kovin pieni. Pohjois-Karjalassa nähdyt linnut voivat olla Venäjän pohjoisosien kantaa (Vienanmeren seuduilta tai siitä itään), jotka jo pitempään lennettyään ovat taipuvaisia laskeutumaan lepäilemään tai lentävät niin alhaalla, että linnut on helpompi havaita. Etelä-Karjala voi myös kuulua tämän reitin piiriin, koska sielläkin syksyiset havainnot ovat vallitsevia (havaintojen suhde 3:21 kevät-havainnot ensin mainittuina; Saari 1992). Jotta johtopäätökset olisivat varmalla pohjalla, vaaditaan kuitenkin tois-
taiseksi vielä paljon lisähavaintoja.

Kirjallisuus

- Hortling, I. 1929:** Ornitologisk handbok. Helsingfors. 1142 s.
- Kivirikko, K.E. 1948:** Suomen linnut, 2. osa. Porvoo-Helsinki. 456 s.
- Maumary, L. & Duflon, J.-M. 1989:** Le Pluvier guignard (*Eudromias morinellus*): Migration en Europe et synthèse des observations en Suisse de 1927 à 1988. – Nos Oiseaux 40:207–216.
- Okkonen, H. 1987:** Etelä-Savon lintujen lajiluettelo. – Oriolus 8:7–26.
- Pulliainen, E., Saari, L. & Tunkkari, P.S. 1992:** Keräkurmitsa – Värriötunturin lintu. Oulun yliopisto. 40 s.
- Saari, L. 1992:** Keräkurmitsan *Charadrius morinellus* esiintymisestä Etelä-Karjalassa. – Ornis Karelica 18:62–63.
- von Wright, M. & Palmén, J. A. 1873:** Finlands foglar. Senare afdelningen. – Bidrag till kännedom af Finlands Natur och Folk 22:1–682.

Summary

The occurrence of Dotterel in Eastern Finland

Dotterel is a rare migrant in eastern Finland. During their passage they have been recorded 6 times (17 individuals) in southern Savonia, 31 times (at least 75 birds) in northern Savonia, 14 times (27 birds) in northern Karelia and 12 times (at least 42 birds) in eastern Ostrobothnia. Dotterels have been observed far more times since the 1960's due to the increase in birdwatching activity.

No favoured resting sites have been identified and information about their stopover habitats is very scanty. The birds have been observed in the cultivated fields at Kiuruvesi and around the Lake Keskimmäinen at Riistavesi as well as in the peat extraction area Rastunsuo at Rautalampi. Many of the North Carelian records are from delta area of Höytiäinen, near the city of Joensuu. Observation from the eastern Ostrobothnia are concentrated to the vicinity of Kajana and Vaala.

The statistics of the spring migration suggest the spring passage through northern Savonia and eastern Ostrobothnia whereas the autumn data suggests a migration route along southern Savonia and northern Karelia. Whether this shows that the two routes are used by the same birds during the spring and the autumn passage, respectively or that the spring and autumn birds are derived from different populations.

Dotterels seen in northern Karelia possibly belong to a Russian population inhabiting the area of the White Sea and sometimes drifting over northern Savonia. It has been suggested that the birds observed in northern Savonia and eastern Ostrobothnia are derived from the population breeding in Lapland.

Two thirds of the spring migrants have been recorded during the period of 21–30th May. The mean date of arrival is 22nd May (SD = 7 days). The autumn passage is spread over a longer period, 29th August–28th September.

The average flock size of is only 2.5, though usually the birds travel alone or with an other individual of the same species.

There is a poor seasonal correlation between the observations from northern Karelia and those from northern Savonia and eastern Ostrobothnia. The theory of Maumary & Duflon (1989) suggests that during the spring passage near those arctic breeding areas weather can be adverse forcing Dotterels to stop the flight just before breeding arrival whereas during the autumn passage the migrants prefer to pass over the nearest nonbreeding areas and choose the first refueling sites far from departure point. This theory seems to be valid for northern Savonia and eastern Ostrobothnia but not for northern Karelia if the birds are coming from northern Scandinavia. Possibly the departure areas of the birds observed in northern Karelia are in the Russian tundra, but much more research is needed to verify these assumptions.

Kahlaajamuutto

Raasiossa ja Mustissa
syksyinä 1992 ja 1993

 Markku Ukkonen

© Eelis Rissanen

Syksyllä 1984 käynnistynyttä kahlaajien syysmuuton havainnointia jatkettiin entistäkin aktiivisemmin Siilinjärven Kemiran läjitysaltailla vuosina 1992 ja 1993. Jälkimmäisenä vuonna seurattiin myös kahlaajien kevätmuuttoa toukokuun lopulla ja kesäkuun alkupäivinä. Havainnointi painottui molempina vuosina edellisvuosien tapaan Raasioon, jossa myös jatkettiin kahlaajien ja muiden rantalintujen katiskapyyntiä rengastusta varten.

Raasion ns. katiskalietteen hiekkakentän hidas heinittyminen ja pajukoituminen on pidetty kurissa niittämällä ja kitkemällä. Alunperin lähes kasvittomilla ranta-alueilla rehottaa nykyään matalia heinälaikkuja. Rantavyöhykkeen kasvittuminen lieenee vaikuttanut jonkin verran Raasion altaalla levähtävän kahlaajalajiston koostumukseen ja kahlaajien määriin – viklot ja kurpat tuntuvat viihtyvän Raasiossa vuosi vuodelta vain paremmin. Raasion altaan ns. koillisliete on säilynyt paljaana. Raasiossa kasvittoman rantalietteen esiintymiseen vaikuttaa myös altaan vedenpinnan korkeus. Molempina tarkasteltavina syksyinä vedenpinta oli keskimääräistä korkeammalla. Mustin itäreunan laaja lietekenttä on pysynyt edelleen kasvittomana läjityslietteen laskemisen seurauksena.

Vaikka artikkeli keskittyy tarkastelemaan kahlaajien syysmuuttoa, olen ottanut mukaan havaintoja myös muiden vesi- ja rantalintujen kesäisestä ja syksyisestä esiintymisestä. Lisäksi esittelen molemmilta vuosilta lyhyesti myös altaan pesimälinnustoa ja muita mielenkiintoisimpia lintuhavaintoja. Myös kevään

1993 kahlaajaseurannan tulokset ovat mukana tarinassa.

Havainnointi

Syysmuuttokaudella 1992 Raasion kahlaajat laskettiin aikavälillä 5.6.–14.10. yhteensä 87 päivänä. Kesäkuussa sekä syyskuun lopulla ja lokakuussa havainnointi oli satunnaista (taulukko 1). Sen sijaan kesäkuun lopusta syyskuun alkuun Raasiossa oli jatkuva miehitys. Tällöin altaalla pyöri ympärivuoro-kautinen katiskapyynti ja rengastus. Vastaavasti syyskaudella 1993 havainnoitiin 20.6.–19.10. yhteensä 97 päivänä (vuosina 1984–91 havainnointipäiviä 15, 52, 45, 70, 98, 75, 98, ja 85). Kauden 1992 tavoin myös nyt Raasio oli miehitettyä yhtäjaksoisesti juhannuksesta syyskuun alkuun. Lisäksi keväällä 1993 käynnistyi kahlaajien kevätmuuton seuranta; ajanjaksolla 1.5.–17.6. kiikaroitiin Raasiossa yhteensä 20 päivänä (20.5.–12.6. yhteensä 14 päivänä). Mustin altaalla saapasteltiin sattumanvaraisemmin: 6.6.–1.9.1992 yhteensä 18 päivänä ja 9.5.–5.10.1993 yhteensä 26 päivänä.

Vuosina 1992–93 Raasiossa vieraili yhteensä 65 käyntinsä kuitannutta lintuharrastajaa (ks. havainnoijaluettelo). Kunakin käyntipäivänä havainnoijat kirjjasivat tiedot kahlaajien ja vesilintujen lisäksi myös altailla ja niiden hietikkokentillä tavatuista muista rantalinnuista sekä ns. paremmista lajeista. Jatkuvamman miehityksen aikana seurattiin myös muiden lintujen kuin kahlaajien muuttoa, mikäli sää, rengastuspuuhat tai yöllisten katiskakierrosten aiheuttama univelka ja

uupumus eivät sitä estäneet. Rengastuspuuhista pidettiin tietysti vielä oma kirjanpitosensa.

Kullekin kahlaajalajille on ynnätetty edellisvuosien tapaan havaintovihkotien pohjalta allaskohtaiset havaintosummat. Havaintosummassa on laskettu yhteen kunkin käyntipäivän suurimmat havaitut yksilömäärät (lepäilevät + muutavat). Raasion havaintosummat on esitetty taulukossa 2. On muistettava, että tämä luku ei kuvaa tarkalleen todellista muutonaikaisia yksilömääriä, koska summaan on tullut mukaan samoja lepäileviä yksilöitä useampaan kertaan. Kaikki ka-
sauksessa mainitut AHK- ja RK-lajien havainnot ovat ao. komiteoiden tarkistamia ja hyväksymiä. Ellei jossakin yhteydessä ole muistettu mainita havaintopaikkaa, havainto on tehty Raasiossa.

Kausi 1992 – rengastusennätys uusiksi

Kahlaajien syyshavainnointia viriteltiin jo kesäkuun alussa, jolloin kevät- ja syysmuutto tuntuivat olevan iloisessa solmussa; sirrit ja vesipääskyvät olivat vielä kevätreissuillaan, kun ensimmäiset sukkukokiraat suunnistivat etelään ja mustaviklot elivät jo syysmuuton huippuvaiheita, mm. 7.6. oli Raasiossa p mustavikloa.

Kesäkuussa inventoitiin Raasion pesijät. Kovapohjaisella hietikolla pesineen 15 naurulokkiparin koloniasta löytyi seitsemän pikkulokin ja kymmenkunta kalatiiran pesää. Kesäkuun lopulla porukasta keksittiin lisäksi hermoileva lapintiirapari, ja heinäkuussa löydetystä untuvikosta tulikin sitten ensimmäinen Raasiassa ja Pohjois-Savossa rengastettu lapintiiran poikanen. Pikkutyllien (5 paria) naapureina pesivät töyhtöhyppä- ja ensimmäistä kertaa myös punajalkaviklopari, jonka pesintä epäonnistui. Toinen punajalkavikloemoista oli rengastettu 1kv-lintuna DDR:ssä vuonna 1987. Altaalla hyöri myös toinen punajalkaviklopari, joka pesi onnistuneesti ilmeisesti viereisellä Kolmisoppi-järvellä. Pesimäkauden kahlaajakummajaisia olivat myös 6.6. Mustissa taaperrellut meriharakka ja kesä-heinäkuun vaihteessa Raasiassa pyörineet tyllit (maksimina 30.6. 3 ad) – ennakoivatko nämä kiertelijät pesintää lähivuosina?

Raasion hietikolla pesinyt törmäpääsykolonia oli pienentynyt parin vuoden takaisesta tilanteesta. Silti tunnelilintuja pesi paikalla aimo kasa: 25.7. hietikolla istuskeli 700 yksilöä. Eipä ihme, että nuolihauskapari asettui pesimään tällaisen ruokapadan ääreen. Pääskyjen kiusana riehui myös pesiä esiin kaivellut ketu, joka harrasti terroritoimintaansa myös seuraavana suvena. Vesilinnuista altaalla pesi mm. mustakurkku-uikku. Kesäkuussa altaalle alkoi kokoontua vesilintukoiraita (huiput: haapana 14.6. 30 ♂♂, tavi 2.7. 60 ♂♂ ja tukkasotka 2.7. 60 ♂♂).

Taulukko 1. Havainnointipäivien lukumäärä kuukausipuoliskoittain Raasiassa vuonna 1992 ja 1993.

kuukausi-puolisko	havainnointipäiviä	
	1992	1993
toukokuu1	—	5
toukokuu2	—	8
kesäkuu1	4	5
kesäkuu2	5	10
heinäkuu1	13	15
heinäkuu2	16	16
elokuu1	15	15
elokuu2	15	16
syyskuu1	11	11
syyskuu2	4	8
lokakuu1	4	5
lokakuu2	—	2
yhteensä	87	116

Yhtäjaksoinen kahlaajahavainnointi alkoi heti juhannuksen jälkeen. Ensitöikseen paikalle tulleet miehittäjät plokasivat Raasion neljännen rantakurvin, joka viihtyi altaalla 27.–29.6. Tuona aikana käyränokka ei luonnollisestikaan onnistunut välttelemään pyyntikatiskoita. Suokukkojen ohella myös lirot ja valkoviklot olivat menopäällä jo kesäkuun lopulla. Liro- ja ensimmäinen valkoviklohuippu todettiin heti kuun vaihteessa (taulukko 3), ja 20–50 liron päiväsummia laskettiin heinäkuun puoliväliin saakka. Suokukkokoiraat hävisivät kesäkuun lopulla, jonka jälkeen välittömästi alkoi naaraiden esiinmarssi (ensimmäisenä huippuna 2.7. 15 ad). Myös sirrien muutto osoitti heräämisen merkkejä: ensimmäiset pikkusirrit nähtiin 27.6. sekä jänkäsirriäiset, lapin- ja suosirrit heti heinäkuun alussa. Kun joukon jatkona hääräsi mm. tyllijä ja vesipääskyjä (naaraiden huippuna 2.7. 9 p), voidaan todeta, että kesä-heinäkuun vaihteessa kahlaajien syysmuuttokarkeloissa oli jo täysi rähinä päällä.

Heinäkuun alun päivät olivat varsin vilkkaita; 1.–15.7. Raasiassa rullasi päivittäin 50–150 kahlaajaa. Tuohon jaksoon ajoittuivat huippuvaiheet vanhoilla lapinsirreillä ja suokukkonaarailla (taulukko 3). Myös mustavikloja nähtiin päivittäin – tosin ilman pahempia rynnäköitä. Noihin aikoihin laskettiin maksimisummat myös pikkutyllillä (9.–20.7. päivittäin 20–30 p) ja valkoviklolla (taulukko 3). Mukana velloi päivittäin muitakin kymmeniä liroja ja 13.–17.7. 11–22 suosirriä. Ensimmäiset kuovisirrit putosivat 12.7., josta lähtien myös pikkusirriäisiä nähtiin päivittäin kuun vaihteeseen saakka. Harvemmin nähtävää kahlaajalajistoa edustivat punakuirit, joita nähtiin 7.–15.7. kolmena päivänä (ks. taulukko 3).

Heinäkuun 18. päivänä touhusi Raasion hietikolla toistakymmentä talkoolaista kaivaen, nyhtäen ja niittäen rantavyöhykkeelle pesiytymään pyrkiviä heiniä ja pajunvesoja (ks. Kärkkäinen 1993). Seuraavan päivän kahlaajatapahumien perusteella työn lopputulos lienee luokiteltava loistavaksi. Kahlaajien osalta hiljaisen talkoopäivän päätteeksi olikin sitten tilaisuus syventyä kruunukorkin (Olvi-merkkisen) näpsäytyskisaan, jonka voittotulos 22,35 m oli paitsi hyvää kansainvälistä tasoa myös Raasion ennätys.

Seuraavana aamupäivänä allekirjoittanut oli palannut lounaasta hiipineen saderrintaman säikyttämänä peltolintujen

Taulukko 2. Eri kahlaajalajien havaintosummat Raasiassa syysmuuttokaudella 1992 sekä kevät- ja syysmuuttokaudella 1993. Ainakin pikkutyllin, töyhtöhyppän, lehtokurpan, punajalkaviklon ja rantasipin havaintosummiin sisältyy myös altailla tai altaan liepeillä pesineitä lintuja.

laji	1992	1993	1993
	syksy	kevät	syksy
pikkutylli	665	199	663
tylli	233	80	381
kapustarinta	13	8	20
tundrakurmitsa	77	—	38
töyhtöhyppä	65	51	95
isosirri	12	—	11
pulmussirri	4	—	6
pikkusirri	426	12	991
lapinsirri	281	133	207
palsasirri	2	—	—
kuovisirri	141	9	125
suosirri	2215	37	483
jänkäsirriäinen	8	262	6
suokukko	340	810	321
jänkäkurppa	1	—	1
taivaanvuohi	24	—	22
lehtokurppa	27	5	39
punakuiri	46	—	34
pikkukuovi	2	1	8
isokuovi	67	15	144
mustaviklo	87	5	31
punajalkaviklo	66	17	25
valkoviklo	408	14	378
metsäviklo	35	5	32
liro	967	51	1103
rantakurvi	3	3	2
rantasipi	244	18	242
karikukko	—	—	1
vesipääsky	55	76	51
yhteensä	6514	1801	5460

rengastuskeikalta, kun puhe-elin pärähti. Pynnösen Jyrkin ARP:iin hökäisemä rahiseva mayday-kutsu oli lyhyt, mutta tyhjentävä: "Nyt niitä tulee!". Kuivaa ryysyä päälle ja sitten pyörän ja sateen selkään. Kymmenen kilometrin polkemi- sen jälkeen valkeni tilanteen koko karmeus: yltyvässä sateessa Raasion altaan päällä hyrräsi suosirripilviä ja asemamökin säilytyslaatikoihin jemmattujen kymmenien lintujen rapina kuului ulos asti. Onneksi paikalle siunaantui apujoukkoja lintujen noutajiksi. Lähes tautonta teräsrenkaiden vääntämistä ja lintujen mittaamista riitti kahdelle rengastajalle läpi yön ja seuraavan aamupäivän. Tämän rengastusistunnon tulokseksi saatiin 532 kahlaajarengastusta ja 16 kauko-kontrollia, joista yhteensä 450 + 14 ope-raatiota tehtiin suosirreille. Katiskoilla

Taulukko 3. Eri kahlaajalajien muuttokaudet ja suurimmat muuttosummat Raasiossa syksyllä 1992. * = lajista lueteltu kaikki havainnot, " = vanhat, ' = nuoret, M = havainto on Mustista, RM = Raasion ja Mustin havainnot on yhdistetty.

laji	muuttokausi	parhaat muuttosummat
pikkutylli	" -5.8. ' -27.8.	16.7. 18 ad + 15 juv/pull p 9.7.-1.8. 10-15 juv/pull p
tylli	" 30.6.-12.9. ' 10.8.-23.9.	5.8. 13 p+m RM, 17.8. 25 ad p+m + 1 juv p 19.8. 18 p, 20.8. 25 p, 22.8. 13 p ei yli 3 määritetyn nuoren päiviä
kapustarinta	25.7.-27.9.	11.8. 9 ad m
tundrakurmitsa	18.7.-20.8.	16.8. 2 ad p + 64 ad m 5.9. 25 m <i>Pluvialis sp.</i>
töyhtöhyppä	-29.8.	18.7. 9 p, 24.7. 6 p
isosirri*		19.7. 1 ad p, 30.7. 7 m, 1.8. 1 p 12.8. 1 p M, 16.8. 3 m
pulmussirri*		27.7. 2 ad p, 5.8. 3 p M, 10.8. 1 ad p 10.8. 1 p M, 15.8. 1 p, 18.8. 1 ad p M
pikkusirri	" 27.6.-26.8. ' 11.8.-16.9.	20.7. 15 ad p, 25.7. 25 ad p RM 2.8. ja 6.8. 12 p RM 20.8. 55 p, 21.8. 69 p, 22.8. 35 p
lapinsirri	" 5.7.-2.8. ' 26.7.-16.9.	7.7. 16 p, 13.7. 16 p, 17.7. 12 p 10.8. 12 juv p RM, 11.8. 12 juv p, 13.8. 14 m
palsasirri*		23.-25.7. 1 ad naaras p RM
kuovisirri	" 13.7.-29.8. ' 20.8.-5.9.	19.7. 17 ad p, 20.7. 35 ad p, 21.7. 15 ad p, 27.7. 11 ad p 20.8. 3 ad p + 2 juv p + 5 m, 5.9. 2 juv p
suosirri	" 2.7.-12.9. ' 2.8.-16.9.	19.7. 500 ad p+m, 20.7. 550 ad p+m 21.7. 80 ad p, 27.7. 255 ad p, 8.8. 118 p+m 10.8. 80 p RM, 16.8. 148 p+m RM 25.8. 4 ad + 8 juv p
jänkäsirriäinen*		2.7. 1 ad p, 19.7. 2 ad p, 20.7. 3 ad p 21.7. 1 ad p, 29.7. 1 ad p
suokukko	" 6.6.-20.7. ' 18.7.-30.8.	2.7. 15 ad p, 12.-13.7. 18 ad p 16.7. 14 ad p+m 6.8. 24 p, 20.8. 32 p
jänkäkurppa*		16.9. 1 p
taivaanvuohi	9.7.-1.9.	29.7. 3 p
lehtokurppa	-9.9.	ei yli 2 yksilön päiviä
punakuiri*		7.7. 2 ad p, 14.7. 4 ad p, 15.7. 28 ad p 20.7. 1 ad m, 5.8. 9 m, 16.8. 2 m
pikkukuovi*		19.7. 2 m
isokuovi	-9.8.	14.7. 17 p
mustaviklo	" 7.6.-15.8. ' 2.8.-30.8.	7.6. 13 ad p, 1.7. 6 ad p, 11.7. 1 ad p + 5 ad m 6.8. 1 p + 4 m, 30.8. 5 juv m
punajalkaviklo	-5.8.	9.7. 5 ad p
valkoviklo	27.6.-25.8.	2.7. 25 ad p, 7.7. 22 p, 9.7. 23 p RM 13.7. 23 p, 17.7. 30 p+m RM 18.7. 28 p+m, 30.7. 21 p
metsäviklo	-16.8.	ei yli 3 yksilön päiviä
liro	27.6.-30.8.	30.6. 70 p, 2.7. 120 p, 13.7. 53 p 25.7. 57 p RM, 6.8. 50 p+m
rantakurvi*		27.-29.6. 1 ad p
rantasipi	-5.9.	19.7. 15 p, 23.7. 25 p, 24.7. 15 p
vesipääsky	30.6.-29.8.	2.7. 9 ad p, 22.-24.7. 9 p

hölkkäneet lintujen hakijat arvioivat, että rannalla vipelsi 19.7. yhteensä noin 500 ja 20.7. noin 550 vanhaa suosirriä. Sirrien kokonaismäärää oli vaikea arvioida, koska sateen seasta sujahteli katiskoiden äärelle tuon tuostakin porukkaa ja lietteelle piipahtaneita lintuja nousi jatkuvasti muutolle. Todennäköisesti Raasion suosirrisumma olisi saatu selvästi suuremmaksi, jos sirrien menoa olisi ehditty seuraamaan muulloinkin kuin hätäisten katiskakierrosten aikana. Heinäkuun 21. päivänä suosirripurkaus oli jo hiipumassa: noin 80 p ja 55 rengastusta (+ 4 kaukokontrollia). Myös kuovisirrillä todettiin 19.-21.7. syksyn paras muutto: 19.7. 17 ad p ja 13 rengastusta (+ 1 kaukokontrolli), 20.7. 35 ad p ja 22 rengastusta (+ 1 kaukokontrolli) sekä 21.7. 15 ad p ja 9 rengastusta. Suo- ja kuovisirrejä käsiteltäessä tunnelma oli hyvin kansainvälinen, sillä 20 kaukokontrollilinnulta löytyi yhteensä 11 valtion renkaita: Iso-Britannia 5, Puola 3, Espanja 2 (joista toinen vähintään 12kv kuovisirri), Italia 2, Itä-Saksa 2, Alankomaat 1, Norja 1, Ranska 1, Ruotsi 1, Suomi 1 ja Tunisia 1. Siis keskimäärin joka 29. suo- ja kuovisirri oli jo aiemmin rengastettu. 19.7. kahlaajavalikoima oli kaiken kaikkiaan kirjava: noin 620 yksilöä ja 20 lajia. Mukavimpia lajeja olivat isosirri ja kaksi jänkäsirriäistä.

Vaikka helteet hiostivat Raasion miehittäjiä suosirrimylläkin jälkeen heinäkuun lopulle saakka, jaksoivat he tiirata tarkasti viklo- ja sirriporukoita, joita riitti muutaman kymmenen linnun päivätahdilla heinäkuun lopulle. Pynnösen Petron skarppaus tuotti tulosta illansuussa 23.7., kun suo- ja kuovisirrien imussa altaalle tipahti vanha palsasirri (ks. Pynnönen 1994), jonka paineisempi paikallinen bongarikaarti ehti hoitamaan Pohjois-Savon pinnalistalleen vielä saman vuorokauden nimissä. Seuraavan aamuyön tunteina ulkomaan tulokas tietenkin harhautui Raasion pyydyksiin, ja yön hämystä huolimatta Raasion ja Pohjois-Savon uusi rengastuspinna näki päivänvalonsa. Naaraaksi mitattu lintu oli samalla ensimmäinen Suomessa rengastettu vanha palsasirri. Koipeliini viihtyi paikalla vielä 24.-25.7. (25.7. Mustissa) ja aiheutti lievän bongarivaelluksen altaalle. Rengastuspuuhiemme katsomassa piipahtanut brittiläisen kahlaajafriikki ei oikein jaksanut tästä ulkoeurooppalaisesta innostua, mutta lämpeni sitäkin enemmän lapinsirreistä ja liroista, joita sai hypistellä kä-

dessään. Heinäkuun 25. päivän tienoilla koettiin vielä vanhojen pikkusirrien ja rantasipien muuton sesonkipäivät sekä laskettiin liron ja vesipääskyn toiset huippusummat (ks. taulukko 3). Myös tyllien syysmuutto pääsi kunnolla käyntiin.

Venäläisiä metsäpalosavuja nuuhkittaessa aistittiin 27.7. myös suosirri- ja kuovisirriäikeisten toinen rynnäkkö (ks. taulukko 3). Samassa humussa nähtiin myös syksyn ensimmäiset pulmussirrit. Heinäkuun lopulla lopatti metsäviklojen vaatimaton muutto. Myös pikkusirri- ja pikkutyllivanhusten muutto alkoi hiipua. Heinä-elokuun vaihteessa oli pari hiljaista kahlaajapäivää, jolloin lietteiltä laskettiin vain 15–50 tonkijaa päivässään. Pirstustä hiljaiseloon toivat kuitenkin 30.7. 7 m ja 1.8. 1 p isosirriä sekä 30.7. valkoviklojen toisena huippuna 21 p.

Raasion heinäkuun muuta lintukermaa olivat 9.7. altaan reunuskusikossa nyhjännyt pohjantikkanaaras, 24.7. itäreunan pökelökoivikossa koputellut pikkutikka, 22.7.–8.8. ulapalla luuhaillut pikkulokkijoukko, jossa nähtiin enimmillään 22.7. 4 ad + 40 juv, sekä 28.7. keimaillleet 2 p kirjosiipikäpylintua. Heinäkuun viimeisellä viikolla asemarakennuksen lepikossa kuhisi jo kymmeniä muutolle valmistautuvia pajulintuja ja altaalle alkoi kerääntyä sorsalintuja: mm. 3.8. 114 p tavia ja 4.8. 90 p jouhisorsaa. Aalloilla kellui vielä 2.8. vastakuoriutunut tukkasotkapoikue, jonka kohtalo metsästyskauden käynnistyessä ei lie ne ollut kovin ruusuinen.

Elokuun alussa oli muutama sateisempi päivä ja osittain sen seurauksena Raasion altaan vedenpinta nousi selvästi keskimääräistä korkeammalle. Elokuun ensimmäisen viikon muutto sujui normaalein nuotein. Päiväsummat vaihtelivat 50–120 kahlaajaan ilman päämuuttoja. Ajankohdan runsaslukuisimpia lajeja olivat suosirri ja suokukko. Myös lirot ylsivät vielä yhteen parempaan päivään ennen muuton hiljenemistä: 6.8. 50 p+m. Kun Raasiossa oli sadekeleistä huolimatta hiljaista, ynnäsivät Mustin kävijät pari kohtuullista sirripäivää: 5.8. 40 p suosirriä ja 6.8. 12 p pikkusirriä.

Pikkutylli kuuluu Siilinjärven Raasion ja Mustin vakituiseen pesimälajistoon. © Jorma Peiponen

Harvinaisempaa kahluriantia olivat 5.8. Raasion 9 m punakuria ja Mustin 3 p pulmussirriä. Pikkutyllin päiväsummat painuivat Raasiossa jo 3–8 linnun tasolle eikä rantasipejäkään nähty elokuun vaihteen jälkeen enää kuin yksittäisiä lintuja. Punajalkaviklot katosivat lopullisesti 5.8. mennessä.

Raasion lapintiirat nähtiin viimeisen kerran Mustin altaalla 5.8. (1 ad + 1 juv). Raasiossa levähti 7.8. kaksi harmaahai-karaa. Harmaahai-karasta tehtiin vielä toinen syyshavainto 18.8., jolloin nähtiin etelään päin paineileva yksilö. Muuttavia petolintuja alkoi näkyä enenevässä määrin, mikä ei rengastustouhujen kannalta ole kovin ilahduttava piirre – varsinkin varpus- ja ampuhaukat tahtovat jäädä kytäilemään rannan kahlaaja- ja västäräkiporukoita.

Suosirrit eivät malttaneet hellittää vielä; 8.8. tihruttiin 118 p+m Raasiossa sekä edelleen 10.8. 31 p Raasiossa ja n. 50 p Mustissa. Pääosin joukko koostui vanhoista linnuista. Joukon jatkona kipitteli 10.8. 2 p pulmussirriä. Lapinsirrinuorison huippuvaihe ajoittui muutamaa päivää myöhemmäksi: 11.8. 12 p ja 13.8. 14 p Raasiossa. Elokuun puolivälin kynnyksellä oli lyhyt hellejakso ja sen seurauksena pari vain 15–20 kahlaajan päivää. Kuun lopulle saakka kestänyt sateisempi vaihe alkoi elokuun puolivälissä. Rankkojen sadekuurojen lomassa

16.8. laskettiin Raasiossa mm. 2 ad p + 64 ad m tundra-kurmitsaa, 2 m punakuria, 3 m isosirriä ja 40 p + 93 m suosirriä sekä vielä Mustissa 15 p suosirriä. Seuraavan päivän sadesäessä rekisteröitiin 27 p+m suosirriä, tyllien paras päivä ja nuorten pikkusirrien muuton pirstuminen. Sateet toivat altaalle myös pääskyjä (mm. 18.8. n. 1000 p törmä- ja räystäspääskyä) ja tervapääskyjä (16.8. 110 p). Viklojen muutto oli lässähtämässä kokonaan – 15.–25.8. nähtiin päivittäin enää vain yksittäisiä rantasipejä, liroja sekä valko- ja mustavikloja. Pikkutyllijä ja lapinsirrejä todettiin samoihin aikoihin niinkään enää 2–3 yksilöä päivässään.

Elokuun toisella puoliskolla Raasion elämää pitivät yllä lähinnä vain pikku- ja suosirrit sekä tyllit. Nuoret pikkusirrit loistivat syksyllä 1992 poissaolollaan, ja elokuun loppu- ja syyskuun alkupäivinä, jolloin pikkusirreillä on keskimäärin ollut kiivain muuttovaihe, todettiin nyt jopa useita nollapäiviä. Parhaat loppukauden pikkusirripäivät koettiin 20.–22.8. (taulukko 3). Elokuun lopulla, 23.–26.8., nähtiin päivittäin vielä 15–25 p pikkusirriä. Myös nuoria suosirrejä nähtiin tarkasteltavana syksynä hyvin vähän. Elokuun loppupuoliskon paras suosirripäivä, joka samalla oli nuorten suosirrien paras päivä koko syksynä, elettiin jo 20.8., jolloin Raasiossa levähti 40 yksilöä. Tämän jälkeen suosirreillä ei todet-

tu yli 12 linnun muuttoja. Sadekeli 20.8. tiputti Raasioon pikku- ja suosirrien ohella muitakin kahlaajia: mm. suokukko 32 p, tylli 25 p ja kuovisirri 5 p + 5 m. Haulikarkote tehosi vesilintuihin, joiden määrät romahtivat tuon päivän jälkeen vähäksi aikaa 20–30 kelluun. Muista elokuun lopun havainnoista mainittakoon 23.–29.8. enimmillään kaksi vesi-

pääskyä, 21.8. a60 m kurkea, 22.8. a70 m hippiaistä ja 23.8. 1 p kirjosiipikäpylintu Raasiossa.

Nuorten pikku-, kuovi- ja suosirrien niukkuus elo-syyskuun vaihteessa ja syyskuussa sekä mahdollisesti myös vanhojen suosirrien raju muutto heinäkuussa olivat heijastumaa kahlaajien pesintöjen paikoin jopa täydellisestä epäonnistumisesta

ta Pohjois-Venäjän tundralla. Useilla arktisilla lajeilla pesimämenestyksen on todettu olevan sidoksissa pesimäalueen pikkujärsijöiden kannanvaihteluksiin (Cramp 1985). Kun pikkujärsijöitä on vähän, monien tundra petoeläinten saalistus kohdistuu voimakkaana vaihtoehtoihin saalislajeihin, joita ovat monet linnut. Kesällä 1991 petojen määrät kasvoivat voimakkaasti vahvojen pikkujärsijäkantojen turvin laajoilla alueilla Venäjän tundralla (Ryabitshev 1993). Samoilla alueilla pikkujärsijäjoukot huvenivat pohjalukemiin paikoin jo seuraavana talvena, paikoin keväällä ja alkukesästä 1992 (Tomkovich 1994). Kuolasta Taimyrille ulottuvalla alueella kesäkuu ja heinäkuun alku olivat lisäksi poikkeuksellisen kylmiä ja myrskyisiä. Pesimäkauden 1992 kurjat sääolot yhdessä voimakkaan saalistuksen kanssa aiheuttivat sen, että monilla tundra kahlaajilla pesimämenestys oli kesällä 1992 erittäin heikko (Tomkovich 1994). Pesinnössään epäonnistuneet suo- ja kuovisirrit pääsivät starttaamaan ilmeisesti yhtäaikaaisesti sulkasatoalueilleen. Aikaisin elokuussa tavatut suo- ja pikkusirrinuorukaiset tulivat mahdollisesti lähialueilta (Vienanmeren ympäristö?) ja arktisempi (myöhemmin muuttava?) porukka jäikin sitten näkemättä.

Syyskuun alku oli kahlaajapuolella jo hiljaista aikaa ja havisvihkoon kertyi vain "köyhää"-kommentteja. Pikkusirrejä nähtiin syyskuussa vain kuutena päivänä (havaintosumma 60 p), parhaina päivinä 11.9. 15 p ja 12.9. 13 p. Suosirrejä nähtiin vastaavasti enimmillään vain 5 p (11.9.) ja tyllejä 4 p (12.9.). Syyskuun ainokaiseksi kuovisirrihavainnoksi jäi 5.9. nähdyt kaksi lintua. Lapinsirri sitkisteli ennätysmyöhään: 12.9. 1 p ja mahdollisesti sama yksilö vielä 16.9. Syyskuun muita noteerattavampia kahlaajahavaintoja olivat 5.9. 25 m Pluvialis sp.:tä ja 16.9. 1 p jänkäkurppa. Tarkasteltava kahlaajakausi päättyi 27.9. Raasiossa piipahtaneeseen kapustarintanuorukaiseen.

Raasion loppusyksy ei säväyttänyt muillakaan havainnoilla. Yli sadan vesiäisen päiviä todettiin syys-lokakuussa vain yksi: 7.9. yhteensä 110 p, joista 27 p mustalintua. 9.–10.10. tepasteli rannalla kaksi valkuposkikhanhea. Raasion kahlaajakatikat sullottiin asemakopin talvisäilöön talvisissa olosuhteissa 14.10., jolloin jäätyneellä altaalla pyörinyt 20 pulmuseen jengi oli selvä vihje tulevasta – nyt pillit pussiin ja talven viettoon!

Taulukko 4. Eri kahlaajalajien muuttokaudet ja parhaimmat muuttosummat Raasiossa syksyllä 1993. Merkkien selitykset kuten taulukossa 3.

laji	muuttokausi	parhaat muuttosummat
pikkutylti	" 24.8. " 7.9.	17.7. 24 p RM, 20.7. 24 p+m 8.8. 1 ad + 11 juv p
tylli	" 18.7.–22.8. " 28.7.–1.10.	4.8. 31 ad p+m, 10.8. 36 ad p RM 12.8. 50 ad p RM 28.8. 10 juv p RM, 31.8. 18 juv p
kapustarinta	1.8.–5.10.	23.9. 6 juv p
tundrakurmitsa	2.8.–23.9.	10.8. 5 ad p, 17.8. 26 ad p+m
töyhtöhyppä	–15.8.	3.8. 15 p
isosirri*		6.8. 10 m, 5.9. 1 juv p
pulmussirri*		1.7. 1 ad p, 5.8. 4 ad p, 14.9. 1 juv p
pikkusirri	" 7.7.–19.8. " 8.8.–23.9.	22.7. 10 ad p, 25.–27.7. 10 ad p, 28.7. 17 ad p RM 24.8. 32 juv p, 27.8. 80 juv p + 176 m 28.8. 179 juv p RM, 29.8. 115 p, 31.8. 33 p
lapinsirri	" 5.7.–14.8. " 8.8.–25.8.	15.7. 18 ad p, 20.7. 14 p, 21.7. 10 ad p, 3.8. 25 ad p 15.8. 8 p, 21.8. 5 juv p, 22.8. 6 juv p, 23.8. 7 juv p
kuovisirri	" 6.7.–19.8. " 12.8.–30.8.	16.7. 9 ad p, 17.7. 10 ad p, 18.7. 17 ad p RM 2.8. 6 ad p + 2 m, 4.8. 8 ad p + 12 m 13.8. 4 juv p, 14.8. 6 p RM, 27.8. 5 m, 29.8. 4 juv p
suosirri	" 23.6.–23.9. " 4.8.–6.10.	6.7. 50 ad p, 7.7. 22 ad p + 8 m, 18.7. 21 ad p RM 23.7. 27 ad p, 24.7. 20 ad p, 1.8. 57 ad p 2.8. 2 ad p + 60 m, 10.8. 50 ad+juv m RM 27.8. 1 ad + 29 juv p, 18.9. 6 juv p + 25 m 23.9. 1 ad + 35 juv p, 24.9. 31 juv p 26.9.–29.9. 26–27 juv p
jänkäsirriäinen*		21.7. 1 p, 22.7. 2 p, 25.7. 2 p, 28.7. 1 ad p
suokukko	" 21.6.–23.7. " 14.7.–7.9.	6.7. 13 ad p 4.8. 22 p+m, 27.8. 32 p+m, 28.8. 24 p
jänkäkurppa*		5.10. 1 p
taivaanvuohi	13.7.–10.10.	23.7. 4 p
lehtokurppa	–28.9.	10.7. 5 p
punakuiri*		12.8. 33 p, 31.8. 1 juv p
pikkukuovi*		13.7. 1 m, 20.7. 7 m
isokuovi	–28.8.	3.8. 16 p, 4.8. 18 p, 6.8. 14 m
mustaviklo	" 30.5.–4.8. " 21.7.–17.8.	23.7. 3 m, 29.7. 4 p RM, 3.8. 3 m
punajalkaviklo	–27.8.	5.7. 3 p, 14.8. 4 m
valkoviklo	21.6.–28.8.	4.7. 25 p RM, 12.7. 22 ad + 1 juv p 13.–14.7. 18 p, 20.7. 22 p+m, 21.7. 18 p+m, 3.8. 17 p
metsäviklo	–15.8.	17.7. 4 p RM
liro	20.6.–30.8.	3.7. 50 p, 6.7. 51 p+m, 13.7. 53 p+m 14.7. 65 p+m, 21.7. 98 p+m, 3.8. 55 p+m, 4.8. 77 p+m
rantakurvi*		24.6. 1 ad p, 25.7. 1 ad p
rantasipi	–20.8.	2.7. 15 p M, 5.7. 22 p, 7.7. 22 p, 10.7. 19 p RM 11.7. 15 p, 22.7. 14 p RM
karikukko*		17.8. 1 ad p
vesipääsky	5.7.–30.8.	7.7. 6 ad p, 26.–27.7. 6 p

Kausi 1993 – mielenkiintoinen kevät, lattea syksy

Raasion toiminta käynnistyi vappuna jääpeitteisen altaan äärellä vesilintu-pyydyksen rakentamistalkoilla. Ensimmäisen pikkutylliparin esittäessä soidintaan ja punajalkaviklokaksikon hyöriessä hietikolla ei vielä osattu aavistella mielenkiintoista kevään jatkoa. Seuraavalla käynnillä 9.5. pohjoistuuli oli pudottanut Raasioon kevään ensimmäisen lapinsirrin ja 190 p suokukkoa. Pohjoispuhurit eivät hellittäneet muutamaan päivään, ja 13.5. altaan rantaviivassa oli jo pientä tungosta: helminauhamaisena jonona lietettä tökki yhteensä 420 kahluria, joista mainittavimpia olivat 330 p suokukkoa (kevään maksimi), 13 p lapinsirriä sekä kevään ekat 3 p suosirriä ja 5 p tylliä. Suokukkumuutto alkoi vaimeta toukokuun puolivälin jälkeen: 15.5. 100 p, 22.5. 40 p, 23.5. 50 p ja 26.5. enää 1 p. Lapinsirrien rynnistys kulminoitui 15.5., jolloin nähtiin 35 p. Yli 10 lapinsirriä laskettiin päivittäin vielä 22.–27.5., enimmillään 23.5. 19 p ja 27.5. 17 p. 5.6. nähty lappalainen oli ainut kesäkuun puolella todettu lajin edustaja. Katiskoita pidettiin pyynnissä viitenä päivänä 15.–30.5. (yhteensä n. 25 tuntia) ja lapinsirrejä saatiin rengastettua mukavat 40 yksilöä (taulukko 5). Eniten lapinsirirengastuksia (20 yks.) tehtiin sesonkipäivänä 15.5.

Toukokuun viimeisen kolmanneksen kolea säätyyppi pysäytteli tehokkaasti muutakin pohjoiseen pyrkivää sirriväkeä. Raasion historian ensimmäiset keväiset kuovisirrit kiikaroitiin 20.5., kun paikalla kahlaili 2 juhlapukuista lintua. Toukokuun 22:ntenä nähtiin peräti 5 kuovisirriä ja seuraavana päivänä vielä 2 yksilöä. Pikkusirrejä hiiviskeli altaalla lähes päivittäin 22.–30.5., enimmillään 29.5. 4 p. Viimeiset pikkusirrit todettiin 5.6. ja 12.6. Lietteellä nähtiin 20.5.–9.6. päivittäin myös muutamia suosirrejä. Paras suosirrinoteeraus oli 26.5. vaatimattomat 10 p. Tyllien kevätmuuttokausi kesti kuukauden; aikavälillä 13.5.–12.6. tylläjä tavattiin lähes kaikilla käyntikerroilla. Vähintään kymmenen tyllin päiviä oli neljä: 22.5. 15 p, 23.5. 11 p, 30.5. 11 p ja vielä 12.6. 10 p.

Kahlaajakevään parasta antia olivat jänkäsirriäisen massaesiintyminen ja vesipääskyn pirteä muutto. Ensimmäiset 5 p jänkäsirriäistä levähtivät 23.5. Seuraavan kerran Raasiassa käytiin 26.5., jolloin röntäsaateen ja synkeän luoteis-

Taulukko 5. Raasiassa rengastettujen (=r) ja kontrolloitujen (=k) kahlaajien määrät syysmuuttokaudella 1992, kevät- ja syysmuuttokaudella 1993 sekä kahlaajarengastusten yhteismäärä vuosina 1987–93.

laji	1992 syksy		1993 kevät		1993 syksy		1987 –93
	r	k	r	k	r	k	
pikkutylli	91	73	7	2	106	110	415
tylli	47	4	5	–	55	7	292
kapustarinta	–	–	–	–	1	–	2
tundrakurmitsa	1	–	–	–	1	–	9
töyhtöhyppä	–	–	–	–	2	–	3
isosirri	–	–	–	–	–	–	2
pulmussirri	–	–	–	–	1	–	5
pikkusirri	140	65	1	–	414	165	1621
lapinsirri	64	19	40	–	102	29	386
palsasirri	1	–	–	–	–	–	1
kuovisirri	71	2	–	–	41	1	193
suosirri	827	55	4	–	167	36	1425
jänkäsirriäinen	1	–	62	7	2	1	69
suokukko	62	2	21	–	61	3	337
jänkäkurppa	–	–	–	–	–	–	1
taivaanvuohi	8	–	–	–	8	–	45
lehtokurppa	–	–	–	–	–	–	1
isokuovi	–	–	–	–	–	–	3
mustaviklo	5	–	–	–	1	–	22
punajalkaviklo	8	1	–	–	1	–	11
valkoviklo	13	1	–	–	30	–	74
metsäviklo	7	–	–	–	10	–	26
liro	331	7	4	–	333	27	1039
rantakurvi	1	–	–	–	1	–	3
rantasipi	90	7	1	–	76	11	332
karikukko	–	–	–	–	–	–	1
vestipääsky	12	1	–	–	7	2	22
yhteensä	1780		145		1420		6340

tuulen kohmettamat laskijat kirjasivat Pohjois-Savon uudeksi jänkäsirriäisen lepäilijäennätykseksi 100 p. Kahdeksan tunnin katiskapyynti antoi palkkioksi peräti 45 jänkäsirriäisrengastusta. Päälle päätteeksi katiskasta tuli vielä sirriäinen, joka oli rengastettu Puolan Gdanskissa syksyllä 1991. Sirriäisiä laskettiin tämän jälkeenkin mukavasti: 27.5. 70 p, 29.5. 50 p, 30.5. 30 p, 31.5. 3 p ja 8.–9.6. 2 p. Aikavälillä 26.–30.5. Raasiassa rengastettiin yhteensä 62 sirriäistä, joka oli 87 % koko Suomen vuoden 1993 sirriäisrengastuksista. Raasion vesipääskysarja oli myös julkistamisen arvoinen: 22.5. 2 p, 26.5. 4 p, 27.5. 2 p, 29.5. 15 p, 30.5. 18 p, 31.5. 21 p, 6.6. 9 p ja 8.6. 5 p. Ja kuin sinetiksi vivahteikkaalle kahlaajakevälle hemmoteltiin Raasion talajia 29.–31.5. rantakurvilla.

Kesä-heinäkuussa takseerattiin jälleen kerran altaiden pesimälinnustoa. Pikkutyllejä pesi Raasiassa 5 paria ja Mustin hietikoilla 7 paria. Raasiassa oleskeli 30.5.–7.7. punajalkaviklopari, joka yritti pesintää joko läheisellä Kolmisoppi-järvellä tai Raasion valleilla. Muita pesiviä kahlaajalajeja olivat töyhtöhyppä (3 paria), rantasipi ja valkoviklo (1 pari). Pesivä vesilintulajisto

oli samankaltainen kuin edellisvuonna. Poikuehavaintoja tehtiin tavallisempien vesilintulajien lisäksi mm. jouhisorsasta ja heinätavasta. Mustakurku-uikkupari viihtyi Raasiassa toukokuulta heinäkuun puoliväliin. Naaraspukeisesta uivelosta tehtiin kesän mittaan kolme havaintoa: 5.6., 3.7. ja 11.8. Raasiassa.

Raasion lokkilinnut olivat huvonneet kovasti edellisestä vuodesta. Raasion hietikolta löydettiin vain kaksi kalatiiran pesää ja yksi naurulokin pesä. Mustin maakasasaarille oli sen sijaan majoittunut 250 naurulokin kolonia. Lapintiira pesi Raasiassa toistamiseen: 21.6. löytyi kalatiiran pesien viereltä munapesä, jossa köllötti 28.6. untuvikko, joka rengastettiin 9.7. Heinäkuun katiskakierrokset olivat epämiellyttäviä; kiukkuiset lapintiiraemot tulivat sumeilematta päälle kuin ärhäkimmät viirupöllöt konsanaan. Toukokuun lopulta heinäkuulle Raasiassa palloili epämääräinen pikkulokkilössi, josta laskettiin parhaimmillaan 23.6. 120 yksilöä. Raasiassa ja Mustissa ne eivät ainakaan pesineet. Mustissa nähtiin 5.6. 2 muuttavaa merikihua.

Raasion törmäpääskykolonia oli kuitistunut vielä edelliskesän tilanteesta. Koloilla laskettiin 23.7. pyörivän noin

400 yksilöä, joista osa oli nuoria lintuja. Kolonian alamäki johtuu osittain kiillehiekkan kaivuussa aikoinaan syntyneiden kuoppien seinämien sortumisesta. Allasalueiden tuntumassa pesi kesällä 1993 samanlainen petolintulajisto kuin edellisenä kesänä.

Kahlaajien syysmuuttokausi alkoi 30.5., kun Raasiossa tepesteli kauden ensimmäinen mustaviklo. Vakavampia oireita kahlaajien syysmuutosta alkoi näkyä vasta juhannuksen kiepeillä; mm. 21.6. 5 m liroa ja 3 p suokukkoa sekä 23.6. syyskauden ensimmäiset 3 p suosirriä. Jussin päivä tarjosi sitten jo tyydytystä rarinäköä: ilta-puhteella Raasiossa pyörineen liroporukan vanavedessä kiepui kauden toinen rantakurvi. Raasiossa vietti 24.–29.6. kesäpäiviään taas orpo tylli – liekö ollut jo syysmuuttaja? Kesäkuun loppupäivät tiputtivat Raasioon yksittäisiä vikloja ja suokukkokoiraista. Ensimmäinen vähän parempi viklopäivä koettiin 29.6., jolloin nähtiin yksinäisen mustaviklon ohella mm. 13 p+m valkovikloa ja 35 p+m liroa.

Kesäkuun lopulla alkoi myös tuttu vesilintukoiraisten kerääntyminen altaille, mutta määrät pysyivät pieninä; 24.6.–9.7. Raasiosta laskettiin päivittäin vain 10–20 haapanan, 20–50 tavin ja 30–50 tukkasotkan kerääntymiä. Ajankohdan hiljaisina päivinä ehdittiin kiikaroida käpylintujen liikkeitä: mm. 29.6. 75(7a) E ja 9.7. 31 E. Urpiaisia pesi kesällä 1993 joukoittain Pohjois-Savossa ja heinäkuussa nähtiin pikkuparvia vaeltamassa eri suuntiin. Kuun vaihteen harvinaisuusantia edustivat iltapäivällä 4.7. Mustissa lepäilleet kaksi räyskää.

Heinäkuun alussa päästiin tositoimiin kahlaajien muutossa ja muutonseuranassa. Raasiossa rullasi 1.7. pulmussirri, joka saattoi olla vasta menossa tundran pesimäseuduilleen, jossa lumet sulavat kesäkuun lopulla (esim. Tomkovich 1994). Jos havainto tulkitaan kevätmuuttohavainnoksi, kyseessä on Pohjois-Savon ensimmäinen kevähavainto kyseisestä lajista kautta aikojen. Viklojen muutto kiihtyi odotetusti: 3.7. 50 p ja 6.7. 51 p+m liroa sekä 5.7. ja 7.7. 22 p rantasipiä Raasiossa sekä edelleen 4.7. yhteensä 25 p valkovikloa Raasiossa ja Mustissa. Suosirrien muutto virkistyi

Raasioon kerääntyy myös mukavankokoisia haapanaparvia. © Jorma Peiponen

myös: 4.7. 4 p Mustissa sekä 5.7. 12 p, 6.7. heinäkuun parhaana noteerauksena 50 p, 7.7. 22 p + 8 m ja 8.7. 10 p Raasiossa. Osasyllisenä todettuihin suosirrilukuihin oli 6.–8.7. vallinnut sateisempi jakso länsi- ja luoteistuulineen. Tämän jälkeen suosirrejä nähtiin Raasiossa heinäkuun puoliväliin saakka päivittäin 3–6 linnun potteina. Suosirrien imussa käynnistyi myös vesipääskyjen sekä pikku-, lapin- ja kuovisirrien muutto (taulukko 4). Vanhojen suokukkojen parhaiksi summiksi jäivät 5.7. vain 9 p ja 6.7. 13 p. Heinäkuun 8:ntena käynnistyi raaka katiskapyynti- ja rengastussessio. Yöt ja päivät keskeytymättömänä jatkunut 1272 tunnin pyyntituokio katkesi vasta vajaan kahden kuukauden päästä 30.8. Hikisimman vastuun urakasta hoiti Pynnösen Jyrki, joka oli kesällä 1993 varmasti vähiten Siilinjärvellä nukkunut persoona.

Aikajakso 10.–25.7. oli lämmin, aika ajoin jopa helteinen. Sateita tuli vähän, ja ne vähätkin ryöpsähtelivät niskaan kuuroina. Tuulet puhaltelivat pääsääntöisesti idän ja pohjoisen väliltä. Säätyyppi muuttui epävakaisemmaksi vasta elokuun alussa. Suosirrien odottelu heinäkuun puolivälistä alkaen osoittautui turhaksi. Ilmeisesti sateettomien myötätuulielien innoittamina suosirrit pyyhälsivät alueemme läpi pysähtelemättä. Lohdutukseksi 18.–24.7. oli sentään kolme yli kahdenkymmenen suosirrin päivää

(taulukko 4), mutta lähellekään edellisen heinäkuun muuton mittasuhteita ei päästy. Muidenkin sirrien meno kiihtyi heinäkuun toisella puoliskolla; 14.–28.7. Raasiossa seikkaili päivittäin 15–40 sirriyksilöä. Vanhoja pikkusirrejä nähtiin varsin vähän – vain viitenä heinäkuun päivänä yllettiin kymmeneen yksilöön (taulukko 4). Lapinsirrejä laskettiin useimpina päivinä puolenkymmentä yksilöä, mutta kymmenen linnun raja rikottiin vain kolmena heinäkuun lopun päivänä (taulukko 4). Kuovisirreillä oli selvä minirynnistys kuun puolivälissä: 14.7. 7 ad p, 15.7. 1 ad p, 16.7. 9 ad p, 17.7. 10 ad p, 18.7. 17 ad p (Raasio + Musti) ja 19.7. 4 ad p. Tämän jälkeen pitkänokkiin törmättiin heinäkuussa vain 23.–25.7., jolloin Raasiossa vetelehti 2 ad. Syksyn ainoat jänkäsirriäiset kiikaroitiin heinäkuun lopulla (taulukko 4). Kolme näistä saatiin katiskoihinkin, ja viimeisin sirriäinen oli jo valmiiksi kihlattu saksalaisella renkaalla; lintu oli rengastettu keuhkalla 1990 Egyptissä. Heinäkuun vaisussa sirrirutistuksessa saatiin syksyn muutkin vähäiset kaukokontrolli suosirri 2 (norjalainen + puolalainen rengastus) ja pikkusirri 2 (espanjalainen + italialainen rengastus).

Viklopuolella heinäkuun puolivälin loppupuolen näkymiä hallitsivat liro ja valkoviklo. Varsinkin valkoviklolla oli hyvä vuosi, ja 10.–15.7. nähtiin päivittäin

10–23 levähtäjää sekä 19.–23.7. vastaanvasti 7–24 yksilöä. Tämän jälkeen Raasion heinäkuun päiväsummat tipahitivat 1–10 lintuun. Metsävikloja nähtiin useampina päivinä vain yksittäisiä lintuja, mutta liroja tuli ja meni tasaisena virtana. Lirojen päiväsummat Raasiossa vaihtelivat seuraavasti: 10.–15.7. 12–65 p, 16.–20.7. 10–25 p, 21.–25.7. 20–98 p ja 26.–31.7. 15–38 p. Yli 50 liron potteja ynnättiin heinäkuussa 10. päivän jälkeen vain kolmasti (taulukko 4). Rantasipejä nähtiin 10.–23.7. 5–15 yksilön kerääntyminä. Mustaviklon koko jakson 10.–31.7. havaintosummaksi saatiin vain 14 yksilöä (Raasio 12 + Musti 2). Latteahkoa heinäkuun loppuun piristi 25.7. kauden 1993 kolmas rantakurvivanhus, joka köpötteli oitis katiskan uumeniin ja rengastettavaksi. Asemalla yhtämittaisesti 17 vuorokautta urakoinut Pynnösen Jyrki jäi harmikseen ilman mukavaa rengastuspintaa – univelkainen Jyrki ehti poistua asemalta huilimaan pari tuntia ennen kurvin ilmestymistä.

Tyllimuutto käynnistyi vanhaa kaavaa noudatellen heinäkuun lopulla: 18.–19.7. 1 ad p ja 28.7. 7 p (Raasio 2 + Musti 5). Pikkutylliin määrät vähenivät heinäkuun loppua lähestyttäessä: Raasiossa 10.–23.7. päivittäin 15–24 yksilöä ja 24.–31.7. vastaanvasti enää 3–12 lintua. Suokukot eivät ole syksyisin oppineet viihtymään Raasiossa; nytkin heinäkuun toisella puoliskolla nähtiin päivässään yleensä vain 3–5 lintua. Vesipääskyjä tuijoteltiin Raasiossa 5.–27.7. yhteensä 16 päivänä (havaintosumma 45 p). Syysmuutolla vähälukuisia pikkukuoveja nähtiin 20.7. 7 m.

Muidenkin lintujen osalta heinäkuu oli varsin hiljainen. Vesilintuja summattiin heinäkuun puolivälissä päivittäin vain muutamia kymmeniä ja kuun lopulla 100–180 p. Ensimmäinen harmaahai-kara tupsahti Raasioon 26.7. Lajin edustajia nähtiin syksyn mittaan vielä kahtena muuna päivänä: 5.8. 1 juv lähti S sekä 10.8. 1 p ja seitsemän tuntia myöhemmin 1 muuttamassa S (sama yksilö?). Heinäkuun lopulla viestit eri puolilta isänmaata kertoilivat hurjasta käpytikkarumbasta, mutta Raasiossa oli tässä suhteessa perinteisen leppoisa; päivittäin vain pari tik-

kaa metsän päällä, ja parhaina päivinä 31.7. vain 5 W ja 6.8. myös 5 W. Samoihin aikoihin taivaalla hoiperteli jokunen yksittäinen palokärki. Vaelluslintupuolelta voinee mainita vielä 21.7. 138 m käpylintua. Heinä- ja elokuun taitteessa alkoi Raasion asemarakennuksen lähipelissä *Phylloscopus*-lajien (pääosin pajulintuja) huiske: 23.7. 4 p, 28.7. 17 p, 2.8. 40 p, 5.8. n 100 p, 6.8. n 200 p ja 9.8. n 150 p.

Pynnösen Petro tarkkailemassa Raasion lintukeidasta paikallisen lintutornin huipulta. © Kalle Ruokolainen

Kahlaajapuolella elokuu aloitettiin sirrien merkeissä. Syksyn parhaiksi suosirrilukemiksi jäivät 1.8. 57 p (nousivat muutolle) ja 2.8. 2 ad p + 60 m Raasiossa. Ensimmäinen nuori suosirri (1 juv p + 10 m) nähtiin 4.8. Raasiossa. Viidenkymmenen suosirrin raja rikottiin vielä 10.8., jolloin summattiin Raasiossa ja Mustissa yhteensä 6 ad p + 14 juv p + 30 m. Vanhojen kuovisirrien toinen huippu koettiin samoihin aikoihin: 1.8. 4 ad p, 2.8. 6 ad p + 2 m, 3.8. 2 ad p, 4.8. 8 ad p + 12 m ja 5.8. 4 ad p nousten muutolle. Lapinsirrit revittelivät myös syksyn parhaan muuton: 3.8. 25 ad p ja vielä seuraavana päivänä 7 ad p. Pikkusirrit pääsivät vauhtiin hivenen myöhemmin: 3.8.

4 ad p, 5.–6.8. 2 p, 8.8. 9 p sekä 9.8. 15 p ja 10.8. 19 p (Raasio 17 + Musti 2). Elokuun ensimmäisen puoliskon paras pikkusirripäivä elettiin sateen vihmossa 12.8., jolloin Raasiossa ja Mustissa nähtiin yhteensä 22 p. Harvemmin nähtävää sirrijoukkoa edustivat 5.8. 4 ad p pulmussirriä ja 6.8. 10 m isosirriä Raasiossa.

Nuoret lirot esittivät syksyn parastaan elokuun alussa (taulukko 4). Tämän jälkeen liroja nähtiin päivittäin 5–15 yksilöä kuun puoliväliin saakka. Valkoviklot eivät hellittäneet vielä kuun vaihtuessa vaan elokuun eka puoliskolla päästiin kokemaan vielä kolme yli 10 linnun päivää, joista parhaana 3.8. 17 p. Mustaviklot eivät matkineet sukulaisiaan – parhaana elokuun päivänä 3.8. vaatimattomat 3 p ja koko elokuun havaintosummana vain 12 yksilöä. Metsäviklon elokuun esiintyminen oli perinteikäs: 3.–15.8. neljänä päivänä yksi yksilö. Punajalkavikloja putkahti Raasioon parina elokuun ehtoona: 14.8. 4 m ja 27.8. 1 m. Rantasipit pysyivät myös taka-alalla; läpi elokuun rannalla talsi päivittäin vain yksittäisiä lintuja, kunnes kuun puolivälissä ne vähätkin kaikkosivat muihin maisemiin. Elokuun alun suokukkomaarätkään eivät päästä huimanneet – päivittäin korkeintaan puolenkymmentä tökkijää ja vain kahtena päivänä yli 10 veltoilijaa: 4.8. 22 p+m ja 9.8. 16 p+m. Tämän jälkeen ennen loppukuun pientä ryhdistäytymistä oli jokuun suokukotonkin päivä.

Tyllipuolella tapahtui elokuun alussa selkeää terhakoitumista: Raasiossa 1.8. 16 p, 4.8. 31 p+m, 5.8. 28 p+m sekä 10.8. Raasiossa + Mustissa yhteensä 36 p. Pikkutyllillä summattiin vastaavana aikana 2–12 lintua päivittäin. Elokuun alun havainnot isommista kurmitsoista on nopeasti kuitattu: 1.8. ja 6.8. 1 juv p kapustarinta, 2.8. 1 ad p, 6.8. 1 ad p ja 10.8. 5 ad m tundrakurmitsaa sekä 1.8. 6 m *Pluvialis sp.*:tä. Kuoveja tavattiin 1.–24.8. poikkeuksellisesti päivittäin, joskin pääluvut jäivät vaatimattomiksi; yli 10 kuovin kasoja laskettiin vain viitenä päivänä.

Elokuun puoliväliä lähestyttäessä odoteltiin kahlaajamuuton vilkastumista. Säätyyppikin muuttui sateisemmaksi, ja elokuun toinen puolisko olikin sitten säiden puolesta epävakainen. Vettä ropotteli

12.8. yöllä ja aamupäivällä. Päivän havaintosaaliina oli mm. 22 p pikkusirriä (syksyn paras vanhojen lintujen summa) ja 50 p tylliä (syksyn paras muutto) Raasiossa + Mustissa sekä 33 p punakuiria Raasiossa. Illalla 16.8. alkanut vesisade muuttui yöllä etelämyrskyksi ja seuraava päivä olikin täyttä vesirahmää aamusta iltaan. 16.8. palloili Raasiossa mm. 20 p pikkusirriä (+ 12 m PK). Seuraavan päivän sateessa noteerattiin Raasiossa vain 14 sirriä, syksyn ainut karikukko (ad) ja syksyn parhaana tundrakurmitsamuuttona 8 ad p + 18 m. Pikkusirrien määrät alkoivat kasvaa entiseen malliin elokuun toisella puoliskolla: mm. 16.8. 20 p, 18.8. 18 p, 19.8. 11 p, 21.-22.8. 20 p, 23.8. 28 p ja 24.8. 32 p. Samoihin aikoihin kuovi- ja suosirrejä nähtiin päivittäin vain yksittäisiä lintuja. Lapinsirrin nuorisohuippu vilahti nopeasti ilman kunnon huipennuksia: 15.8. 8 p, 21.8. 5 p, 22.8. 6 p ja 23.8. 7 p. Syksyn viimeiset lapinsirrit nähtiinkin sitten jo 25.8.

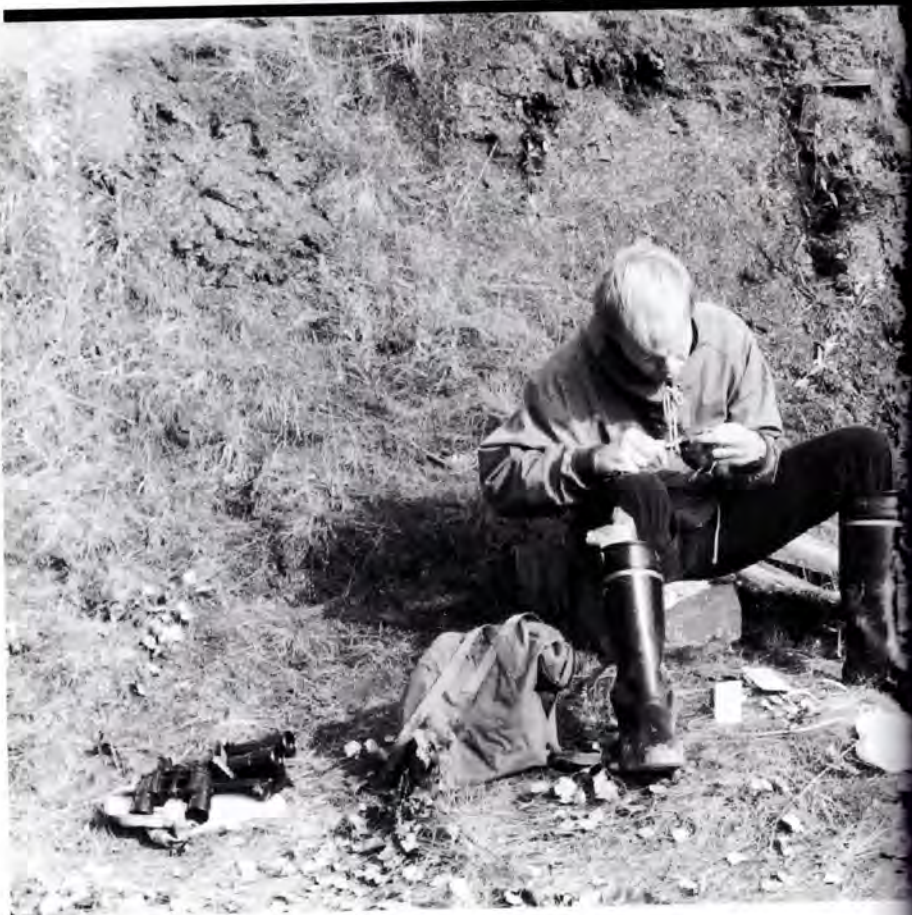
Elokuun 26. päivänä pelättiin Raasiossa jo kahlaajasyksyn totaalista lässähämää. Rannalta oli summattu päivän mittaan kokonaista 13 kahlaajalintua ja taivaalta oli plokattu niinikään 13 enemmän tai vähemmän muuttavalta näyttävää pitkäkinttua. Katiskat olivat maanneet pyynnissä 24 tuntia, ja päivän kahlaajarengastussaldo oli mitä melkoinen: yksi rengastettu kuovisirri! Pynnösen Jyrkillä lienee ollut täydellinen turhautuminen lähellä. Oliko taas toistumassa edellissyksyinen pikkusirrikuvio eli jäisivätkö parhaat summat noihin muuttamiin kymmeniin lintuihin, jotka oli nokitettu muutama päivä sitten? Illalla vihmoi vesitihkua, joka seuraavana aamuna äityi jo paremmaksi sateeksi ja muuttuen kuurottaiseksi iltapäivällä. Ja odotettu elokuun lopun pikkusirrimyllytys lähti sittenkin käyntiin: ensimmäinen 30 pikkusirrin partio pyyhälsi altaan pinnassa etelään klo 10.55 ja tämän jälkeen yksin asemalla häärinyt Jyrki näki katiskakierrosten lomassa muuttavia pikkusirriparvia klo 18 saakka. Osa muuttajista putosi lietteille ja 75 % näistä lepäilijöistä uunotti itsensä katiskoihin. Päivän aikana summattiin yhteensä 80 p + 176(7a) m pikkusirriä + 5 m PK:aa. Kaikki 60 rengastettua – samoin kuin seuraavankin päivän 122 rengastettua – olivat nuoria lintuja. Todellisuudessa pikkusirrejä suihki päivän aikana Raasion kautta huomattavasti havaittua enemmän, sillä valtaosa yhden

asemamiehittäjän ajasta kului mökissä istumiseen ja lintujen käsittelyyn. Muitakin kahlaajia nähtiin siinä sivussa kohutuullisesti: mm. 1 m tundrakurmitsa, 5 juv m kuovisirriä, 30 m suosirriä, 32 p+m suokukkoa (syksyn paras suokukkopäivä!), 1 m punajalkaviklo ja 1 p vesipääsky.

Pikkusirrien hehkutus ei lopahtanut yhteen päivään vaan seuraava yö ja päivä toivat Raasioon uutta jengia. Tämä jälkiporukka ei pitänyt hyvästä sivu-/myötätuulikelistä huolimatta samanlaisista hoppua kuin edellisen päivän hätähoukut. Mahdollisesti linnuilla oli takanaan pitkä lentourakka, ja tilaisuuden tarjoutuessa pikkusirrit jäivät tankkaamaan. Ehkä edellisen päivän linnuissa oli enemmän yksilöitä, jotka olivat ehti-

käytännöllisesti katsoen lähes kaikki tallustelijat saatiin käsiteltäviksi (122 rengastettua + 30 kontrolloitua). Muutoin päivä oli kahlaajien osalta hiljainen. Pikkusirrimäärät hiipuivat tämän jälkeen lepäilijöiden jatkaessa taivaltaan: 29.8. vielä 115 p, 30.8. 20 p, 31.8. 33 p nousivat muutolle ja seuraavana päivänä ei enää yhtään.

Pikkusirri-ryöstystä lukuunottamatta elokuun lopun kahlaajaelo oli altailla väritöntä. Kuovisirrejä nähtiin 27.8. jälkeen enää kolmena päivänä: 28.8. 4 juv p (Raasio + Musti), 29.8. 4 juv p ja syksyn viimeisinä 30.8. 2 juv p. Suosirrit olivat yhtä harvalukuisia kuin kuovisirrit. Tyllejä laskettiin aikavälillä 16.-31.8. 3-18 yksilöä päivässään. Yksittäisiä pikkutylyjä hääräsi tyllien jatkona 29.8. saak-

Markku Ukkonen... © Juhani Rissanen

neet/pystyneet varustautumaan lähtöalueellaan paremmin muuttolentoa varten ja siten pystyivät jatkamaan muuttoaan kehnosta säästä huolimatta. Kaikki päivän aikana havaitut 179 (Raasio 160 + Musti 19) pikkusirriä nähtiin paikallisina tonkimassa ahkerasti rantaliejua. Raasion pikkusirrit eivät pystyneetkään ruokaillessaan välttämään katiskoita, ja

ka. Viimeiset pikkutylyt todettiin kuitenkin niinkin myöhään kuin 7.9. (3 p). Viklot hupenivat elokuun puolivälin jälkeen muuttamaan liiroon ja valkovikloon pävässä. Tundrakurmitsoita nähtiin 28.8. 1 m ja 29.8. 2 juv p, joista toinen rengastettiin. Syksyn viimeiset vesipääskyä kirjattiin kuun loppupäivinä: 18.8. 1 juv p, 27.8. 1 p ja 29.-30.8. 2 juv p.

...ja työn tulos. © Eelis Rissanen

Västäräkkejä ja keltavästäräkkejä nähtiin varsin vähän; parhaaksi keltavästäräkkisummaksi jäi 9.8. 60 p ja suurimpia västäräkkinnoteerauksia olivat 14.8. ja 20.8. n. 100 p. Pohjansirkkuja tavattiin muuttavina ja paikallisina elokuussa selvästi keskimääräistä enemmän; useina aamuina 5–10 m+p ja enimmillään 26.8. a13 p. Harvinaisempia Raasiovieraita edustivat 5.8. ja 16.8. nähdyt pikkutikat, 7.8. lännen suuntaan lepatelleet kaksi pähkinähakkia ja 22.8. Raasion vallilla hiekkaisia maimia ihmetelty huuhkaja.

Syyskuussa Raasion toiminta hiljeni. Yhtämittainen katiskapyynti ja havainnointi päättyivät 30.8. Syyskuussa Raasioon tehtiin laskentakäyntejä yhteensä 19 päivänä. Syyskuun 10. päivän kieppeillä säät viilenevät ja heti kuun puolenvälin jälkeen oli jo

Muunkin linnuston osalta tarkasteltavaa elokuuta voisi luonnehtia varsin latteaksi. Vesilintuja tavattiin läpi elokuun keskimääräistä vähemmän. Enimmillään vesiaisiä laskettiin kuun puolivälissä 150–180 p, ja metsästyksen käynnistyttyä leppäilijämäärät tiptahtivat 50–80 lintuun. 18.8. Raasiossa kellui 20 p lapasorsaa.

Petolintuja – etupäässä varpushaukkoja – ilmaantui taas pyörimään altaille elokuun alussa. Sateisina elokuun loppupuolen päivinä altaalla hyrräsi myös pääs-kyjä, esimerkiksi 18.8. 310 p ja 22.8. 250 p (pääosin haara- ja räystäspääskyjä). Myös tervapääskyjä ilmaantui koleina ja sateisina päivinä hyönteisjahtiin; mm. 9.8. 150 p, 10.8. 100 p ja 21.8. 60 p.

rasakoita pakkasöitä. Raasion hietikot olivat aika ajoin tönkköjäässä, ja mm. 18.9. esittivät suosirrit hupaisaa ryhmäluistelua Raasion aamuisella rantariititeellä. Loppukuu oli taas lämpimämpi. Pikkusirrejä nähtiin syyskuussa yhteensä yhdeksänä päivänä, yleensä vain muutamia yksilöitä kerrallaan, mutta enimmillään 5.9. 17 p. Syyskuun alussa suosirrit olivat lähes tyystin kadoksissa, kunnes kuun puolivälissä nuoria lintuja alkoi tippua altaalle: 14.–16.9. altailla tavattiin vain 1–4 suosirriä, mutta 18.–29.9. jokaisella käynnillä 20–36 yksilöä. Raasion rantoja tonki 5.9. nuori isosirri ja 14.9. syksyn ainokainen nuori pulmussirri, joka sai laskeutumisestaan muistoksi teräsrenkaan. Tyllejä kirjattiin yhdeksänä päivänä, 1–6 yksilöä kerrallaan. Suokukkoja näyttäytyi 3.–7.9. yhteensä 28 yksilön verran. Kapustarintoja laskeutui Raasioon neljänä päivänä, enimmillään 23.9. kuuden linnun läjä. Samana päivänä raapustettiin kirjoihin syyskuun ainut tundrakurmitsahavainto (3 juv p).

Lokakuu tarjosi havaintoja viidestä kahlaajalajista. Suosirrejä löydettiin neljänä päivänä: 1.10. 15 p, 3.10. 10 p, 5.10.

5 p ja 6.10. 4 p. Syksyn viimeiset kaksi tylliä värjöttelivät hietikolla 1.10. Elokuun 28:ntena rengastettu kapustarinta vetkutteli paikalla vielä 3.10. ja 5.10. Syksyn ainut jänkäkurppa piilotteli katiskoiden vierellä 5.10. Raasion kymmenennen havainnointikauden viimeinen kahlaaja, taivaanvuohi, potkittiin siivilleen 10.10.

Loppukauden mielenkiintoisimmat havainnot muista lajeista saatiin vaelluslinnuista. Syys-lokakuun vaihteessa Raasion lepikot kuhisivat vaeltavista tiAISista, joiden suurimmat parvet käsittivät 20–30 yksilöä. Raasio ei jäänyt osattomaksi syksyn valkoselkätikkavaelluksestakaan: 23.9. koillisrannan pötkelökoivikkoa tutki koiras ja 26.9. paikalla rymysi naaras. Syyskuun 28. päivänä nähtiin pohjantikkakoiras ja 5.10. yllätti Mustin kävijät langalla tuijotellut hiipöllö.

Havainnoijat:

Suluissa olevat luvut tarkoittavat käyntipäivien lukumäärää vuosina 1992 ja 1993.

Raimo Aaltonen (0+2), Satu Arponen (1+0), Eveliina Asikainen (1+0), Mika Asikainen (6+2), Erkki Björk (1+3), Petri Clusius (5+0), Heidi Hannula (5+5), Mika-Petri Harju (5+1), Aimo Hartikainen (14+12), Mirja Hartimo (1+0), Kalevi Helppi (1+0), Mikko Huju (1+0), Osmo Huupponen (3+11), Terho Hämäläinen (0+10), Tuula Härkönen (1+3), Harri Hölttä (4+1), Jukka Ihanus (3+0), Timo Immonen (2+3), Mikko Jokinen (0+1), Samuel Kallionpää (1+0), Antti Kettunen (7+0), Jaakko Kettunen (25+8), Jarkko Koskela (0+9), Jarmo Koskela (1+0), Heikki Kotilainen (15+26), Kaisu Kotitie (1+0), Anne-Mari Kärkkäinen (17+4), Kati Könönen (21+6), Paavo Liimatta (1+0), Kari Lindblom (2+0), Mariko Lindgren (22+19), Antero Lindholm (4+31), Arvi Meklin (2+0), Petri Metsälä (0+1), Seppo Mikkonen (3+1), Stein Nilsen (1+0), Allan Nyssönen (3+1), Marko Pakarinen (0+1), Heikki Pentikäinen (0+1), Juha Piipponen (3+5), Jarmo Pirhonen (1+5), Jyrki Pynnönen (24+56), Petro Pynnönen (49+20), Chris Redfern (2+0), Eelis Rissanen (27+27), Juhani Rissanen (14+10), Adrian Royle (7+2), Kalle Ruokolainen (8+32), Timo Ruotsalainen (1+1), Helena Rönkä (1+2), Risto Rönkä (1+2), Olli Sallasmaa (8+1), Tuomas Seimola (1+0), Petri Seppälä (1+3), Frans Silvenius (1+1), M. Soini (2+0), T. Soini (2+0), Merja Taiminen (2+0), Hannu Tammelin (0+1), Ari Tanskanen (1+0), Markku Ukkonen (38+38), Markus Varesvuo (1+0), Pentti Vattulainen (1+0), Jukka Virtanen (2+0), Anssi Vähätalo (2+0), Veli-Matti Väänänen (3+0), Pentti Zetterberg (1+0).

Rengastus Raasiossa

Kahlaajia pyydettiin molempina vuosina 10–12 perusmallisella kahlaajakatiskalla. Muutaman katiskan kuivanmaan puoleisen johdinaidan päässä pidettiin vielä pientä päätykatiskaa. Katiskoiden määrä oli sama kuin edellisinäkin vuosina. Rannalle sijoitettua nauhuria käytettiin muutamana päivänä atrappina, joka tuntui kiinnostavan jonkin verran vikloja. Peto-verkkoja ja kahlaajapyyntiin tarkoitettuja rastasverkkoja viriteltiin kokeilumielessä parina päivänä ilman mainittavaa menestystä. Hietikkokentän pienessä laguunilahdukassa puljanneita vesilintujen poikasia napattiin kiinni muutama päivänä veteen uitetuilla rastasverkoilla. Rengastetuista kahlaajista kerättiin sulkasatotietojen lisäksi biometristä aineistoa (7 mittaa).

Yhdelle rengastajalle maksettu päiväraha mahdollisti sen, että Raasioon saatiin kumpanakin tarkasteltavana vuotena järjestettyä ympärivuorokautista kahlaajapyyntiä kesäkuun lopusta elo-syyskuun vaihteeseen. Syyskuussa pyynti oli tehottomampaa. Syysmuuttokaudella 1992 lintuja pyydystettiin aikavälillä 21.6.–16.9. yhteensä 57 päivänä (pyyntitunteja 960 h, joista heinä-elokuussa 930 h). Pisin non-stop -pyyntijakso oli 481 tunnin istunto 10.–30.7. Vastaavasti syys-

Taulukko 6. Raasiossa rengastetut linnut kahlaajia lukuunottamatta vuosina 1992 ja 1993. Kaikki rengastukset on 28.6. jälkeen tehtyjä.

laji	1992	1993
haapana	12	8
tavi	53	80
sinisorsa	—	2
jouhisorsa	1	—
tukkasotka	6	—
telkkä	1	12
varpushaukka	—	2
ampuhaukka	—	1
pikkulokki	9	—
naurulokki	8	—
kalatiira	25	2
lapintiira	1	1
törmäpääsky	114	7
metsäkirvinen	1	3
niittykirvinen	3	7
lapinkirvinen	2	1
keltavästäräkki	146	153
västäräkki	314	366
kitasku	—	1
varis	1	—
yhteensä	697	646

kaudella 1993 katiskat olivat viritettyinä 21.6.–28.9. yhteensä 71 päivänä (1395 pyyntituntia, joista heinä-elokuussa 1320 h). Pisin ympärivuorokautinen pyyntirupeama oli 8.7.–30.8. toteutettu 1272 tunnin aukoton urakka! Tuosta teosta on Raasion nykyresursseilla paha enää parantaa. Vastaavasti vuosina 1987–91 syksyisiä pyyntipäiviä on ollut 20, 42, 16, 46 ja 44. Lisäksi keväällä 1993 lintuja pyydettiin 15.–30.5. yhteensä viitenä päivänä (yhteensä 25 pyyntituntia).

Syksyn 1992 kahlaajarengastussaldo oli paras kautta aikojen, yhteensä 1780 kahlaajarengastusta sekä 239 omaa ja vierasta kontrollia (taulukko 5). Katiskapyynnin bonuksena saatiin kiinni myös muita vesiympäristön lajeja, joita rengastettiin yhteensä 697 yksilöä (taulukko 6). Näistä 2/3 oli västäräkkejä ja keltavästäräkkejä. Syksyllä 1993 yritys oli vielä luokkaa lujempi kuin edellisellä kaudella. Ahkeruutta ei kuitenkaan täysimääräisesti palkittu ja syyskauden 1993 kahlaajarengastussumma jäi 1420 lintuun (taulukko 5). Kahlaajakontrolleja kertyi tuolta syksyltä yhteensä 392. Kevään 1993 pyydystely tuotti vastaavasti 145 kahlaajarengastusta (+ 9 kontrollia), joista 62 tehtiin jänkäsirriäisille. Muita kuin kahlaajia rengastettiin vuonna 1993 yhteensä 646 yksilöä, joista vain yksi lintu merkittiin keväällä. Tällä kertaa 4/5 näistä operaatioista tehtiin västäräkeille ja keltavästäräkeille. Vuosien 1992–93 rengastussumma oli 4688 lintua. Kaikkiaan Raasiossa syksyllä 1992 nähdyistä kahlaajista 31 % saatiin katiskoihin rengastettaviksi tai kontrolloitaviksi. Vastaava luku syksyllä 1993 oli 33 %. Jonkinlaista pyyntitehokkuutta kuvastavia lukuja tarkastellessa on muistettava, että kaikkina päivinä, jolloin kahlaajat Raasiossa laskettiin, siellä ei lintuja pyydystetty. Pyyntipäivinä keskimääräinen pyyntitehokkuus oli kahlaajien osalta arviolta noin 60–70 %:n luokkaa.

Kolme eniten rengastettua kahlaajalajia olivat molempina vuosina pikkusirri, suosirri ja liro. Liroja saatiin kumpanakin vuonna yhtä paljon kuin edellisenä viitenä vuotena yhteensä! Pikkusirrien rengastusmäärät jäivät vuonna 1992 vaatimattomaksi (vain 140 rengastettua), koska nuoret linnut jäivät tulematta. Sen sijaan seuraavana syksynä pikkusirriengastuksia tehtahtiin lähes ennätysyysyyn 1991 tahtiin. Suosirrejä rengastettiin syksyllä 1992 ennätysellisesti yli 800 yksilöä – kiitos massiivisen rynnäkönnön 19.–21.7. Myös lapinsirrejä ja valkovikloja sekä sisämaasijaintimme huomioiden kuovisirrejä ja vesipääskyjä saatiin rengastettua molempina vuosina kohtuullisen runsaasti. Kevään 1993 jänkäsirriäisen rengastussummaa voisi luonnehtia jopa hulvattomaksi. Wader Study Group Bulletin -lehden (n:o 71/1993) vertailussa Raasio osoittautuikin lapinsirrin, jänkäsirriäisen ja liron osalta itse asiassa erääksi Euroopan (maailman!) merkittävimäksi rengastuspaikaksi vuonna 1993. Myös västäräkin ja tavin rengastusluvut ovat valtakunnallisesti merkittäviä. Rarikamaa kahlaajarengastajan listoilla edustivat kumpanakin vuotena napatut rantakurvit ja vuoden 1992 palsasirri.

Raasion varsinaisina rengastajina ovat toimineet vuosina 1992–93 Antero Lindholm, Eelis Rissanen, Jyrki Pynnönen, Petro Pynnönen ja Markku Ukko-nen. Lisäksi asemalla ovat tilapäisesti rengastaneet Timo Immonen ja Anssi Vähätalo. Pynnösen veljekset ovat hoitaneet miehitys- ja rengastusurakasta ylivoimaisesti suurimman siivun. Jatkossa uudetkin kahlaaja- tai asemaluvan omistavat rengastajat ovat erittäin tervetulleita Raasioon merkkamaan kahlaajia, joita muilla asemillamme rengastetaan varsin vähän. Yhteyttä voi ottaa allekirjoittaneeseen.

Kiitokset

Havainnoijaluettelon henkilöt ansaitsevat mainesanoja aktiivisuudestaan. Kuopion Luonnon Ystävien Yhdistys on tukenut Raasion toimintaa apurahalla molempina vuosina. Siilinjärven Kemira on antanut lintuharrastajille mahdollisuuden liikkua ja toimia teollisuusalueisiinsa kuuluvilla altailla.

Kirjallisuus

Cramp, S. (toim.) 1985: Handbook of the birds of Europe, the Middle East and North Africa. The birds of the Western Palearctic. Vol. 3. Oxford Univ. Press, Oxford.

Kärkkäinen, A.-M. 1992: Talkootoiminnan elvyttämistä. – Siivekäs 13:37.

Pynnönen, P. 1994: Palsasirri Siilinjärvellä 23.–25.7.1992. – Siivekäs 14:34–35.

Ryabitshev, V. K. (toim.) 1993: Breeding conditions for waders in the tundras of Russia in 1991. – Wader Study Group Bulletin 71:20–25.

Tomkovich, P. S. (toim.) 1994: Breeding conditions for waders in Russian tundras in 1992. – Wader Study Group Bulletin 75:20–26.

BirdLife INTERNATIONAL

BirdLife Suomen (entinen Lintutieteellisten Yhdistysten Liitto) kautta PSLTY Kuikka on myös osa kansainvälistä lintujensuojelujärjestö BirdLife Internationalia.

Summary

Wader Migration at Raasio and Musti – Autumn 1992 & 1993

These two man made lakes continue to develop as excellent wader observation and ringing sites. As the vegetation around the lakes spreads more and more sandpipers are attracted, especially Wood and Green Sandpipers as well as Greenshanks and Woodcocks. During both years the water levels remained high, effecting the amount of exposed sludge.

Between 10 and 12 walk-in-traps are used along the shore line with tape lures played to attract birds. All ringed birds are measured. During 1992, 960 hours of catching took place over 57 days with 481 hours without a break. In 1993, 1395 hours took place over 71 days with an unbroken run of 1272 hours. These out of the way sites attract good numbers of observers with 65 contributing to the records. The most ringed species are Little Stint, Dunlin and Wood Sandpiper. 1992 was a bad year

for Little Stints as there were very few young birds but by 1993 numbers were back to normal; 182 Little Stints ringed 26-27th August. Ringing records have also shown that 1992 was a bad year in Northern Russia for all wader species as a few young birds were recorded at the end of the autumn. It is thought that a lack of voles resulted in raptors feeding on wader chicks instead. There was a burst of old waders especially Dunlins and Curlew Sandpipers through Raasio at the same time, 19-21 July.

The highlights of the period were the three days from 19th -21st July 1992 with 613 birds ringed including 20 controls from 11 countries. Broad-billed Sandpipers showed up in very large numbers in May 1993 - 100 individuals, of which 45 were ringed, at the same time as a flock of Red-necked Phalaropes. Terek Sandpipers are now annual long stayers. The first adult Pectoral Sandpiper to be ringed in Finland caused a lot of excitement

during late July 1992.

Besides being an excellent passage site, more and more breeding birds are attracted to the lake shores. Arctic Terns now breed as do Redshanks, Slavonian Grebes, large numbers of Sand Martins which attract foxes and a pair of Hobbies, plus an interested female Smew at nesting time. Oystercatchers and Ringed Plovers are possibly expected to start breeding here soon.

Tables

1	Number of observation days at Raasio
2	Observation totals
3	1992 migration periods at Raasio
4	1993 migration periods at Raasio
5/6	Totals for each species ringed and controlled

Kuopion Puijon itärinteen linnustoa selvitetiin Kuopion kaupungin ympäristölautakunnan toimeksiannosta kesällä 1994. Osalle alueesta suunnitellun täydennysrakentamisen vuoksi oli tarpeen arvioida rinteen linnuston arvoa ja verrata sitä aiemmin vuonna 1981 koko Puijon selänteeltä tehtyyn tutkimukseen.

© Kalle Ruokolainen

Tutkimusalueeksi valittiin yhdessä kaupungin ympäristökeskuksen kanssa Puijon itärinteen osa Päivärannan koulun ja Antikkalan hiihtohissin välistä (Kartta s.43). Lännessä alue rajoittui Kokonmäellä luontopolkuun ja Puijonsarven selänteen laella latu-uraan. Idässä rajan muodostivat Päivärannan asutusalue, molemmat Valkeisen lammet, moottoritie, Poukamantie ja Kallantie.

Luonnoltaan alue on arvokkainta Puijoa. Sitä hallitsevat Satulanotko ja Kokonmäen vankat kuusikot. Pohjakasvillisuus on monin paikoin poikkeuksellisen rehevää. Useat kosteat puronotkelmat lisäävät kasvillisuuden rehevyyttä. Maakunnallisesti Puijon kuusikot ovat myös hyvin säilyneitä ja paikoitellen metsä on saavuttamassa vanhenemisen myötä aarniomaisen erikoisluonteen. Jonkun verran alueeseen kuuluu myös kulttuurinlaiteita, kuivempia kangasmaita, niittyjä ja pihapiirejä. Tarkemmin alueen kasvillisuutta ja sen tyypitystä esittelevät Fagersténin (1985) ja Tuovisen (1979) tutkimukset.

Aineisto ja menetelmä

Tutkimusaineisto kerättiin 6.–17.6.1994 tehdyillä linjalaskennoilla. Linjalaskennassa poimitaan lintupareiksi tulkittavat havainnot erikseen 50 metriä leveältä pääsaralta ja tämän ulkopuoliselta apusaralta (Koskimies & Väisänen 1988). Laskentojen suoritusajankohta oli kello 3.30 ja 9.00 välillä, jolloin lintujen lauluinnostus on suurimmillaan. Linjojen kokonaispituus oli 19,8 kilometriä, josta 50 metrin pääsaran pinta-alaksi saadaan 0,99 km².

Varsinaiset lajin tiheysarviot laskettiin pääsaran havainnoista. Apusaran havainnot ovat mukana laajentamassa

Päivärannan ja Antikka Puijon itärinteen

kuvaa alueen lajistosta. Laskennoissa käytettiin samaa menetelmää kuin vuonna 1981 suoritettussa koko Puijon selänteen linnustoselvityksessä (vrt. Kauppinen & Ukkonen 1982). Lasketut linjat sijaitsivat 75 metrin välein. Niistä kuljettiin ensin joka toinen aloittaen pohjoisimmasta, ja etelästä palattiin pohjoiseen kulkemalla väliin jääneet linjat. Laskenta suoritettiin siis yhdenmukaisesti vuoden 1981 laskentojen kanssa (vrt. Kauppinen & Ukkonen 1982). Lasketut linjat sijaitsivat niin ikään yhtenevästi vuoden 1981 tutkimuksen kanssa.

Linnuston monipuolisuutta on mitattu laskemalla aineistosta diversiteettiluku. Luku on Shannon-Wiener -indeksi $H' = -\sum p_i \ln p_i$, missä p_i tarkoittaa lajin i suhteellista osuutta.

Laskentojen lisäksi alueella retkeiltiin jonkin verran muutenkin, mutta mitään merkittävää lisättävää lajistotietoihin ei saatu. Puijon alueen linnustosta voi lukea lisää Siivekkään faunistisista katsauksista, joissa luetellaan Puijollakin tavattavien harvinaisuuksien, kuten idänuunilinnun, pikkusiepon tai vaikkapa pohjan-tikan havainnot vuosittain.

Tutkimusalueen linnusto 1994

Taulukossa 1. on kerrottu pääsaralla tavattujen lintujen tiheydet ja dominanssit sekä verrattu näitä Kauppinen & Ukkosen (1982) raportista osa-alueiden V–VI yhteenlaskettuun linnustoon. Vertailuvuosien lajimäärät (29) ovat samat, mutta lajittaiset tiheydet ja dominanssit vaihtelevat. Vuosien välinen vaihtelu on luonnollista linnuston todellisesta – varsin suuresta – vaihtelusta, laskijoiden eroista ja sattumasta johtuen. Linjalaskennoissa tavoitetaan noin kaksi kolmasosaa alueella pesivistä pareista.

Vuonna 1981 tavatuista lajeista jäivät havaitsematta tältältti, kirjosiieppo, pyy,

närhi ja mustapääkerttu. Näistä tältältti vuosittaiset kannanvaihtelut ovat hyvin suuria. Kirjosiieppo tavattiin apusaralla myös 1994, mutta lajin taipumus pesiä pönttöihin selittää ehkä sen "vähemmen" alueella. Puijon linnunpöntöt ovat ilmeisesti vuosien varrella ränsistyneet ja pudonneet maahan. Tutkimusalueella pöntötyksellä ei välttämättä ole kuitenkaan ollut suurta merkitystä. Närhen, pyyn ja varsinkin mustapääkertun tapaa-minen on paljolti sattumasta kiinni. Pitkääikäisen seurannan puuttuessa lajistossa tapahtuneet muutokset sekä niiden syyt ja merkitys jäävät arvoituksiksi.

Vuoden 1994 laskennoissa tavattiin viisi lajia, joita ei nähty vuonna 1981. Niistä sinitäinen on valtavasti runsastunut Pohjois-Savossa viime vuosikymmenenä, joten lajin tapaa-minen laskennoissa oli odotettavaa. Urpiainen ja järri-peippo edustavat pohjoisen levinneisyyden lajeja, jotka vuosittain pesivät Pohjois-Savossa, mutta niiden tiheydet vaihtelevat suuresti. Mustarastas ja västäräkki ovat esiintyneet Puijolla jo aiemminkin.

Suuria lajistomuutoksia ei alueella lie-n tapahtunut sitten vuoden 1981. Metsien tyyppilajien, närhen ja pyyn, puuttuminen ja lehtokurpan väheneminen tosin herättää kysymyksen, ovatko ne mahdollisesti kaikonneet kaupungin piiristä kauempiin metsiin. Sitä ei kuitenkaan voi nyt varmasti todeta.

Eri lajien tiheyksien vertailu yksittäisten vuosien välillä ei ole aina järkevää. Lajien vuotuiset kannanvaihtelut ovat huomattavan suuria, kymmeniä prosentteja riippuen mm. edellisen vuoden pesimistuloksesta ja talvi- sekä muuttotappioista. Suoraan tiheyksiä vertaamalla ei siis voi arvioida linnustollisen arvon muutoksia. Seuranta-aineistoa pitäisi olla runsaasti useiden vuosien jaksoilta.

Joitakin arvioita ja tulkintoja voi vuoden 1994 linnustosta kuitenkin antaa. Pei-pon tiheys (90,1 paria/km²) Puijolla on

varmasti korkeimpia Pohjois-Savossa tavattavia. Lajin keskimääräiset tiheydet ovat alueellamme noin puolet Puijon arvosta. Tiheys on ollut myös aiemmin samaa suuruusluokkaa ja tärkein syy siihen on varmasti alueen metsien peippoa suosiva rakenne. Laji viihtyy oikein hyvin iäkkäissä kuusikoissa.

Vuonna 1994 oli myös hyvä rastas-kesä. Räkättirastaan ja punakylkirastaan tiheydet olivat korkeita, ja laulurastaankin tiheys varsin suuri. Melko tasaisina ovat nähtävästi säilyneet hippiäisen, punatulkun, harmaasiepon, sirittäjän, punarinnan ja puukiipijän kannat, vaikka useilla näistä lajeista esiintyy edellä mainittuja suuria kannanvaihteluja.

Selvästi vuotta 1981 vähemmän havaittiin pajulintuja, lehtokerttuja, viher-varpusia ja lehtokurppia. Pajulinnun ja lehtokertun osalta "luonnollinen selitys" lienee kylmä kevät, joka aiheutti useiden kaukomuuttajien viivästymisen ja kantojen aallonpohjan. Jonkin verran lajit ovat voineet taantuakin metsien vanhenemisen takia, sillä molemmat suosivat lehtipensaikoita. Lehtokurpan havaitsemisessa voi sattumalla olla suuri merkitys, mutta tiheyksien ero on varsin selvä. Viher-varpunen on tyyppiesimerkki lajista, joka on usein hyvän kuusen siemensadon aikaan todella runsas, mutta toisinaan huomattavasti vähälukuisempi.

Vanhon metsien indikaattorilajeiksi luokiteltavien kololintujen (hömö-, töyhtö-, kuusi- ja talitiainen sekä puukiipijä) tiheydet ovat säilyneet jokseenkin ennallaan. Syy talitiaisen pienoiseen vähenemiseen on tuntematon. Laji pesii pääasiassa pönttöihin ja valmiisiin koloihin eikä näin ollen vaadi välttämättä lahoppuuta pesänsä rakentamiseksi. Hömö- ja töyhtötiainen sekä puukiipijä eivät pesi tavallisiin pönttöihin, vaan tarvitsevat kuollutta puuainesta elinpiirillään. Näiden kolmen lajin yhteenlaskettu tiheys olikin hiukan suurempi vuonna 1994 kuin 1981. Idänuunilintu on vuosittain Puijolla pesivä vanhojen rinnemetsiköiden erikoisuus. Lajia on tavattu viime aikoina 3–4 laulavaa koirasta kesässä. Kulttuurilajistoa edustavat varis ja harakka ovat niin ikään säilyttäneet asemansa Puijon linnustossa, eikä niiden tiheydet juuri missään nouse kovin suuriksi.

Apusaralla havaituista seitsemästä lajista (Taulukko 2.) todennäköisesti kuusi pesii tutkimusalueella tai aivan sen välittömässä läheisyydessä. Käpylintujen pesintä on suuresti riippuvaista kuusien siemensadosta. Sepelkyyhy, viherpeippo,

n välisen nnusto 1994

Kalle Ruokolainen

Taulukko 1. Tutkimusalueen linnusto 1994 ja vertailu 1981 suoritettuihin linjalaskentoihin (osa-alueet V–VI) Puijolla.

laji	1994		1981	
	tiheys p/km ²	dominanssi %	tiheys p/km ²	dominanssi %
peippo	90,1	33,0	80,8	26,5
punakylkirastas	31,3	11,5	21,8	7,1
räkättirastas	28,2	10,3	6,4	2,1
hippiäinen	18,1	6,6	24,4	8,0
pajulintu	15,1	5,5	43,6	14,3
punatulku	11,1	4,1	9,0	2,9
rautiainen	8,1	3,0	2,6	0,9
laulurastas	8,1	3,0	12,8	4,2
harmaasieppo	8,1	3,0	11,5	3,8
sirittäjä	8,1	3,0	7,7	2,5
punarinta	5,0	1,8	6,4	2,1
talitiainen	5,0	1,8	9,0	2,9
puukiipijä	4,0	1,5	2,6	0,9
töyhtötiainen	4,0	1,5	1,3	0,4
varis	4,0	1,5	2,6	0,9
vihervarpunen	4,0	1,5	11,5	3,8
hömötiainen	3,0	1,1	6,4	2,1
peukaloinen	2,0	0,7	1,3	0,4
mustarastas	2,0	0,7	–	–
sinitäinen	2,0	0,7	–	–
lehtokerttu	2,0	0,7	9,0	2,9
harakka	2,0	0,7	3,8	1,2
urpiainen	2,0	0,7	–	–
lehtokurppa	1,0	0,4	6,4	2,1
västaräkki	1,0	0,4	–	–
metsäkirvinen	1,0	0,4	3,8	1,2
kuusitiainen	1,0	0,4	2,6	0,9
idänuunilintu	1,0	0,4	2,6	0,9
järripeippo	1,0	0,4	–	–
tiltalti	–	–	5,1	1,7
kirjosieppo	–	–	3,8	1,2
pyy	–	–	2,6	0,9
närhi	–	–	2,6	0,9
mustapääkerttu	–	–	1,3	0,4
yhteensä	273,3		305,2	
lajeja	29		29	
pääsaran pituus (km)	19,8		15,6	
” pinta-ala (km²)	0,99		0,78	
H'	2,53		2,72	

keltasirkku ja kirjosieppo kuuluvat alueen linnustoon. Pensaskerttu on tutkimusalueella ehdottomasti vähälukuinen, muttei harvinainen toisenlaisissa elinympäristöissä. Kuovi ei alueella pesi, ja havainto koskee aivan ilmeisesti muuttomatalla etelään ollutta lintua. Käpylintujen osalta on muistettava, ettei laskenta-aika eikä -menetelmä sovi niiden pesivän kannan tiheyden luottettavaan arviointiin.

Linnuston monipuolisuutta mittaava indeksi H' oli kesällä 1981 korkeampi kuin 1994. Syynä tähän on ilmeisesti valtalajien (peippo, punakylkirastas, räkättirastas) suuri osuus, 54,8 % maalinnustosta vuonna 1994. Kolmen yleisimmän lajin osuus 1981 oli 48,8 %. Täten linnuston vähälukuisten lajien runsaus oli hieman tasaisemmin jakautunut 1981.

Yhteenveto Puijon linnustolisesta arvosta

Puijon itärinteen linnuston arvo ei ole vuodesta 1981 oleellisesti muuttunut. Alueella pesii edelleen runsaslukuinen ja -lajinen linnusto ottaen huomioon alueen sijainnin aivan kaupungin sydämessä. Itse asiassa Puijon selänne on sen metsien tilan ja rehevyyden vuoksi yksi Pohjois-Savon merkittävimmistä vanhan metsän alueista. Pesimälinnuston lisäksi Puijolla tavataan hyvin mielenkiintoisia talvehtivia lintulajeja, mm. pohjantikka, kirjosiipikäpylintu ja palokärki. Aivan ilmeisesti metsien vielä vanhetessa tikkojen ja vanhojen metsien erikoisuuksien määrä voisi merkittävästi kasvaa.

Lajistollisesti arvokkaimmiksi on luonnehdittu idänuunilinnun ja pikkusiepon esiintymistä. Näiden lajien esiintymisen painopisteet ovat olleet nimenomaan itärinteellä ja Satulanotkossa. Mutta yksistään harvinaisuudet eivät tee Puijosta Puijoo, vaan alueella on myös erittäin mielenkiintoinen linnustollinen historia. Puijolta on olemassa mm. vanhoja viime vuosisadan tietoja, silloin vasta Suomeen leviämässä olleista linnuista kuten mustarastaasta. Ainutlaatuisuutta nostavat monien tavallisten lajien, kuten peipon ja sirittäjän korkeat tiheydet.

Puijon selänne on vielä riittävän laaja-alainen takaamaan useiden vaatelaisten lajien säilymisen alueella, ja ennen kaikkea sen, että niiden laulun voi vielä kaupungin melusta huolimatta kuulla. Erityismaininnan ansainnee tulipäähippiäinen, joka lauleli kesällä 1993 Pihlajaharjulla (Hannula 1994). Laji on tavattu Suomessa ennen vain kahdeksan kertaa, ja tämä yksilö oli ensimmäinen pysyvästi reviirille asettunut tulipäähippiäinen maassamme!

Kesäaamuisen laskijan kokemuksista voi todeta, että moottoritien ja Kallantien liikenteen melu alkaa vaivata Antikkalan alarinteellä, Pihlajaharjulla ja Iso-Valkeisen rannoilla jo kello viiden jälkeen tehden laskennan melkein mahdottomaksi viimeistään seitsemältä. Sen sijaan Kokonmäen ylärinteellä ja Satulanotkon ytimessä lintujen laulun voi kuulla vielä lähes häiriöttä kellon ajasta riippumatta. Edellä mainitut meluisat alueet toimivatkin tärkeänä puskurivyöhykkeenä Kokonmäen ja Satulanotkon luonnontilaisuudelle. Varsin hyvin metsät ovat säästyneet myös roskaamiselta ja majojen rakentamiselta.

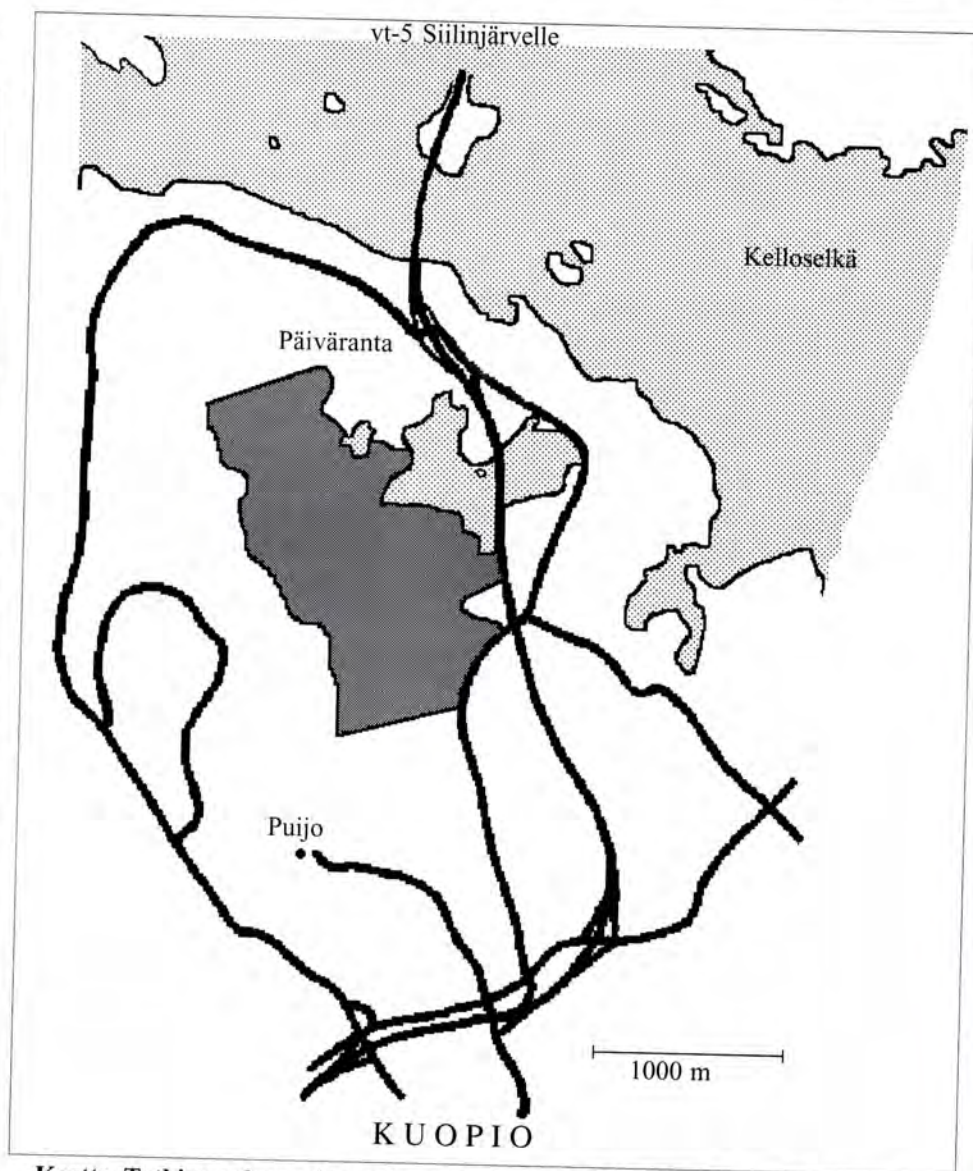

Taulukko 2. Lajit, jotka havaittiin vuonna 1994 vain apusaralla.

laji	havaintojen lukumäärä
käpylintulaji (<i>Loxia</i> sp.)	15
viherpeippo	5
sepelkyyhky	4
keltasirkku	4
kirjosieppo	4
pensaskerttu	1
kuovi	1

Puijon metsien linnustollista arvoa uhannevatkin eniten juuri harkitsematon metsien perkaaminen lahoavasta puustosta, suojametsiköiden ottaminen muuhun käyttöön ja kanavoimattoman liikkumisen lisääntyminen. Sen sijaan ohjattuun ulkoiluun ja luontoretkeilyyn metsät tarjoavat loistavat puitteet. Poukaman metsien halki kulkee myös kaupunkilaisten suosima pyörä- ja kävelyreitti keskustaan. Alueen rakentaminen ja tien leventäminen tuhoaisivat luonnon läsnäolon ja idyllin.

Oma erikoismerkitys linnuston lajimäärän kannalta on myös selvästi kuusikoista poikkeavan elinympäristön säilymisellä Satulanotkon alapään läheisyydessä, Poukaman tien itäpuolella. Alueen niityt ja kosteat oja-juotit ovat monien pensaikkolajien elinpiiriä. Kuivemmillä kangasmailla on myös rehevistä rinneistä poikkeava linnusto.

Kartta. Tutkimusalueen (tummin rasteri) sijainti Kuopiossa Puijon selänteellä.

Kirjallisuus

- Fagestén, R. 1985:** Puijon–Puijonsarven alueen putkilokasvisto. – *Kulumus* 7:1–101.
- Hannula, H. 1994:** Tuossa puussa se oli tunti sitten... nimittäin tulipäähippiäinen (*Regulus ignicapillus*) ensi kertaa Pohjois-Savossa. – *Siivekäs* 15:34–35.
- Kauppinen, J. & Ukkonen, M. 1982:** Puijon pesimälinnusto. – *Kulumus* 3:1–80.
- Koskimies, P. & Väisänen, R. A. 1988:** Linnuston seurannan havainnointiohjeet. 2. painos. Helsinki.
- Tuovinen, J. 1979:** Kasvillisuustyyppit Puijon–Puijonsarven alueella. – Kuopion kaupungin kanslian suunnitteluosasto, erillistutkimukset n:o 31. Kuopio. 84 s.

The Further adventures of the Quiet Guy in the corner

 Adrian Royle

Hyvät Savolaiset !

Greetings again from a very hot and humid England. The weather is so good that tropical seabirds such as **Magnificent Frigatebirds** have been reported from the west coast of England and Wales. We already have several, long staying exotic, southern tern species around the coast during the summer, whatever next?

Hot Summer weather is not particularly good for birdwatching in England, it is more suited to swimming, saunas and barbecues, the typical Finnish way of life. But luckily the weather here does change for

the worst and the birds show up in good numbers. Hopefully by mid August the seabirds will be passing this part of the east coast ahead of some vicious storms. Last year we had some great mornings sheltering besides a small hut in a seaside car park, looking through driving rain out to sea, for shearwaters and skuas. One really stormy morning produced hundred of skuas at sites all along the east coast of England with many birders tick-

ing all four northern hemisphere breeders.

This part of England is fortunate to be very dry, without much snow during the winter. Last winter here Louth was almost snowless – perhaps 1 cm. To see some real snow I had to go to Scotland at the end of March with my birding partner Lee Marshall. Lee is total birdwatching addict, “have pager will twitch” is his motto and he lives up to it every day. We had plans to

*"The real
birding was
to start the
next day..."*

leave on the Thursday morning but Lee brought the departure forward 24 hours at 5 minutes notice. Any experienced birdwatcher should be able to pack and prepare for a 5 day trip in a matter of minutes and that is what I did – rapid reaction force eat your hearts out. It was a case of throw everything into the back of car, pick up Lee and head for the A1 north to Scotland, Stopping only for some vital petrol and food.

A brief stop in Northumberland, to the north of Newcastle, for a quick bite to eat and a stretch gave us the chance to see **Gannets, Fulmars, Kittiwakes, Eiders, Bar-tailed Gulls, Knot, Red-breasted Merganser and Goosanders** – good lunch time birds. The real birding was to start the next day on the north shore of the Firth of Forth at Largo Bay. An early morning start didn't help us get four **Surf Scoters** which had been resident all winter in the area. We search for hours but no luck, lots of **Velvet Scoters** and

Viimeaikaisia havaintoja (1.5.-31.8.)

Tähän juttuun on kerätty Pohjois-Savon parhaita ja mielenkiintoisimpia havaintoja toukokuun alusta alkaen. Havainnot eivät ole AHK:n eikä RK:n tarkastamia. Päivämäärissä ja paikoissa voi olla virheitä. Juttua ei siis voi käyttää minkään tieteellisen julkaisun lähteenä.

Jalohaikara ensimmäistä kertaa Pohjois-Savossa

Jalohaikara yllätti näyttäytymällä 17.5. Lapinlahden Ylimmäisellä. Lintu oli tiettävästi ollut paikalla jo muutaman päivän, mutta viihtyi siellä vain muutamia tunteja havainnon tultua lintuharrastajien tietoon! Yksinäisen kattohaikaran nähtiin 8.5. tekevän kerroshampurilaisia sammakoista Kuopion Hiltulanlahdessa ja 28.5. nähtiin Leppävirralla peräti 8 linnun kattohaikaraparvi. Vuoden ensimmäiset harmaahaikarat nähtiin heinä-elokuun vaihteessa Siilinjärven Raasiassa.

Ristisorsa vietti toukokuussa aikaansa Raasiassa ja harmaasorsa nähtiin 16.5. Maaningan Lapinjärvellä. Uivelo

havaittiin kesäkuun aikana ainakin Kuopiossa ja Maaningalla.

Leveäpyrstökihi säväytti 23.5. Raasiassa ja mustatiira viivähti hetken Kuopion satamassa 29.6.

Pedoista

Toukokuu alkoi Pohjois-Savossa komeasti, kun 1.5. arosuohaukakoiras pyörähteli hetken aikaa Maaningan Patalahden yllä. Havainto oli lajissaan vasta Pohjois-Savon seitsemäs. Samana päivänä muutti Maaningalla myös kevään viimeinen merikotka. Muuttohaukasta on tullut tietoon 11.5. Maaningan Lapinjärvellä nähty lintu ja 21.8. Kuopion Linnanpellolla havaittu nuori lintu.

Sarvi- ja suopöllöjä on kesän aikana nähty mukavasti ja muutama lapinpöllön pesintäkin saatiin varmistettua.

Viitasirkkalintuja ja viiriäisiä

Toukokuun lopun helteet toivat läänimme ennätysmäärät yölaulajia. Viitakertusia laulojia pelkättiin Varkauden ympäristössä yli 50 ja viitasirkkalintujakin oli eri

puolella länniä ennätysmääriä. Satakieliä oli normaalia vähemmän.

Pikkusieppoja kuultiin ainakin viisi ja kultarinta havaittiin sekä Kuopiossa että Varkaudessa. Siilinjärvellä rengastettiin heinäkuussa kultasirkkupariskunnan kaksi poikasta ja mustaleppälintukoiras löytyi 18.6. Juankoskelta.

Viiriäisiä kuultiin peräti kolme (2 Kuopiossa ja 1 Lapinlahdella), ruisräkkiä taas todella vähän. Luhtahuitti sivalsi kolmella paikalla ja luhtakana kuultiin ainakin Maaningan Patalahdella. Turturikyhykky ruokaili sepelkyhykkyjen seurassa 4.6. Kuopion Sotkanienemessä.

Kahlaajista lokkeihin

Maaningan Lapinjärvellä nähtiin 7.5. kaksi ja 11.5. yksi mustapyrstökuiri. Punakuireja nokitettiin keväällä muutamia ja syksyiltäkin on jo yksi havainto Raasiasta. Maaningan Lapinjärvellä nähtiin 16.-17.5. kaksi keräkurmitsaa ja 23.5. oli Raasion lietteillä tundrakurmitsaparven seurassa karikukko. Tundrakurmitsoista tehtiin keväältä myös muutamia muita havaintoja. 1.6. oli Raasion lietteellä yksi ja 10.6.

peräti kolme lampivikloa. Ensimmäiset havainnot kyseisestä lajista Raasiasta. Kaksi pulmussirriä levähti Raasion lietteillä 23.7. ja 17.8. oli yksi saman lajin edustaja Siilinjärvellä Mustissa. Yleisesti ottaen Raasion ja Mustin kahlaajasyksy on ollut tavanomaista vauvampi.

Merilokki pyörähti 20.8. Kuopion Puutossalmella – ensimmäinen elokuinen havainto lajista Pohjois-Savossa.

Pähkinähakit vaelluksella

Heinäkuun lopulla alkanut pähkinähakkivaellus jatkui ennätysellisenä pitkälle elokuuhun. Yksittäisiä lintuja ja pieniä parvia nähtiin eri puolella Pohjois-Savoa lähes päivittäin ja 14.7. laskettiin Raasiassa huikeat 333 länteen matkaavaa hakkia. Seuraavanakin päivänä nähtiin Raasiassa vielä yli 60 vaeltajaa. Elokuun loppuun mennessä havaittujen summa on hiukna yli tuhat. Toivoo sopii, että joku vaeltajista jää viettämään talvea Pohjois-Savoon.

Jarkko Koskela

Divers, Shags (at least 250) and lots of seabirds but no Yanks. The first dip of the trip, things were not looking good.

A little downhearted we continued northwards towards Perth, the ancient capital of Scotland. Lee knew of a guaranteed **Capercaillie** site and I desperately wanted to see some. Two hours of searching in a forest plantation produced nothing, not even an early mosquito. On to the next site, this time success at last, two 'Capers', a male and a female. Well worth a celebratory cake or three. I have had to teach Lee some good Savo customs, cakes not beer for new birds, while still driving. Over the snow topped mountains, to see some **Dippers** in the fast flowing rivers on the other side. Then on to Loch Garten, immortalised as the places where Ospreys first returned to breed again after being extinct as a breeding bird in Britain for many decades. It was too early for Ospreys but some of the other local specialities

were about but where? The area seemed deserted of birds, a strong wind was keeping everything out of site. Eventually we found a **Crested Tit**, a rarity in Britain, only found in this area, and heard Britain's very own endemic, a **Scottish Crossbill**. There are still arguments over whether or not these birds truly are a separate species or just lost **Parrot Crossbills**, but they will do for me.

Forever northwards, through Inverness, home to some very expensive petrol even though it comes out of the sea bed not too far away. Night was falling and the roads were not getting any better, the mountains were getting higher and the weather was typically British – very wet! We had to find somewhere to sleep for a few hours before looking for a **White-throated Diver** on the far west coast of Scotland at Rubha Beag. If you thought Finnish was an unusual language you should try Gaelic. It is spoken by only a few thousand people in Scotland and

cursed by several million tourists every year trying to find their way about the country. All the physical features of the landscape in this part of Scotland have Gaelic names and they can be quite a problem, but not as bad as in Wales, which I will tell you another time.

We found a cheap climber's hostel in the darkness and bedded down for a few hours.

We awoke finally to see some classic Scottish scenery outside

our window, steep fjord like landscape with narrow road clinging to the hill side and of course it was raining or as the locals call it 'Scotch Mist'. We still had a very short trip to the Diver site but saw 6 **Great Northern Divers** on route, 2 **Black-throated Divers**, about 20 **Black Guillemots**, some **Common Guillemots** and **Razorbills**, **Rock Pipits** and 3 **Purple Sandpipers**, not a bad mornings birdwatching, but no **White-throated Diver** – dip #2.

Back to Inverness for some more very expensive petrol and hopefully white gulls at a sewage outfall beneath a spectacular, new bridge across the Moray Firth. This is an excellent spot for rare Arctic gulls, regularly attracting **Iceland** and **Glaucous Gulls** as well as **Ross** and **Ivory Gull**. A very well studied population of dolphins is also to be found in the Moray Firth but well away from the sewage. Again no luck for us, dip #3. But we had found a **Red Kite**, which was a very pleasant surprise, more cakes.

Back up into the mountains again for Scotland's best bird, **Golden Eagle**. Up the Findhorn Valley into the heart of eagle country. We expected a long wait before the majestic king of the birds put in an appearance but after only 5 minutes one drifted over a mountain side, mobbed by 6 **Ravens** and crossed the valley to disappear into the wild mountain landscape. A **Peregrine** also put in a very brief and distant performance. Finally our luck changed

and to confirm it we found a lek site by a quiet road with 14 male **Black Grouse**, with 6 **Buzzards** soaring over a hillside nearby.

Again an overnight stop before the next bird at the Ythan Estuary, north of oil rich Aberdeen. Thousands of **Pink-footed Geese** on the estuary kept me awake for much of the night with their persistent calling. But an early morning wake up call by a **King Eider** made up for it. A spectacular male has been in residence

here for quite a long time and is one of the easiest birds to see anywhere. Two other birders didn't even unzip their sleeping bags but just opened their bleary eyes, peeked through the car window and ticked away – too easy.

Next stop, the mountain ski centres for some **Ptarmigan**. Three birds were found, actually on the ski slopes with skiers all around them. Apparently they feel safe without the threat of **Golden Eagles**. Back to Largo Bay for the **Surf Scoters** next but again several hours of desperate searching failed to show any sign of them. But we did see 7 more **Purple Sandpipers**.

All in all it was a successful trip, extremely exhausting (2400 kms), with several frustrating dips but my first birding trip to Scotland was well worth it.

Corrections for the previous story

Paragraf 2 line 1 (2,1)
rain = rein

2, 11 humor = humour

3, 26 tough = thought

3, 28 twiching = twitching

3, 36 bunds = bunch

4, 9 witch = which

4, 17 line lifters = lifers

(same 6, 37 and 9, 13)

6, 23 opon = upon

6, 46 thoughts = thoughts

6, 49 immediatelly = immediately

8, 14 woke up to itself = woke up to show itself

lohaikara näyttyi Lapinlahden Ylimmäisellä. © Juha Poutanen

SYYS- ARTTIKKA POHJOIS- SAVOSSA

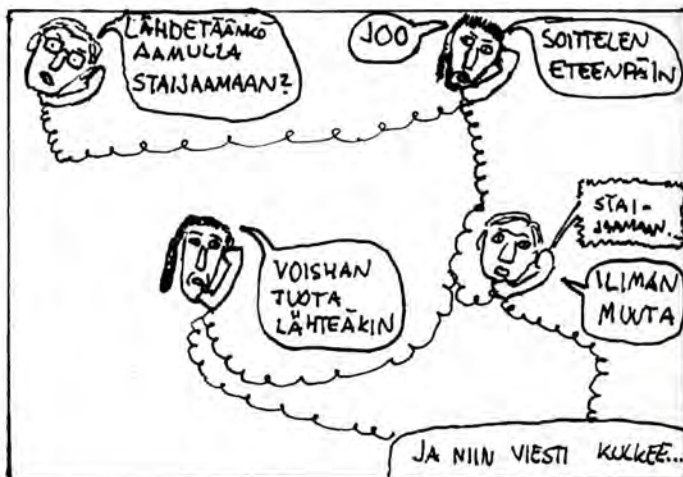
© CR

ERÄS LOKAKUUN ALUN
PERJANTAI-ILTA

KAAKKOIS-SUOMESSA
MATALAPAINE

OHO!
TÄHTYV
HETI
SOITTA

JA NIIN VIESTI KULKEE...

SEURAAVA AAMUVA

MADE IN BHUTAN

MADE IN CHINA

SAMAAN AIKAAN
ILMATILASSA

KAU JAU

KAU JAU

OH SHIT! MATALAPAINE
KIERRETTÄÄN #1

EI KANNATA KIERTÄÄ #1

EI KIERRETTÄ! PAI-
NETAAN VAAAN SUO-
RIAN LAPI #1

1* KÄÄNNÖS HANHIMURTEESTA

TOIVEIKKAAT HAVAINNOIJAT
SETÄN NIEMESSÄ...

ONPA SUMUA

ONDA
TOSIAAN

... RUNSAUSSALMESSA...

TUOLLA ON
ALLIPARVI

2

12

15

TUOLLA KIN
MÄNNÖS
ALLIA

... JA PUPUSALOSSA

SEPELHÄNNEN
ÄÄNTÄ

NIINDE KUUUU...
PISTÄN PÖLÄ
SE PALLO POIS

BROOT

BROOT

SAMAAN AIKAAN
TOISAALLA

KULJETUS

OISAAR A. A

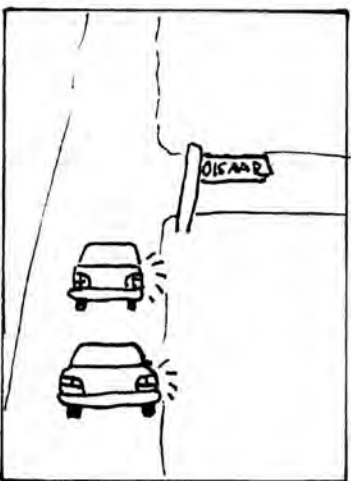

NO, MENHÄN
SIITÄ?

ONPAS
OUTO PAIKKA #2

2* KÄÄNNÖS JÄÄKUKKAMURTEESTA

Maakunnasta ja muualta

Mailman kahlaajakuulumisia

Julkaisemme **Wader Study Group Bulletinin** pääsisällösluettelon ja joitakin lyhennelmiä sen tarinoiden sisällöstä. Ensimmäisellä kerralla sarjassa julkaistiin Bulletinin nro 71 sisältö Siivekäs 1-2/94:ssä. Vanhoja lehtiä emme kaivele, mutta toimitus yrittää pysyä Bulletinin vauhdissa (3 nroa/vuosi) mukana, jottei "tuoreetkin" uutiset olisi vallan vanhoja. Toivottavasti jutut herättävät mielenkiintoa ja virikkeitä kahlaajatutkijoissa – ainakin ne toimivat hakemistona yksittäisiä juttuja etsivälle. Kopioita artikkeleista voi kysyä Kalle Ruokolaiselta (p. 90-604 475 tai 971-461 6230). Lehtiä ei mielellään lainata, koska kutakin numeroa on vain yksi (vaikeasti saatava) kappale ja se on tarkoitettu Raasion kahlaajakirjastoon sijoitettavaksi.

Wader Study Group Bulletin 72 (huhtikuu 1994)

Recent publications on waders 59 (Luettelo viimeaikaisista kahlaajia koskevista julkaisuista)

Kania, W.: Safety of catching adult waders at the nest – a request for data for the wader field methods manual. (Kirjoittaja pyytää lähettämään tietoja

kahlaajaemojen pesältä pyynnin turvallisuudesta – tosin mieluusti ennen heinäkuuta 1994. Ohessa on taulukko, jossa hän esittelee eri kahlaajalajien pesän hylkäysprosentteja, kun emoja on pyydetty muninnan ja haudonnan eri aikoina.)

Francis, I. S., Gartshore, M.E., Green, M., Penford, N. & Ryall C.: Some observations of waders and other wetland birds from the Ivory Coast.

Kalejta, B.: Palearctic shorebird research in South Africa – past, present and future.

Valle, R. & D'Este, A.: Notes on the breeding biology of the Redshank *Tringa totanus* in Venetian Lagoon. (Huomioita punajalkaviklon lisääntymisbiologiasta "Venetsian laguunissa": Vuosina 1986–1988 kerättiin tietoja punajalkaviklojen lisääntymisbiologiasta Venetsian laguunissa. Venetsialaiset punajalkaviklot ovat erittäin yhdyskuntahakuisia muodostaneen erittäin suuria monilajisia yhdyskuntia yhdessä muiden rantalintujen kanssa. Muiden Euroopan punajalkaviklopopulaatioiden ei ole todettu olevan yhtä laumasieluisia lukuun ottamatta Camarguen lintuja. Pesimätovereina vikloilla oli

kalatiirioja (75 %:ssa yhdyskunnista), pikkutiirioja (17 %:ssa), naurulokkeja (32 %:ssa), mustajalkatyllejä (3 %:ssa), ja pitkäjalkoja (10 %:ssa). Pesimätiheydet yhdyskunnissa olivat jopa yli 200 pesää/ha.)

Valle, R., Scarton, F., Borella, F. & Vettorel, M.: Notes on the breeding biology of the Oystercatcher *Haematopus ostralegus* in the Po Delta, Italy. (Huomioita meriharakan lisääntymisbiologiasta Po-joen suistossa Italiassa: Artikkelissa esitellään ensi kerran tietoja meriharakoiden lisääntymisbiologiasta Po-joen suistoalueella Koillis-Italiassa. Ensipesintöjen munat munitaan huhtikuun puolivälissä ja viimeiset munat löydettiin toukokuun lopulla. Lisäksi tehdään vertailuja muihin Välimeren alueen meriharakka populaatioihin. Munintapäivät, pesuekoko ja munien mitat olivat hyvin samanlaiset kuin Espanjan ja Kreikan meriharakka populaatioissa. Vain pesien sijainti (kauempana rannasta) ja pesän alusmateriaali (paljas hiekka) poikkesivat muiden alueiden vastaavista. Yhteensä 32 paria, jotka pesivät alueella, muodostavat vähintään 90 % koko Italian meriharakkakannasta. Lisäselvitykselle alueella on edelleen tarvetta, sillä meriharakka on yksi Italian harvinaisimmista pesivistä kahlaajista.)

Triplet, P. & Yésou, P.: Winter breeding and distraction display of the Cream-coloured Courser. (Tiedonanto Senegalissa havaitusta aavikkojuoksijan ensimmäisestä talviaikaisesta (loka–tammikuu) pesinnästä. Lisäksi artikkelissa kuvataan parin harhautus- ja hämäysliikkeitä, joilla se yritti johtaa poikasensa "saalistajia" harhaan. Liikkeet poikkesivat oleellisesti perinteisistä siipirikkoa näyttelevän emon liikkeistä, joita kirjallisuudessa on kuvattu tälle lajille tyypillisiksi. Toinen aikuisista linnuista näytteli hautovaa tai poikastaan suojaavaa emoa.)

Summers, R.: Diurnal and nocturnal activities of a Purple Sandpiper *Calidris maritima*.

Pérez-Hurtado, A. & Hortas, F.: Cádiz Bay, south-west Spain as a potential Ramsar site: its importance for wintering waders. (Lounais-Espanjan Cádizinlahti mahdollisena Ramsar-kohteena: sen merkitys talvehtiville kahlaajille: Vaikka Cádizinlahden kahlaajapopulaatioita tunnetaan huonosti, viimeaikaiset tutkimukset osoittavat, että lahti on kansainvälisesti tärkeä talvehtimisalue kahlaajille ja lokkilinnuille. Talvella 1990/91 alueella oli noin 25000 kahlaajaa ja muutamien lajien, kuten pitkäjalan, avosetin, tyllin, mustajalkatyllin ja mustapyrstökuirin lukumäärät ylittivät yhden %:n osuuden lajin itä-Atlantin muuttoreitin kokonaiskannasta. Alueen kahlaajamäärät olivat niin suuria, että Cádiz täyttää Ramsar-suojelukohteelle asetetut kriteerit. Artikkelissa esitellään alueen merkitystä talvehtimiskohteena havaittujen kahlaajamäärien avulla.)

Green, M., McGrady, M., Newton, S. & Uttley, J.: Counts of shorebirds at Barr al Hikman and Ghabbat al Hashish, Oman, winter 1989–90. (Tarinassa esitellään Arabian niemimaalla Omanissa tehtyjen rantalintulaskentojen tuloksia. Kaiken kaikkiaan alueella tavattiin reilut 220000 lintuyksilöä, jotka olivat merimetsoja, haikaroita, flamingoja, kahlaajia ja lokkeja. Joukossa oli reilusti meikäläisittäin eksoottisia lajeja. Kansainvälisesti merkittävimpinä pidettiin suurten luolakahlaaja-, aavikko-/ylänkötylli-, punakuiri-, suosirri- ja punajalkaviklomää-

Sanomalehdistä

Maaningan ja Pielaveden petolintujen pesistä rekisteri

Uutis-Jousen mukaan Maaningan ja Pielaveden petolintujen pesien tarkat sijaintitiedot kerätään, jotta pesät/reviirit voitaisiin säästää hakkuissa. Tavoitteena on saada maanomistaja ymmärtämään petolinnun pesän arvo ja suunnittelemaan leimikko siten, ettei pesä tuhoudu. Metsänhoitoyhdistys ottaa yhteyttä petojen pesärekisterin hoitajaan saadakseen tietää, onko suunnittelualueella pesiä.

Jos maanomistaja haluaa säästää pesän, voidaan leimikko suunnitella pesä huomioiden. Jos pesä taas tuhotaan hakkuilla, voidaan maastoon rakentaa uusia teko-pesiä reviirin pitämiseksi asuttuna tai pöllöpöntön kyseessä ollessa siirtää pönttö. Ilmoita edellä mainittujen kuntien alueilla sijaitsevat petolinnunpesät Kalevi Rutoselle tai Pentti Rungolle.

Liito-oravalle helpotusta asuntopulaan

Uhanalainen liito-orava asustaa mieluusti myös Pohjois-Savon vanhoissa metsissä, jos sille vain on riittävästi lehtipuustoa ja pesäkoloja tarjolla. **Savon Sanomien** mukaan valokuvaaja Juha Poutanen on saanut liito-oravan asumaan asettamaansa pönttöön Kuopion Rauhalahdessa. Lintuharrastajat voivatkin auttaa oravaa ripustamalla sopiville lehtipuustoisille metsäalueille pakuseinäisiä varpuspöllön pönttöjä, joiden lentoaukon halkaisija on 4,5–6 senttimetriä.

rien esiintymistä alueella. Lisäksi paikka on läntisin merkittävä talvehtimisalue vuorisirreille ja siellä saattaa olla myös huomattava joukko siperiankuoveja – havaittiin peräti 2 yksilöä!)

Aspinall, S.: A wintering of passage population of Great Knot *Calidris tenuirostris* in the Arabian Gulf? (Talvehtiva vai läpimuuttava vuorisirripopulaatio Persianlahdella?). Viimeaikaiset tutkimukset ovat paljastaneet vuorisirrejä esiintyvän lukuisilla paikoilla Persianlahdella. Artikkelissa esitellään yhteenvedo havainnoista ja spekuloidaan lajin esiintymistä Lähi-Idän alueella sekä tämän lajin läntisimmän kannan muuttoreittejä.)

Wader Study Group Bulletin 73 (elokuu 1994)

Recent publications on waders 60 (Luettelo viimeaikaisista kahlaajia koskevista julkaisuista)

Davidson, N.: WSG's Liaison Agreement with the International Waterfowl and Wetlands Research Bureau (IWRB).

Rose, P. & Stroud, D.: Estimating international waterfowl populations: current activity and future directions. (Tarinassa kuvaillaan nykyisin tehtävää työtä ja tulevaisuuden suunnitelmia vesilintukantojen arvioimiseksi läntisellä palearktisella alueella erityisesti Ramsar-sopimuksen vaatimukset huomioiden. Juttu sisältää taulukon, jossa esitellään vuosittain tehtävät työt aina vuoteen 2005 asti.)

Gerritsen, G.: Interim report of "WIWO – Icelandic Black-tailed Gotwit Project 1993".

Garmash, B. A.: Little Terns *Sterna albifrons* hatch Colored *Pratincoles' Glareola pratincola* clutches. (Pikkutiirit hautoivat pääskykahlaajan munia. Kahdesta pesästä toiseen kuoriutui yksi poikanen, jota pikkutiirit yrittivät ruokkia pikkukaloilla. Seuraavana päivänä poikanen kuoli.)

Steevens, J. B. & Holohan, S.: Semipalmated Sandpiper *Calidris pusilla* – southward migration on the Canadian Prairie. (Kanadansirrien muutosta etelään Kanadan preerialla: Etelään muuttavia kanadansirrejä laskettiin

Uusi Pohjois-Savon 24 tunnin pinnaennätys 121 lajia

Pohjois-Savon aiempi 24 tunnin pinnaennätys oli 120 lajia. Polkupyöräpinnarallin tiimoilta oli hyvät pohjustukset ja kesä tuntui muutenkin hyvältä yölaulajien suhteen. Niinpä Kotilaisen Heikki, Huupposen Osmo, Pynnösen Petro allekirjoittanut päättivät yrittää ennätyksen parantamista. Ennätyksen parantaminen onnistui, mutta vasta viimeisellä paikalla Sonkajärven Sukevan Saukkosuolla.

Kokeilu alkoi 13.6. illalla. Reitti kulki Kuopiosta Varkauteen. Sieltä Leppävirran ja Vehmersalmen kautta Kuopioon. Matka jatkui Kuopiosta Siilinjärven kautta Maaningalle ja sieltä edelleen Kaaville.

Kaavilta jatkettiin Juankosken ja Nilsiän kautta Sonkajärvelle.

Alkua heikensi Varkaudessa riehunut ukkoskuuro. Pohjat uudelle ennätykselle saatiin Kaavilta, jossa Toivasen Jussin varmat eivät pettäneet. Yritys osoitti sen, että vielä huolellisemmalla valmistelulla ennätystä on mahdollista parantaa lähelle 130, mutta tulos edellyttää samalla hyvää lintuvuotta.

Allekirjoittaneella ei ollut aiempaa kokemusta 24 tunnin rallista. Tämän ja viiden polkupyöräpinnarallin kokemuksella olen sitä mieltä, että 16 tunnin pyöräralli on rankempi.

Eelis Rissanen

järjestelmällisesti sekä preerian itä- että länsilaidoilla reilun kymmenen vuoden ajan. Tulosten nojalla esitetään spekulointia eri populaatioiden muuttoreiteistä preerialla.)

Yalden, D. W. & Dougall, T. W.: Habitat, weather and the growth rates of Common Sandpiper *Actitis hypoleucos* chicks.

Hirschfeld, E.: Migration patterns of some regularly occurring waders in Bahrain 1990–1992. (Joidenkin Bahrainissa säännöllisesti esiintyvien kahlaajien muuton kulku 1990–1992: Jutussa esitellään erilaisin diagrammein kahlaajalajien lukumäärien muutoksia muutto- ja talvikausina (heinä–toukokuu) Bahrainissa.)

Waters, R. & Cayford, J.: The wetland Bird Survey (WeBS): wader counts from the 1991–92 and 1992–93 winters. (Artikkelissa esitellään uutta seurantamenetelmää, jota käytetään talvehtiville vesilinnuille ja kahlaajille Iso-Britanniassa. Laskennat perustuvat yli 3000 vapaaehtoisen maastotyöhön.)

Velasco, T. & Alberto, L. J.: Wintering of Kentish Plover *Charadrius alexandrinus* in Spain: numbers, distribution and habitat selection. (Espanjassa talvehtivien mustajalkatyllien määrä, levinneisyys ja

elinympäristön valinta: Mustajalkatyllejä talvehti Espanjassa noin 8500. Pääasiassa lintuja on rannikolla maan eteläosissa ja Välimeren puolella maan itäosissa, hyvin vähän sisämaassa ja maan pohjoisosien rannoilla. Tärkein talvehtimisalue on Cádizinlahden suola-altaat ja vuorovesimutalikot (4000 yksilöä) ja Guadalquivirin riisipellot sekä kosteikko (2600 yksilöä). Suola-altailla ja riisipelloilla on kaikkiaan noin 70 % koko talvikannasta, mikä kuvastaa ihmisen luomien ympäristöjen tärkeyttä mustajalkatylleille.)

Cantos, F. & Fernández, A.: Phenology and distribution of waders ringed in Spain from the scheme Madrid Museo de Ciencias. (Artikkelissa esitellään kartoin, diagrammein ja taulukolla Espanjassa vuosina 1957–1984 tehtyjen kahlaajarengastusten jakaumaa ajan, paikan ja lajiston suhteen (yht. 10697 rengastusta, noin 2/3 maan kaikista kahlaajarengastuksista vuoteen 1984 mennessä).)

OAG Münster: Aspects of spring migration of some wader species in inland Europe. (Jutussa esitellään pääasiassa Manter-Euroopassa tehtyä 14 kahlaajalajin kevätmuuton tarkkailua. Näistä yhdeksän lajin epäillään suorittavan muuttonsa nopeasti ehkäpä vain yhden välilevähdyksen pitäen yli koko Länsi- ja Keski-Euroopan. Tällaisilla lajeilla ei näy muuton mediaanipäivissä eroa pohjois-eteläsuunnassa.)

Tornien taisto Pohjois-Savossa keväällä 1995

Leikkimielinen tornikisa järjestettiin 7.5. Kilpailuaikaa oli 4 tuntia aamupäivällä. Ainoana sääntönä oli, että lintuja havaitessa oli oltava fyysisessä kontaktissa torniin. Tornikisasta innostuttiin valtakunnallisen kisan myötä, joka järjestettiin edellisenä päivänä. Valtakunnallisessa kisassa havainnointiaikaa oli puolet enemmän ja komppauskin tornin ympäristössä oli sallittua.

Kisassa oli mukana neljä tornia. Järjestys muotoutui seuraavanlaiseksi. Eniten havaittiin lajeja Rautalammin Rastunsuon (Mika-Petri Harju ja Harri Hölttä) ja Maaningan Lapinjärven (Patrick Hublin, Jaakko Kettunen ja Eelis Rissanen) torneista. Lajimäärä kipusi 56:een. Riistaveden Keskimäisen tornista (Jaakko Kettunen ja Jorma Tuomainen) havaittiin 50 lajia. Riistavedellä lajimäärä laskettiin tosin virheellisen informaation vuoksi jo lauantaina, mutta päivät olivat sään suhteen sen verran samantyyppiset, että tämän ei katsottu vaikuttavan tulokseen. Kettusen Jaska ehti näin ahkeroidaan kahdessa tornissa. Ylä-Savon suunnassa havainnoitiin Iisalmen Keskimäisen (Kaj Jäderholm ja Markku Niiranen) tornissa. Lajeja kertyi 45.

Kokeilu oli ihan mielenkiintoinen ja sitä jatkettaneen myös ensi vuonna. Pohjois-Savossa on muitakin lintutorneja em. neljän lisäksi, jotka voitaisiin miehittää. Tornit sijaitsevat pääsääntöisesti lintujärven tai -kosteikon rannalla, joten ne ovat päällisin puolin keskenään tasavertaisia. Sääntöjä tullaan mahdollisesti myös hiukan rukkamaan lähinnä siihen suuntaan, että jonkinlainen komppaus olisi mahdollista, mutta siitä kerrotaan tarkemmin ensi vuonna!

Eelis Rissanen

Kusti Polkee 16 h – eli Polkupyöräpinnarallit vuosilta 1993–95

Pohjois-Savon polkupyöräpinnaralli järjestettiin 9.–10.6. jo viidennen kerran. Tulokset ovat kuitenkin jääneet raportoimatta myös kahdelta edelliseltä vuodelta. Tässä on koko tulospaketti kolmesta viimeisimmästä kisasta.

Rallin ehdottomana sääntönä on ollut vuodesta toiseen moottoriajoneuvojen käyttökielto. Yhtä moottoriajoneuvoa, nimittäin lossia, on kuitenkin pakko käyttää, jos aikoo liikkua Kuopion Puutossalmen suunnalla. Vuosina 1993–94 oli myös

maratonvaihtoehdon lisäksi puolimatka, 8 tuntia. Lyhyen vaihtoehdon suosio oli kuitenkin aika laimeaa, joten tänä vuonna se poistettiin kokonaan. Tuloslistoilla on kerrottu tuloksen lisäksi hiukan reitistä, liikutusta kilometrimäärästä, paremmista lajeista ja myös lajimäärä 8 tunnin kohdalla, mikäli joukkueet ovat sen ilmoittaneet.

Suurimpana puutteena ovat yleensä olleet petolinnut. Ajankohta on petolintujen pesimäaikaa, joten valmiiksi etsityt reviiirit pa-

rantavat tulosta. Lajilistat ovat koostuneet peruslajeista, tosin jonkun paremman lajin usein onnistuu näkemään. Maaginen sadan raja (paitsi 1995) näyttää riittävän voittoon.

Kilpailu on ollut viisi vuotta samanlainen. Ensi vuodelle on suunniteltu muutoksia mielenkiinnon säilyttämiseksi. Ensi vuonna rajoitettaneen hiukan kilpailualuea, jotta se ei olisi-kaan koko Pohjois-Savo. Kilpailualue saattaa esim. olla Ylä-Savo tai alue, jolla

retkeillään muuten vähän. Ralli on osoittautunut erittäin hyväksi keinoksi kerätä pesimäaikaishavaintoja, joten näin voimme parantaa tietouttamme toimialueemme "mustista aukoista". Jokaisella on aikaa talven pimeinä tunteina virittellä pyörää valmiiksi ensi kesää varten, jottei koettaisi aina-kaan kesän -94 kaltaisia materiaalitappiota.

Eelis Rissanen

Tulokset 11.–12.6.1993

1. Osmo Huupponen ja Seppo Mikkonen polkivat voittoon 107 lajilla. Reitillä oli Joroinen-Varkaus ja kilometrejä kertyi noin sata. Puolimatassa lajimäärä oli 79, joka riittää 2. sijoitukseen. Lajilista koostui Osmon mukaan "peruslajeista".

2. Juhani Rissanen, Kalle Ruokolainen ja Markku Ukkonen ylsivät 101 lajiin. Reitti risteili Maaningan ja Siilinjärven välillä noin sadan km:n verran. Parempia lajeja olivat pyrstötiainen, uivelo, pikkusirri, tylli ja luhtahuitti.

3. Jukka Ihanus, Heikki Kotilainen ja Heikki Pentikäinen saivat 99 lajia linjalta Joroinen-Varkaus. Kilometrejä kertyi 80. Mainittavin havis oli merilokki (toim. huom: tätä ainutlaatuista havaintoa ei ole ilmoitettu yhdistykselle).

3. Allan Nyssönen ja Hannu Räsänen kipusivat edellisten kanssa tasoihin 99 lajillaan. Kilometrejä tuli Joroinen-Varkaus akseliilta 100 km:n verran.

5. Harri Hölttä uurasti yksin 89 lajia Lapinlahden, Varpaisjärven ja Nilsin alueella.

6. Heidi Hannula kasasi urheasti yksin 88 lajia Kuopiosta Siilinjärvelle. Kilometrejä kasaantui enemmän kuin lajeja – eli lähes sata.

7. Eelis Rissanen ja Adrian Royle saavuttivat tuloksen 87. Leppävirran ja Kuopion kuntien alueelta kertyvä kilometrimäärä oli 140. Puolimatkan krouvissa lajeja oli 69. Lajeista jäi mieleen kanadanhanhi, idänuunilintu ja rytikerttunen. Joukkueen kolmannen jäsenen, Pakarisen Markon, matka kariutui jo ennen kisan alkua pelivälineen rikkoutumiseen.

8. Antero Lindholm ja Juha Piipponen pyöräilivät kahdeksan tuntia Vieremän ja

Sonkajärven suunnassa kooten 83 lajia. Tällä tuloksella heltisi voitto lyhyemmässä sarjassa. Kilometrejä saatiin kokoon 50. Paremmista lajeista jäi mieleen pikkukuovi, kapustarinta ja suopöllö.

9. Helena ja Risto Rönkä. Kisailivat ainoastaan kahdeksan tunnin sarjassa ja saavuttivat lajimäärän 77. Reitti myötäili Leppävirran Paukarlahden ympäristöä 50 km:n edestä.

Tulokset 10.–11.6.1994

1. Jyrki Pynnönen, Juhani Rissanen ja Markku Ukkonen hallitsivat kisaa 102 lajilla vanhalta linjalta Maaninka-Siilinjärvi. Kilometrejä saatiin kokoon hiukan yli sata. Mieleenjäävimmät lajit olivat mustalintu, mustapääkerttu, lapintiira ja suopöllö.

2. Jarkko Koskela ja Eelis Rissanen paahtoivat 96 lajia kilometrimäärällä 160. Mainittavimpia lajeja olivat viiriäinen, mustapääkerttu, idänuunilintu ja käenpiika.

2. Osmo Huupponen ja Seppo Mikkonen pääsivät myös 96:een lajiin yhdessä edellisten kanssa. Varkaus-Joroinen alueelta saatiin kilometrejä kasaan 100 ja summattiin 8 tunnin kohdalla 83 lajia.

4. Jukka Ihanus ja Heikki Kotilainen polkivat Varkauden ja Joroisten alueella 92:n lajin edestä. Lajilistalta löytyi mm. pikkutikka ja kultarinta.

5. Mika Asikainen ja Katri Helppi polkivat Kuopion alueella 90:n lajin edestä. Kilometrejä kertyi 80 ja parhaimmat lajit olivat kultasirkku, kuhankeittäjä ja luhtakana.

6. Heidi Hannula polki urheasti Kuopion alueella 74:n lajin edestä noin 50 km.

Teknisten ongelmien vuoksi lähtöruutuun jäi peräti kolme joukkuetta:
– Harri Hölttä
– Aimo Hartikainen
– Antero Lindholm ja Juha Piipponen

Tulokset 9.–10.6.1995

1. Antero Lindholm, Osmo Huupponen, Juha Piipponen polkivat voittoon 98:lla lajilla reitillä Joroinen-Varkaus-Leppävirta. Kilometrejä kertyi noin sata. Parempia lajeja olivat kaakuri, punasotka, viiriäinen, ruisräkkä, sarvipöllö, luhtakerttunen, idänuunilintu ja tikli.

2. Markku Ukkonen, Kalle Ruokolainen ja Juhani Rissanen ajoivat vanhalla rutiinilla tuloksen 96 lajia. Reitti kulki perinteisesti Maaningalta Siilinjärvelle noin 110 km:n edestä. Parempia lajeja olivat lampiviklo ja kultasirkku.

3. Erkki Björk ja Eelis Rissanen polkaisivat 93 lajia ja maratonreitit sijasta vain 120 km Kuopio-Siilinjärvi akseliilta. Parempia lajeja mustalintu, viiriäinen, lapintiira, viitasirkkalintu, idänuunilintu ja pikkusieppo.

4. Heidi Hannula ja Heikki Kotilainen kokosivat 91 lajia edellisten perässä ja välillä edelläkin Kuopio-Siilinjärvi -reitillään. Kilometrejä oli hiukan yli sata. Parempia lajeja oli uivelo, viiriäinen, viitasirkkalintu, idänuunilintu ja pikkusieppo.

5. Harri Hölttä ja Mika-Petri Harju kokosivat edellisen yön retkestä voipuneina 85 lajia. Alueena oli Iisalmi-Lapinlahti-Varpaisjärvi-Nilsin. Parempina lajeina löytyi ruisräkkä ja tikli.

6. Raimo Pakarinen sinnitteli yksin kokoon 81 lajia Rautalampi-Suonenjoki suunnalta. Kilometrejä oli noin satakunta. Parempia lajeja oli mm. kaakuri ja Strix sp.

Tiedonanto

Syöpäläisiä keltavästäräkin poikasilla

Olimme retkellä Rautavaaralla juhannuksen tienoilla kesällä 1993. Kiersimme Tiilikan kansallispuiston eteläpuolella olevan Sammakkosuon reunaa, kun törmäsimme keltavästäräkin maastopoiikasiin. Koska linnut eivät päässeet lentoon, päätimme ottaa ne kiinni rengastusta varten. Työ ei ollut kovin vaikea, vaikka pirteät linnut liikkuvat sarakossa varsin sukkelaasti.

Saatuamme ensimmäisen poikasen käteen aloimme ihmetellä sen käsisulkien kehityseroja. Molempien siipien noin 3-7 käsisulat olivat mitättömän kokoiset, melkein pelkät tupet. Niin resuisilla siivillä ei tietenkään pääse lentoon, joten aiemmin kuvattu käyttäytyminen oli täysin ymmärrettävää.

Mutta hämmästyksemme oli suuri, kun huomasimme kääpiömaisten käsisulkien tyvillä lihaksissa ikään kuin toukkien kotelot. Kylmät inhon väreet kulkivat se-

lässä ja laskimme linnun takaisin maahan – rengastamattomana. Jatkoimme etsintöjä, koska lähellä oli toinen poikanen. Saimme senkin kiinni, ja – yllätys, yllätys – sillä oli täysin samantyyppiset siivet, ja valkeat, vajaan sentin mitaiset pötkylät lihaksissa. Eipä siis tulisi siitäkään rengastettavaa.

Poikasten emot varoittelivat kiihkeästi ympärillä täysin lentokykyisinä - ja nähtävästi ilman syöpäläisiä. Kahta poikasta useampaa emme paikalla havainneet. Oletettavasti linnut eivät koskaan tulleet lentokykyisiksi. Siilinjärvellä rengastetuilla yli 1500 keltavästäräkin poikasella ei ole tavattu kertaakaan vastaavia syöpäläisiä. Ikävä kyllä, emme tiedä mikä syöpäläinen aiheuttaa kuvailemamme ilmiön.

*Kalle Ruokolainen
& Petro Pynnönen*

Toimituksesta nähtynä

Número 1/95 on nyt valmis. Toimitus on tyytyväinen lopputulokseen, vaikka aikataulu hiukan heittäkin. Número 2/95 saataneen ulos aikataulussa, mikäli jutut tulevat ajallaan. Viime numerossa ennustelimme tänä vuonna ilmestyvän kolme numeroa. Tähän ei yhdistyksen rahat valitettavasti riittä. Lehden teossa haemme lisäsäästöjä mahdollisesti fuusioitumalla jonkun naapuriyhdistyksen kanssa. Tämän prosessi on kuitenkin vielä keskustelutasolla, eikä tule toteutumaan vuoden 1996 puolella. Siivekäs kaipaisi tällä hetkellä yhtä tehokkaan koneen omaavaa toimittajaa. Tämä keventäisi muiden työtaakkaa melkoisesti. Toimitus kaipaa myös tiedonanto -tyyppisiä pikkujuttuja ja lyhyitä muutaman sivun mittaisia juttuja. Valokuviaakin otamme hyppien keikkuen vastaan.

Elis ja Jussi

Havaintojen palauttamisesta

Seuraavia havaintoja kaivataan katsausten kokoajille:

- kevätkuutto 1994
- syysmuutto 1994
- havaintokortit 1994
- AHK-kaavakkeet 1994
- kevätkuutto 1995
- Vanhoja havaintoja aikaisemmilta vuosilta

Jos sinulla ei ole kaavakkeita tai havaintokortteja niin ota yhteys postitusvastaavaan Meklinin Arviin (puh. 971- 2828 673)

Seuraavassa numerossa

Siivekäs 2/95 ilmestyyneen näillä näkymin viimeistään vuodenvaihteessa. Se sisältää mm. syysmuuttokatsauksen 1993, Vehmersalmen selkävesilinnustosta, Pohjois-Savon lintuhavaintojen ilmoittamisohjeet ynnä muuta mielenkiintoista luettavaa. Toimitus tekee parhaansa, jotta lehden korkealaatuinen ulkoasu ja säännöllinen ilmes-tyminen (?) edelleen puhuttaisivat jäsenistöä?! (by E&J 12.9.1995 klo 03.01)

World birdwatch = Maailman lintupäivät 7.-8.10.

Viikonloppu on koko maailmanlaajuinen seuranta-päivä, jolloin Pohjois-Savossakin on tarkoitus havainnoida mahdollisimman monessa paikassa.

Tapahtumasta voit tiedustella lisää Höltän Harrilta.

Tarkkasilmäisiltä oikolukijoiltamme jäi huomautta muutama virhe edellisestä numerosta:

- Helena Röngän tyylikkäistä piirroksista oli jäänyt sivulta 12 ja 18 pois © Helena Rönkä
- Peiposen Jorma hienoista valokuvista oli jäänyt sivulta 14 ja 29 pois © Jorma Peiponen
- Hannulan Heidin tyylikkäistä tulipäähippiäspiirroksista sivulta 34 oli jäänyt pois © Heidi Hannula
- Tämän lisäksi kevätkuuttokatsauksessa oli koiras ja naaras -merkkien kanssa pieni valitettava merkki-ongelma. Syy on selvillä, joten tähän numeroon ongelma korjaantune.

Myytävänä!

Martti Hario: Itämeren loppilinnut (50 mk!)

Tapio Solonen: Suomen linnusto (80 mk!)

Erkki Korpimäki ym.: Harrasta lintuja (20 mk)

Juha Tiainen & Patrick Hublin: Lintuharrastusopas (30 mk)

Vanhoja Siivekkään numeroita 5-10 mk/lehti

Yhdistyksen HIHAMERKKEJÄ (10 mk) ja TARROJA (6 mk)

Alle 50 markan tilauksista veloitamme lisäksi postimaksun. Tilaukset ottaa vastaan Elis Rissanen puh. (971) 4622 355

© Heidi Hannula

Foto HESSU

FOTO HESSUNKULMA
SUOKATU 30, 70110 KUOPIO
PUH. (971) 261 1246, 261 1746
NMT 9400 676 150, 9400 570 733
FAX (971) 261 9246

DIAT TUNNISSA (E-6) MA-PE
VÄRIKUVAT KAHDESSA
AGFA VÄRILASERIT HETI MUKAAN

FUJI *Provia* 100

30,5 m 528,- n/n

FUJI *Sensia* 400 (36 kuvaa)

10 rll (sis. kehityksen) 500,-

Kehitys
VELOITUKSETTA
FUJI-kehityspussilla
MA-PE 1 tunti

Katsotaan verkot yhdessä!

Osuuspankki on paikallinen yrittäjä, kuten sinäkin. Meiltä saat kaikki tarvitsemasi palvelut tileistä ja maksuliikkeestä aina rahoituksen kokonaisratkaisuun asti. Ota yhteyttä – lasketaan yhdessä hyvä apaja!

SIILINJÄRVEN OSUUSPANKKI

Pankkisuhde on enemmän kuin pankki

Älä nuole näppejäsi.

**BONGAA
PINGVIINI**

